

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Veronika Hrdá

**Komparace školních kurikulárních dokumentů
reflektující vzdělávací obsah vzdělávacího oboru
Výchova k občanství ve vybraných základních
školách v okrese Blansko**

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením doc. Mgr. Antonína Staňka, Ph.D. s využitím pramenů a literatury, jež jsou uvedeny v bibliografii.

V Olomouci dne 16. 4. 2024

Podpis .....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu doc. Mgr. Antonínu Staňkovi, Ph.D. za jeho cenné rady, ochotu a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Poděkování patří také pedagogům ze základních škol, kteří byli ochotni poskytnout potřebné materiály a informace k napsání této práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu během celého studia.

Anotace

Jméno a příjmení	Bc. Veronika Hrdá
Katedra	Katedra společenských věd
Vedoucí práce	doc. Mgr. Antonín Staněk, Ph.D.
Rok obhajoby	2024

Název práce	Komparace školních kurikulárních dokumentů reflektující vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství ve vybraných základních školách v okrese Blansko
Název v angličtině	Comparison of School Curricular Documents reflecting the educational content of the educational area of Civil Education in selected elementary schools in the Blansko district
Zvolený typ práce	Výzkumná práce
Anotace práce	Diplomová práce se zaměřuje na komparaci školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů z hlediska vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru Výchova k občanství ve vybraných základních školách v okrese Blansko. Dělí se na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se věnuje vymezení termínu kurikulum, kurikulární reformě a kurikulárním dokumentům. Praktická část analyzuje strukturu, obsah a podobnost školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů škol a zkoumá jejich soulad s aktuální verzí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Hlavním cílem práce je identifikovat podobnosti a odlišnosti mezi dokumenty jednotlivých škol a odhalit vzory, trendy a vztahy mezi nimi.
Klíčová slova	kurikulum, kurikulární reforma, kurikulární dokumenty, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, školní vzdělávací program, časově tematický plán, výchova k občanství, obsahová analýza
Anotace v angličtině	The diploma thesis is concerned with the comparison of School Educational Programmes and thematic plans in terms of the educational content of the educational area of Civil Education in selected elementary schools in the Blansko district. It is divided into two main parts; the theoretical and practical parts. The theoretical part aims to introduce the concept of curriculum, curricular reform and curricular documents. The practical part analyses the structure, content and resemblance of the School Educational Programmes and thematic plans. It also examines their compliance with the current version of the Framework Educational Programme for Basic Education. The main goal of the thesis is to identify similarities

	and differences between the documents of individual schools and to reveal patterns, trends and relationships between them.
Klíčová slova v angličtině	curriculum, curricular reform, curricular documents, Framework Educational Programme for Basic Education, School Educational Programme, thematic plan, Civics, content analysis
Přílohy vázané v práci	15 příloh
Rozsah práce	75 stran
Jazyk práce	Český jazyk

Obsah

Úvod	8
Teoretická část	10
1 Kurikulum	11
1.1 Vymezení termínu kurikulum	11
1.2 Formy a roviny kurikula.....	13
1.3 Dimenze kurikula	14
1.4 Další dělení kurikula	16
2 Kurikulární reforma	17
3 Kurikulární dokumenty	20
3.1 Systém aktuálních kurikulárních dokumentů.....	20
3.2 Bílá kniha	21
3.3 Strategie vzdělávací politiky v České republice	22
3.3.1 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020.....	22
3.3.2 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+.....	23
3.4 Rámcový vzdělávací program.....	24
3.4.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	24
3.5 Školní kurikulární dokumenty	27
3.5.1 Školní vzdělávací program.....	27
3.5.2 Časově tematický plán.....	28
4 Postavení Výchovy k občanství ve vzdělávacím systému České republiky	30
4.1 Vymezení vzdělávacího oboru Výchova k občanství v rámci RVP ZV	31
4.2 Vymezení vzdělávacího oboru Výchova k občanství v rámci ŠVP.....	35
4.3 Změny v obsahové stránce oboru Výchovy k občanství v souvislosti s revizemi RVP ZV.....	36
Praktická část	39
5 Metodologie výzkumného šetření	40

5.1 Cíle výzkumu	40
5.2 Výzkumné otázky.....	40
5.3 Výzkumný soubor	41
5.4 Výzkumná metoda	41
5.5 Postup při zpracování dat	42
6 Analytická část	44
7 Výsledky výzkumného šetření.....	68
8 Diskuze	78
Závěr	81
Bibliografie	83
Přílohy	87
Seznam použitých zkratk	107

Úvod

Vzdělávání v České republice je korigováno státními a školními normami, jež stanovují učivo a očekávané výstupy, kterých by měli žáci během edukačního procesu dosáhnout. V českém vzdělávacím systému je státní úroveň zastoupena rámcovými vzdělávacími programy, které vymezují požadavky pro vzdělávání na úrovni základních a středních škol. Na základě těchto dokumentů vznikají na jednotlivých školách školní vzdělávací programy a časově tematické plány, které konkretizují požadavky stanovené státem. Jelikož je školám dána autonomie v procesu tvorby školních vzdělávacích programů, mohou tak vznikat zcela originální dokumenty odlišující se od ostatních škol i přes jejich stejné zaměření.

Tato diplomová práce se zaměřuje na komparaci školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů z hlediska vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru Výchova k občanství ve vybraných základních školách v okrese Blansko. Téma diplomové práce bylo vybráno s ohledem na mé osobní zaujetí pro detailnější prozkoumání teoretických i praktických poznatků v oblasti kurikulární dokumentace, které považuji za klíčové pro mé budoucí působení v oblasti vzdělávání. Dalším důvodem výběru je aktuálnost tématu v kontextu kurikulární reformy, která české kurikulární dokumenty silně ovlivňuje především po jejich obsahové stránce. Pevně věřím, že výsledky výzkumu mohou být využity pro zkvalitňování školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů škol.

Hlavním cílem diplomové práce je identifikovat podobnosti a odlišnosti mezi školními vzdělávacími programy a časově tematickými plány zvolených škol. Pro dosažení hlavního cíle práce je stanoveno pět dílčích cílů, které jsou v praktické části prezentovány formou výzkumných otázek. Stanovené cíle práce budou naplněny prostřednictvím komparativní analýzy zmíněných školních kurikulárních dokumentů.

Práce je členěna na dvě hlavní části; část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zaměřuje na vymezení základní terminologie, jež bude stěžejní pro část praktickou. Cílem teoretické části je přiblížení základních pojmů, jako je kurikulum a kurikulární reforma, a také představení vybraných kurikulárních dokumentů, jež vytvářejí podstatu českého vzdělávacího systému. V případě této práce bude pozornost věnována konkrétně Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání, školním vzdělávacím programům a časově tematickým plánům a jejich charakteristice. Poslední teoretická kapitola se bude zabývat vymezením vzdělávacího oboru Výchova k občanství a jeho ukotvením v kurikulárních dokumentech.

V rámci praktické části budou stručně představeny čtyři základní školy, jejich vzdělávací programy a časově tematické plány, a to konkrétně části týkající se Výchovy k občanství. Následně budou zmíněné školní kurikulární dokumenty analyzovány po obsahové stránce, čili z hlediska učiva a očekávaných výstupů. Tyto dokumenty budou komparovány mezi jednotlivými školami, přičemž hlavním záměrem bude identifikace společných rysů a odlišností mezi nimi. Nedílnou součástí výzkumné části bude také prozkoumání toho, do jaké míry školní vzdělávací programy reflektují současnou verzi Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, která byla publikována v roce 2023.

Problematika komparace školních kurikulárních dokumentů z hlediska Výchovy k občanství je doposud neprobádané téma. Ačkoli se objevují práce zaměřující se na komparaci kurikulárních dokumentů, žádná se nevěnuje problematice, jež je předmětem zkoumání této práce. V kontextu Výchovy k občanství jsou příkladem takových prací bakalářské a diplomové práce, které srovnávají české kurikulární dokumenty se zahraničními nebo zkoumají vývoj kurikula občanské výchovy. Existují také práce zaměřující se na komparaci učebnic používaných ve Výchově k občanství. Na základě těchto informací lze konstatovat, že se jedná o zcela unikátní téma, které může sloužit jako průvodce pro pochopení implementace Výchovy k občanství do školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů, a které může odhalit potenciální oblasti pro jejich zdokonalení.

Teoretická část

Teoretická část diplomové práce je složena ze čtyř kapitol věnujících se vymezení základních termínů. První kapitola se zaměřuje na definování pojmu kurikulum, přičemž jsou rovněž vymezeny formy, roviny a dimenze kurikula a jejich vliv na vzdělávací proces. Druhá kapitola je věnována stručné deskripci kurikulární reformy a jejím dopadům na vzdělávací systém České republiky. Ve třetí kapitole jsou představeny aktuální kurikulární dokumenty českého vzdělávacího systému, především Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání,¹ školní vzdělávací programy a časově tematické plány. Stručně jsou také zmíněny dnes již zaniklé kurikulární dokumenty, a sice Národní program rozvoje vzdělávání v České republice a Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020. V rámci poslední kapitoly se zaměříme na vymezení vzdělávacího oboru Výchova k občanství s důrazem na jeho ukotvení v kurikulárních dokumentech České republiky.

---

¹ Dále RVP ZV.

1 Kurikulum

1.1 Vymezení termínu kurikulum

Z etymologického hlediska je termín kurikulum odvozen z latinského slova *currere*, které v původním kontextu zahrnovalo více významů: běžeti, běh, průběh (Průcha, 2017, str. 236), závodíště či závodní vůz (Walterová, 1994, str. 11). Ačkoliv byl pojem kurikulum v Evropě znám již za Jana Amose Komenského (Skalková, 2007, str. 77), v průběhu 18. století se postupně vytratil a místo něj se pro označení obsahu vzdělávání začal užívat pojem učební plán. Nicméně v anglosaských zemích se termín kurikulum² používal i nadále a právě tyto země umožnily jeho opětovné navrácení do Evropy (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 14). Do povědomí české pedagogické terminologie se kurikulum dostalo až po roce 1989 v souvislosti s reformami vzdělávání (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, str. 137; Walterová, 1994, str. 18). V průběhu času se termín kurikulum vyvíjel v souladu s evolucí společnosti. Novodobé kurikulum reflektuje problémy a nároky moderní společnosti a to zejména v oblastech ekonomiky, kultury a politiky (Maňák, Janík, Knecht, 2009, str. 27).

V současné době je kurikulum v oblasti vzdělávání stále předmětem diskuze. Přestože se jedná o pojem velmi frekventovaný, stále neexistuje jeho jednotná definice. Tato nejednoznačnost je zapříčiněna jednak různými významy, které kurikulum skýtá, ale také rozdílnou interpretací tohoto pojmu autory, jež se problematikou kurikula zabývají. Na základě těchto informací je možné konstatovat, že skutečný význam pojmu kurikulum je neustálý a na pojem samotný je třeba nahlížet z vícera rovin (Kolář, 2012, str. 68–69).

V obecné perspektivě lze termín kurikulum definovat jako „obsah vzdělání (učivo) v širším slova smyslu a proces jeho osvojování, tj. jako veškerou zkušenost žáka (učícího se), kterou získává ve školském (vzdělávacím) prostředí, a činností, které jsou spojeny s jeho osvojováním a hodnocením“ (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 14).

Dle Skalkové (2007, str. 77) je kurikulum nejen obsahem vzdělání a souhrnem zkušeností, které žáci ve školním prostředí získávají, ale rovněž také označením pro učební plány, vyučované předměty, vyučovací metody, prostředky a pomůcky včetně samotné přípravy učitelů na vyučovací proces.

Další interpretaci termínu nabízí *Britský pedagogický slovník*, který rozlišuje dva významy termínu kurikulum. V širším pojetí jej definuje jako veškeré učení, které

---

² Kurikulum je počeštěná verze, v anglosaských zemích se používá jeho anglická varianta curriculum.

se odehrává v rámci vzdělávacího procesu, a to jak učení plánované, tak neplánované, kdežto v užším vymezení se termínem označuje program výuky (Gordon, Lawton, 2005, str. 56).

Průcha, Walterová a Mareš ve svém *Pedagogickém slovníku* (2013, str. 137) uvádějí, že lze rozlišit dokonce tři významy kurikula. Kurikulum lze dle těchto autorů chápat jako:

- vzdělávací program;
- průběh a obsah studia;
- obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení.

Zmíněné tři významy kurikula připouští také Kolář ve svém díle *Výkladový slovník z pedagogiky* (2012), který stejně jako autoři *Pedagogického slovníku*, zdůrazňuje mnohoznačnost tohoto pojmu. Kolář se rovněž odkazuje na definice jiných autorů, kteří upozorňují na další aspekty, které v definování kurikula musíme vzít v potaz, a těmi jsou kupříkladu výchova, hodnoty, výukové cíle a učební výsledky (Kolář, 2012, str. 68).

K vymezení tohoto termínu a k jeho zařazení do terminologie české pedagogiky významně přispívá zejména Walterová ve své monografii zabývající se teorií kurikula. Walterová (1994, str. 9, 13) nahlíží na kurikulum jako na komplex problémů, které se vztahují k odpovědím na následující otázky:

1. **Proč vzdělávat** – jaký má vzdělávání smysl, jaké jsou jeho cíle?
2. **Koho vzdělávat** – kterou část populace?
3. **V čem vzdělávat** – v jakém obsahu?
4. **Jak vzdělávat** – pomocí jakých učebních strategií vzdělávat?
5. **Kdy vzdělávat** – v jakém životním období, v jakém časovém úseku či v jaké časové dotaci?
6. **Za jakých podmínek vzdělávat** – v jakém prostředí?
7. **S jakými očekávanými efekty vzdělávat** – jaké výsledky jsou očekávány?

Pro snadnější orientaci je k dispozici následující tabulka, která zobrazuje zmíněné otázky včetně jejich detailnějšího popisu.

Otázky	Zdroje	Komponenty
Proč	smysl, potřeby, hodnoty	funkce, cíle
Koho	zvláštnosti sociální, věkové, etnické, sexuální, typologické	charakteristiky učících se
Co	vědecké, umělecké a praktické poznatky	obsah
Jak	strategie učení, učební situace, komunikace, organizace	metody, postupy
Kdy	věk, posloupnost, časový rozsah, ročník, časová jednotka	čas
Podmínky	legislativa, řízení, financování, klima, spolupráce, materiály	organizace
Efekty	funkce, kritéria, metody a nástroje hodnocení	kontrola a hodnocení

Tab. 1 : Kurikulum podle Walterové (zpracováno podle Walterové, 1994, str. 53)

Walterová tak zdůrazňuje, že pojem kurikulum nezahrnuje pouze vzdělávací program a obsah vzdělávání, ale také vyučovací metody, postupy, časové a organizační možnosti vzdělávacích institucí a vyučujících a individuální potřeby žáků. Autorka dále upozorňuje, že všechny zmíněné komponenty je třeba naplnit, aby byla zajištěna patřičná kvalita vzdělávání (Walterová, 1994, str. 15–19).

Jak již bylo zmíněno, existuje nespočet definic kurikula, poněvadž je jeho význam mnohými autory vykládán rozdílně. V závěru terminologie kurikula je třeba zmínit ještě jednu definici, o kterou se tato diplomová práce opírá, a sice že „v našich podmínkách si pod pojmem kurikulum vybavujeme především vzdělávací program na úrovni státu a školy“ (Kolář, 2012, str. 69).

1.2 Formy a roviny kurikula

Jak bylo nastíněno výše, kurikulum je v širším kontextu chápáno jako obsah vzdělávání. V této souvislosti Průcha (2017, str. 244–246) konstatuje, že obsah vzdělávání je proměnlivým jevem, který nemůže existovat pouze v jedné formě, a proto je nutné jeho formy rozlišovat (Průcha, 2017, str. 244–246).

Autoři se často shodují na pěti formách kurikula: forma koncepční, projektová, realizační, výsledková a efektivní (případně efektová). Koncepční forma představuje cíle a plány vzdělávací politiky státu. Projektová forma zastřešuje učební plány a osnovy,

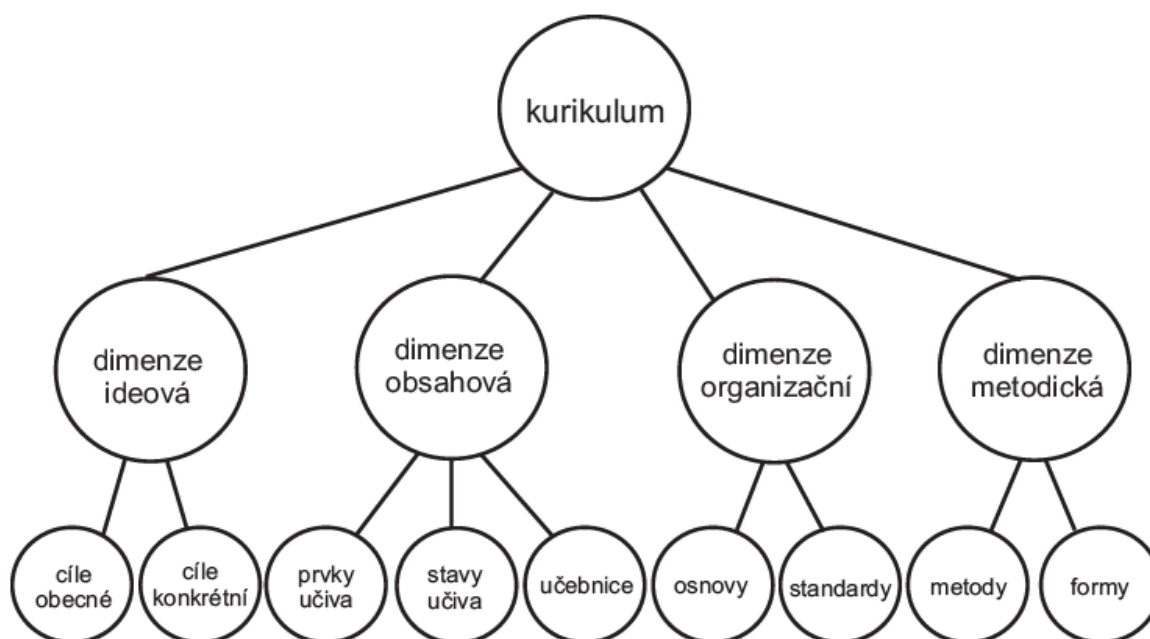
vzdělávací programy, standardy vzdělávání a učebnice. Realizační forma je označení pro realizaci učiva učiteli, zahrnující přípravu učitelů na výuku a transformaci učiva. Výsledkovou formou se rozumí obsah vzdělávání osvojený ve výuce, kam kromě osvojeného učiva a vědomostí žáků řadíme rovněž hodnocení a známkování. Efektivní formou je pak dosažená úroveň vzdělání a uplatnění jedince v praxi (Dvořák, 2012, str. 23; Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 21; Průcha, 2017, str. 246).

Kromě zmíněných forem kurikula existují také tři roviny, do kterých je kurikulum promítnuto. Jedná se o zamýšlené, realizované a dosažené kurikulum. Zamýšlené kurikulum pokrývá koncepční a projektovou formu kurikula (Dvořák, 2012, str. 23) a týká se plánovaného obsahu a cílů vzdělávání v rámci konkrétních vyučovacích předmětů (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 21; Průcha, 2017, str. 246–247). Realizované kurikulum zaštiťuje realizační formu a je vymezeno jako „učivo skutečně předané žákům konkrétními učiteli v konkrétních školách a třídách.“ Dosažené kurikulum se opírá o učivo, které bylo žáky osvojeno. Tato rovina se zaměřuje na znalosti jedince ve vyučovacích předmětech, které jsou zjišťovány prostřednictvím testování. Spadají sem tedy poslední dvě formy kurikula, kterými jsou výsledková forma a forma efektivní (Průcha, 2017, str. 247).

Maňák, Janík a Švec (2008, str. 21) dodávají, že díky těmto rovinám je možné vyzorovat vzniklé problémy spojené s kurikulem. Je tak možné odhalit nepřiměřenost či nevhodnou transformaci učiva, nesprávné pochopení učiva žákem či volbu a funkci učebnic. Není tedy pochyb o tom, že mezi jednotlivými rovinami existují rozpory, s čímž se ztotožňuje například Průcha (2017, str. 246), který uvádí, že pro takové rozdělení kurikula existoval praktický důvod, a sice snaha dokázat, že koncepční kurikulum není vždy totožné se svojí realizační formou, jelikož to, co je naplánováno, nemusí být plně realizováno.

1.3 Dimenze kurikula

Kvůli své komplexitě je kurikulum členěno také na dimenze, přičemž se do každé z nich promítá část kurikula. Existují čtyři dimenze kurikula: dimenze ideová, dimenze obsahová, dimenze organizační a dimenze metodická. Tyto dimenze jsou vzájemně propojené, a proto je nelze od sebe oddělit. Každá z nich dále poskytuje detailnější členění, které je znázorněno na obrázku níže.

Obr. 1 : Dimenze kurikula (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 23)

Ideová dimenze je základním východiskem pro ostatní dimenze kurikula, neboť určuje cíle, na které je edukační systém zaměřen. Edukační cíle představují vize či ideály, kterých se daná společnost snaží dosáhnout. Úroveň edukačních cílů se různí, nicméně lze tyto úrovně zobrazit prostřednictvím hierarchicky uspořádané pyramidy. Na vrcholu pyramidy stojí cíl vrcholný neboli ústřední, od kterého se dále odvozují cíle obecné, dílčí a nakonec cíle operační. Ideová dimenze nabývá také dalšího rozměru, kde k sobě staví vždy dvě skupiny cílů. Rozlišuje tak cíle pragmatické a hodnotové, cíle všeobecné a odborné a cíle formální a materiální. V dnešní době je důraz kladen zejména na cíle hodnotové, jelikož vrcholným cílem edukačního systému není pouze vzdělávání jedince, ale také jeho výchova.

Dimenze obsahová se zabývá obsahem vzdělávání neboli učivem, které je žákům předáváno jejich učiteli v průběhu výchovně vzdělávacího procesu. Obsah vzdělávání prochází několika fázemi. Začíná jako koncept stanovený vzdělávacím systémem, který je dále rozvíjen učiteli v jejich přípravách na hodinu, následně prezentován žákům a v konečné fázi žáky osvojen. Učivo pro daný ročník a předmět dříve vymezovaly učební osnovy, které jsou nyní nahrazeny rámcovými vzdělávacími programy (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 23–25). V současném vzdělávacím systému se v rámci obsahové dimenze dostávají do popředí zejména klíčové kompetence, na které se pohlíží jako na „propojení vědomostí se schopnostmi a dovednostmi“ (Hajerová Müllerová, Slavík, 2020, str. 45).

Organizační dimenze se zabývá podmínkami a okolnostmi, ve kterých je vzdělávací proces uskutečňován. Nedílnou součástí této dimenze jsou organizační formy výuky (Maňák,

Janík a Švec, 2008, str. 26), stejně tak jako školské dokumenty, kterými jsou učební plány, učební osnovy, metodické příručky a učebnice (Hajerová Müllerová, Slavík, 2020, str. 45–46).

Poslední, metodická, dimenze se zaměřuje na práci s kurikulem v edukačním procesu. V této souvislosti hraje důležitou roli vyučovací styl učitele, učební styly žáků, výukové metody, didaktické prostředky a příprava učitele na výuku. Metodická dimenze je značně ovlivněna především dimenzí obsahovou, jelikož pomocí vhodných vyučovacích metod pedagog zprostředkovává učivo (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 25–26).

1.4 Další dělení kurikula

Současně je také potřeba zmínit rozdělení kurikula na kurikulum explicitní (formální) a implicitní (skryté). Explicitní kurikulum je chápáno jako obsah vzdělávání, který je oficiálně stanoven dokumenty a nadřízenými institucemi pro určitý typ a stupeň školy (Kolář, 2012, str. 69). Termínem implicitní kurikulum se rozumí takové procesy a obsahy, které jsou neplánované a v rámci explicitního kurikula nejsou vymezené, přesto však ovlivňují učení žáků ve škole (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 54). Jedná se například o atmosféru ve třídě či celkově ve škole, zasedací pořádek ve třídě, osobnost učitele a jeho vztah k žákům či o vliv vrstevníků na jedince (Hessong a Weeks, 1987, str. 235–239).

Z hlediska zaměření této práce se budeme dále zabývat pouze projektovou formou, obsahovou dimenzí a explicitní složkou kurikula, neboť právě tyto zmíněné části kurikula pracují se vzdělávacími programy a učebními plány, jež jsou hlavní náplní praktické části.

2 Kurikulární reforma

Dle *Výkladového slovníku z pedagogiky* (2012) se kurikulární reformou rozumí změna vzdělávacího obsahu ve vyučování a jeho didaktické transformace (Kolář, 2012, str. 68). Autoři díla *Kurikulum v současné škole* (2008) uvádějí, že v souvislosti s vývojem společnosti musí docházet k pravidelným modernizacím kurikula, neboť je vždy potřeba učivo přizpůsobovat aktuálnímu stavu a požadavkům společnosti (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 30). Přizpůsobení učiva modernímu světu je tak nejvýraznějším znakem kurikulární reformy. Primárním cílem novodobých kurikul je příprava žáka na praktický život, utváření hodnot a postojů žáka a s tím související podpora klíčových kompetencí (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, str. 136–137; Kolář, 2012, str. 68). Zavádění klíčových kompetencí do vzdělávacích programů se stalo neodmyslitelnou částí vzdělávací strategie nejen v České republice, ale i v ostatních zemích Evropské unie (Vališová, Kovaříková, 2021, str. 224).

S vývojem poznání dochází k tomu, že některé poznatky postupem času poztrácejí aktuálnost, a tudíž musejí být nahrazeny poznatky novými (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 12). Vystává tak potřeba neustálé intervence do kurikula. Příkladem novodobých intervencí je kladení většího důrazu na otázky týkající se životního prostředí a globálních problémů světa. V novodobém kurikulu také hraje obrovskou roli kritické myšlení,³ jelikož se k nám skrze masová média dostává obrovské množství informací, které se musíme naučit zpracovat. V současné době nastává problém, že mnohé tematické okruhy nelze realizovat jako samostatný vyučovací předmět, a proto bývají většinou koncipovány jako součást některých již existujících předmětů. V moderních kurikulárních dokumentech jsou tyto okruhy označovány jako průřezová témata (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 12–13, 30).

Za počátek revize kurikulární politiky je považován konec druhé světové války, která zapříčinila hluboké reformy ve vzdělávání (Skalková, 2007, str. 71). Po roce 1945 totiž začalo docházet k postupné demokratizaci států, což bezprostředně vedlo k úpravám struktur vzdělávacích systémů po celém světě (Walterová, 2004, str. 236). Ústředním tématem se stala modernizace vzdělávacího obsahu, který měl být přizpůsoben rychle se vyvíjejícímu vědeckému a technickému pokroku (Skalková, 2007, str. 74).

Druhá polovina 20. století se nesla ve znamení edukačních změn, přičemž hlavním předmětem těchto změn byl proces tvorby kurikula. Tvorba moderního kurikula byla silně ovlivněna americkými kurikulárními reformami, které započaly již v 50. letech a také evropskými a americkými kurikulárními výzkumy z 60. a 70. let minulého století.

---

³ Na totéž rovněž odkazuje Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+ (str. 16).

Účelem zmíněných reforem a výzkumů bylo vytvoření teoretických základů pro vytváření kurikula. (Skalková, 2007, str. 77; Walterová, 2004, str. 229). V některých zemích, například ve Spojených státech amerických nebo v Anglii, se začaly vytvářet vzdělávací programy, zvané národní kurikulum, které stanovovaly obecný rámec pro vzdělávání. Hlavním záměrem národního kurikula bylo zavedení jednotné koncepce vzdělávání vymezující základní cíle, učivo a očekávané výsledky edukačního procesu (Skalková, 2007, str. 98).

Proces vytváření kurikula prošel několika postupnými fázemi. V první fázi byly nejprve představeny podrobné cíle výuky, a to zejména v kognitivní rovině. Na základě stanovených cílů byly následně vypracovány učebnice a didaktické pomůcky, které měly sloužit k dosažení stanovených cílů. Třetí fáze se věnovala implementaci, kterou zajišťovali pedagogové. Během této fáze byla výuková látka integrována do výukového procesu. Konečnou fází byla evaluace, zaměřená na zhodnocení dosažených cílů nového kurikula (Skalková, 2007, str. 98). Walterová (2004, str. 171) upozorňuje, že na základě zahraničních kurikulárních reforem nelze pochybovat o jejich časové náročnosti. Kurikulární reformy si vyžadují přibližně osm až deset let na přípravu kurikula, jeho následnou implementaci, vyhodnocení a případnou korekci. Tento fakt implikuje, že výsledné efekty se mohou projevit dokonce až po dvaceti letech.

Pro českou kurikulární politiku se důležitým mezníkem stal rok 1989, který s sebou přinesl zásadní změny ve společenských i politických oblastech. Tyto změny se velmi výrazně dotkly také edukačního systému, poněvadž dosavadní centrálně řízené kurikulum ovládané marxisticko-leninskou ideologií se začalo přizpůsobovat nově vzniklým demokratickým hodnotám. Deideologizace kurikula se promítla zejména do občanské nauky, vlastivědy a dějepisu (Walterová, 1994, str. 165–166). Dřívější jednotné kurikulum určovalo všem školám konkrétní osnovy a učebnice, a tudíž byla realizace kurikula bez výhrad regulovaná státem. (tamtéž, str. 246). Z tohoto důvodu Kolář (2012, str. 68) popisuje českou kurikulární reformu jako „odmítnutí centrálně koncipovaného obsahu vzdělávání ve všech stupních a typech škol a přenesení odpovědnosti za koncipování obsahu vyučování na školy a učitele.“

Jediným českým kurikulárním dokumentem tamější doby byly Učební osnovy základní školy, které vstoupily v platnost v září roku 1991. Obsahovaly učební plán pro každý ročník základní školy, obsah vyučovacích předmětů, metodické pokyny a přehled doporučené literatury pro učitele. Důležité je však zmínit, že nestanovovaly obecné cíle vzdělávání (Tupý, 2017, str. 23). Ke konci 20. století byla v České republice publikována řada dalších kurikulárních dokumentů, a to především, Standard základního vzdělávání (1995) a modelové vzdělávací programy Obecná škola (1996), Základní škola (1996) a Národní škola (1997), které dále udávaly směr základnímu vzdělávání (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 51).

Zmíněný Standard základního vzdělávání (1995) byl již druhou, revidovanou verzí, jehož prostřednictvím bylo možné zhodnotit úroveň dosažených cílů vzdělávání v základních školách. Vymezil vzdělávací cíle a kmenové učivo pro všechny stupně a typy škol, díky čemuž sloužil jako podklad pro vytváření nových vzdělávacích programů (Tupý, 2017, str. 47; Walterová, 2004, str. 251).

V průběhu kurikulární reformy bylo publikováno rovněž několik koncepčních dokumentů, přičemž důležitým materiálem se stala Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice, kterou sepsalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky⁴ v roce 1999. Materiál se kromě podpory demokracie, spolupráce a rozvoje vzdělávacích příležitostí, zabýval také změnami v pojetí a obsahu vzdělávání, kde rozvíjel myšlenku vzniku rámcových a školních vzdělávacích programů a zavedení statutu klíčových kompetencí. Koncepce položila základ pro vytvoření tzv. Bílé knihy, skrze kterou měly být veřejnosti poskytovány dlouhodobé záměry vzdělávací politiky (Tupý, 2017, str. 54–55). Z Bílé knihy dále vycházely Dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (2002–2007), které stanovovaly přípravu rámcových a školních vzdělávacích programů neboli aktuálních dokumentů kurikulární politiky (tamtéž, str. 60).

Obecně vzato s sebou česká kurikulární reforma po pádu komunistického režimu přinesla spoustu pozitiv, a to nejen v modernizaci vzdělávacího obsahu. Dalšími změnami v oblasti vzdělávání bylo rozšíření spektra volitelných předmětů, zavádění humanitních a společenskovědních předmětů, možnost výběru cizího jazyka, zajištění větší autonomie škol a samostatnosti učitelů při výkonu jejich profese (Walterová, 1994, str. 166–167). Autonomie, kterou školy po roce 1989 získaly, lze beze sporu považovat za jeden z nejvíce revolučních aspektů celé transformace tehdejšího vzdělávacího systému (Organisation for Economic Co-operation and Development, 1996, str. 74).

Někteří autoři zauímají poněkud kritický postoj k některým oblastem reformy kurikula. Například autoři publikace *Školní didaktika* (2009, str. 135–136) zastávají názor, že kurikulární reformy nejsou mnohdy naplněny. Důvodem pro jejich myšlenku je přesvědčení, že reformy jsou často chápány pouze jako vytvoření nových kurikulárních dokumentů, které však nebývají plně pochopeny těmi, kdo mají zajistit jejich realizaci. Jako příklad z praxe udávají vyučování podle učebnic, které byly vydány před zveřejněním nových verzí vzdělávacích programů, a tudíž nereflektují aktuální vzdělávací obsah.

---

⁴ Dále jen MŠMT ČR.

3 Kurikulární dokumenty

Obdobně, jako v případě definice kurikula, se lehce rozcházejí také definice kurikulárních dokumentů. Rámcový vzdělávací program⁵ (2023, str. 160) popisuje kurikulární dokumenty jako pedagogické dokumenty, které stanovují směrnici pro tvorbu školních vzdělávacích programů⁶, a to jak v oblasti legislativní, tak i obsahové. Tato definice je ale neúplná, neboť kurikulární dokument neoznačuje pouze rámcové či školní vzdělávací programy, ale také celou řadu dílčích dokumentů, které se ve školství používají. Těmito dokumenty chápeme učební osnovy, učební plány, standardy vzdělávání, didaktické a metodické pomůcky a učebnice (Skalková, 2007, str. 97; Průcha, 2017, str. 249; Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 43).

Kalhous a Obst (2009, str. 136) doplňují, že se pedagogické dokumenty vztahují k celému edukačnímu procesu a stanovují pracovní náplň ředitelům, učitelům i žákům. Tito autoři rozlišují pedagogické dokumenty na teoretické a praktické. Součástí teoretických dokumentů jsou již zmíněné vzdělávací programy, standardy, učební plány a učebnice, kdežto v případě praktické pedagogické dokumentace se jedná o vnitřní řád školy, třídní knihu a katalogové listy.

3.1 Systém aktuálních kurikulárních dokumentů

V předchozí kapitole jsme zmínili učební osnovy, vzdělávací standardy a modelové vzdělávací programy, které byly publikovány ke konci 20. století. Na přelomu 20. a 21. století byla česká vzdělávací politika ovlivněna koncepčními materiály, mezi nimiž nejvýznamnější pozici zastávala Bílá kniha. V současné době jejich funkci plní především rámcové a školní vzdělávací programy, Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky.

Walterová (1994) nastiňuje rozdělení kurikula na dvě roviny, přičemž první je rovina státní a je zastoupena tzv. národním kurikulem.⁷ Národní kurikulum vymezuje cíle a obsah školního vzdělávání, způsoby testování a hodnocení (Walterová, 1994, str. 59). Mimo zmíněné aspekty má také zajistit adekvátní vzdělání všem občanům. Každopádně Průcha a jeho kolegové uvádějí, že v České republice doposud neexistuje národní kurikulum⁸ se všemi těmito složkami

---

⁵ Dále RVP.

⁶ Dále ŠVP.

⁷ Někdy nazýváno též Národní program vzdělávání (např. v RVP ZV, 2017) nebo Státní program vzdělávání (např. J. Tupý, 2017).

⁸ RVP ZV (2017) stále pracuje s konceptem národního kurikula, nicméně v dalších revidovaných verzích RVP ZV (2021, 2023) je tento koncept zcela vypuštěn.

(Průcha, Walterová a Mareš, 2013, str. 166). Druhá rovina je pak vykonávána prostřednictvím škol, které přebírají odpovědnost za realizaci kurikula. Stát tedy udává hlavní směrnici na tvorbu školních kurikulárních dokumentů (Walterová, 1994, str. 60), nicméně jednotlivé školy přizpůsobují vzdělávání regionálním potřebám (Walterová, 2004, str. 242).

Aktuální RVP ZV (2023, str. 160) potvrzuje, že „systém kurikulárních dokumentů je vytvářen a uplatňován na dvojí úrovni; státní a školní.“ Rozdělení na státní a školní úroveň je v publikaci *Školní didaktika* (2009) označeno termínem dvojúrovňová koncepce kurikula. Autoři této publikace také uvádějí, že státní kurikulární dokumenty stanovují směrnici pro vytváření dokumentů pro jednotlivé školy, z čehož vyplývá, že dokumenty státní úrovně jsou nadřazeny dokumentům školním (Kalhous, Obst a kol., 2009, str. 134).

V současné době je státní úroveň reprezentována rámcovými vzdělávacími programy, které stanovují základní cíle a vymezují obsah vzdělávání pro jednotlivé druhy a stupně škol. Školní úroveň je zastoupena školními vzdělávacími programy, jež vycházejí z rámcových vzdělávacích programů a upravují je tak, aby byly v souladu s podmínkami dané školy (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 34). Rámcové i školní vzdělávací programy jsou veřejnými dokumenty, které jsou dostupné nejen pedagogické veřejnosti, ale také ostatním občanům (Prášilová, 2006, str. 175).

Oproti svým starším verzím, se moderní kurikulární dokumenty zaměřují především na rozvoj osobnosti žáka, rozvoj jeho myšlení a utváření jeho postojů a hodnot (Kalhous, Obst a kol., 2009, str. 134). Jinými slovy tato moderní kurikula cílí spíše na utváření dovedností žáka a na rozvoj jeho kritického myšlení, přičemž faktografické poznatky tradičních předmětů ustupují do pozadí (Dvořák, Holec, Dvořáková, 2019, str. 13; Kratochvílová, 2006, str. 11).

3.2 Bílá kniha

Bílá kniha neboli Národní program rozvoje vzdělávání v České republice vznikla na základě vládního nařízení v dubnu roku 1999. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se domnívalo, že musí existovat obecně platný dokument, který stanoví hlavní cíle a dlouhodobé záměry vzdělávací politiky (Bílá kniha, 2001, str. 7). Hlavním cílem Bílé knihy bylo především reformovat vzdělávací cíle a obsahy vzdělávání (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 34), zajistit rovné vzdělávací příležitosti, podpořit pedagogickou práci (Walterová, 2004, str. 7), posílit autonomii škol a učitelů (Kratochvílová, 2006, str. 11) a umožnit celoživotní učení (Tupý, 2017, str. 58). Dokument tak položil základy pro formování vzdělávacích programů, do kterých se mělo nově vzniklé kurikulum promítnout (Walterová, 2004, str. 255).

Pro nové vzdělávací programy by se ústředním tématem mělo stát propojení státní a školní složky a spolupráce učitelů v otázkách kurikulární politiky. Díky tomu by se o kurikulum mohlo rozhodovat přímo ve školách a zároveň by existoval společný rámeček, který by vymezil základní stanovy platné pro všechny (Walterová, 2004, str. 255). Právě Bílá kniha nastiňovala zavedení víceúrovňového kurikula, které mělo být tvořeno Státním programem vzdělávání⁹, rámcovými vzdělávacími programy a školními vzdělávacími programy (Tupý, 2017, str. 58).

Bílá kniha (2001) byla rozdělena na tři hlavní části, jež odpovídaly následujícím vzdělávacím oblastem:

1. Předškolní, základní a střední vzdělávání pro děti a mladistvé od 3 do 19 let.
2. Terciální vzdělávání zahrnující vysoké školy a vyšší odborné školy.
3. Vzdělávání dospělých zahrnující profesní, rekvalifikační a zájmové vzdělávání.

Přijetím Strategie vzdělávací politiky České republiky 2020 dochází k definitivnímu zrušení platnosti Bílé knihy (Hajzerová Müllerová, Slavík, 2020, str. 66).

3.3 Strategie vzdělávací politiky v České republice

Strategie vzdělávací politiky 2020 a 2030+ jsou dlouhodobě zaměřené plány a cíle, které určují směr a priority v oblasti vzdělávání pro určité období. Na následujících řádcích si stručně představíme oba zmíněné strategické dokumenty a to především v kontextu občanské výchovy.

3.3.1 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020

Strategie 2020¹⁰ byla základním dokumentem české vzdělávací politiky, jenž nebyla vytvořena s cílem radikální přeměny existujícího vzdělávacího systému, ale se záměrem vzdělávací systém zlepšit. Zlepšení mělo být zajištěno prostřednictvím tří předem vytyčených cílů (Hajzerová Müllerová, Slavík, 2020, str. 66–67; Tupý, 2017, str. 117–118):

1. Snížení nerovnosti ve vzdělávání.
2. Podpora kvalitní výuky a učitele jako její klíčový předpoklad.
3. Odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému.

Autoři Strategie 2020 charakterizují smysl vzdělávání pomocí čtyř klíčových záměrů, které se úzce pojí s náplní občanské výchovy. Dle nich je podstatný osobnostní rozvoj, který zajistí vyšší kvalitu lidského života, rozvoj kultury a její udržování, rozvoj aktivního občanství pokládající základ pro solidární společnost a demokracii a příprava jedince na uplatnění v praxi (Strategie 2020, str. 8).

---

⁹ Viz sedmá poznámka pod čarou.

¹⁰ Tupý (2017, str. 120) uvádí, že všechna opatření jsou detailně rozepsána v dokumentu s názvem *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015–2020*.

3.3.2 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+

Nástupkyní Strategie 2020, a tudíž aktuálním rámcem vzdělávací politiky je od roku 2020 Strategie 2030+, záměrem jejíž existence je zajištění vzdělávání s ohledem na současnou společnost (Strategie 2030+, str. 7). Dle autorů strategie je hlavním cílem vzdělávání „základními a nepostradatelnými kompetencemi vybavený a motivovaný jedinec, který dokáže v co nejvyšší míře využít svůj potenciál v dynamicky se měnícím světě ve prospěch jak svého vlastního rozvoje, tak s ohledem na druhé a ve prospěch rozvoje celé společnosti.“

Strategie 2030+ je založena především na dvou strategických cílech, které stanovují, čeho má být dosaženo a na pěti strategických liniích, které určují jakými prostředky a způsoby mají být cíle naplněny (Strategie 2030+, str. 72).

Záměrem strategických cílů je:

1. Získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní a osobní život.
2. Snížení nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnění maximálního rozvoje potenciálu dětí, žáků a studentů.

Z hlediska strategických linií hovoříme o následujících aspektech:

1. Proměna obsahu, způsobů a hodnocení ve vzdělávání.
2. Rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání.
3. Podpora pedagogických pracovníků.
4. Zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce.
5. Zvýšení financování a zajištění jeho stability.

Pro naši práci bude stěžejní strategická linie 1, která se obecně zaměřuje na proměnu obsahu, způsobů a hodnocení vzdělávání, nicméně věnuje také krátkou pasáž občanskému vzdělávání. V této souvislosti upozorňuje na to, že by občanské vzdělávání mělo být posíleno v reakci na proměnu světa a společnosti. Směrodatným cílem je zejména vybavení jedince dovednostmi a znalostmi nezbytnými pro zodpovědný život v demokratickém státě. Občané by měli disponovat schopnostmi vedoucími k podpoře a prosazování demokratických principů a hodnot, ochraně lidských práv a posilování občanské solidarity. Občanské vzdělávání rovněž povede jedince k vzájemnému respektu a toleranci, k rozvoji kritického myšlení a k aktivnímu zájmu o dění ve společnosti a o okolní život. Obecně vzato je akcent kladen na aktivní zapojení do občanského a společenského života, k čemuž je zapotřebí pochopení sociálních, ekonomických, právních a politických struktur a globálního vývoje. Se sociálním a ekonomickým pilířem blíže souvisí oblast udržitelného rozvoje, která se věnuje otázkám

klimatu, genderové rovnosti, kulturní rozmanitosti, občanství a nenásilí, a jejíž promítnutí do vzdělávání je nedílnou součástí občanského vzdělávání (Strategie 2030+, str. 33).

Ve spojitosti s občanským vzděláváním Strategie 2030+ klade akcent zejména na sociální a občanské kompetence, které hrají důležitou roli v podpoře participace žáků ve školním i obecním životě. Žáci by měli dostat více možností podílet se na školních akcích i projektech probíhajících mimo školu (tamtéž, str. 34).

3.4 Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program představuje kurikulární dokument, jehož tvorba probíhá na státní úrovni. To znamená, že koncept RVP je zaštitěn státem a slouží jako předloha pro tvorbu ŠVP na jednotlivých školách (RVP ZV, 2023, str. 161).

Pro každou etapu vzdělávání (předškolní, základní a střední) existuje RVP, který stanovuje základní strukturu vzdělávání. Existují následující RVP: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV), Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV), Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální (RVP ZŠS), Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G), Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou (RVP GSP), Rámcový vzdělávací program pro dvojjazyčná gymnázia (RVP DG), Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání (RVP SOV), Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání (RVP ZUV), Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky (RVP JŠ) (RVP, 2023, str. 5).

Všechny výše zmíněné RVP jsou postaveny na principech celoživotního vzdělávání, praktického vzdělávání, rozvoje individuality jedince, variability ŠVP a posílení pedagogické autonomie (MŠMT ČR, 2005, str. 15).

Jelikož se tato diplomová práce zabývá komparací školních kurikulárních dokumentů základních škol, budeme vycházet z rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

3.4.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je klíčovým dokumentem pro vzdělávání na základních školách v České republice, charakterizující základní vzdělávání a vymezující jeho pojetí a cíle (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 35). Oficiálně byl publikován v roce 2005 a umožnil základním školám vytvoření vlastního školního kurikula. Výuka dle těchto nových kurikul byla na školách zahájena v září roku 2007 (Průcha, 2017, str. 265).

Před oficiálním představením veřejnosti prošel RVP ZV mnohými úpravami, přičemž jeho první verze vznikla již v roce 2001, tedy souběžně s finalizací Bílé knihy. Vytvořením RVP ZV byl pověřen Výzkumný ústav pedagogický.¹¹ Základní tým tvořili didaktici VÚP ve spolupráci s týmy učitelů a ředitelů základních škol a vysokoškolskými pedagogy. Druhá verze vznikla ve spolupráci s pilotními školami, které ověřovaly, zdali RVP ZV bude v praxi uplatnitelný. Oproti své předchozí verzi zde došlo k ucelení hierarchie cílů a kompetencí a bylo zrušeno rozdělení učiva do ročníků. Třetí verze přinesla změny hlavně v oblasti terminologie; například obecné kompetence byly na základě vlivu zahraniční terminologie změněny na klíčové kompetence. Mimoto byl také navýšen jejich počet.

Závěrem by se dalo říci, že RVP ZV prošel od své původní verze z roku 2001 významným vývojem. V návaznosti na hodnocení a připomínky ze strany pilotních škol, ve kterých byly verze RVP ZV testovány, se upravovala a modernizovala podoba tohoto dokumentu tak, aby odpovídala aktuálním potřebám společnosti a trendům ve vzdělávání (Tupý, 2017, str. 66–74). Nicméně je třeba podotknout, že i přesto, že RVP ZV provázely četné změny již během jeho vytváření, jeho publikací proces změn zdaleka nebyl ukončen. Jinými slovy tento dokument stále prochází pravidelnými revizemi. V současné době je v platnosti revidovaná verze RVP ZV, s účinností od 1. září 2023 (MŠMT, 2023).

Obsah aktuálního RVP ZV je rozdělen na čtyři hlavní části, označené písmeny A-D, které se dále člení na kapitoly a podkapitoly. Část A představuje obecnou část RVP ZV, kde je samotný program definován v kontextu kurikulárních dokumentů včetně vymezení jeho principů. Část B se zabývá povinnou školní docházkou, organizací základního vzdělávání, hodnocením výsledků vzdělávání a ukončením základního vzdělávání. Část C zahrnuje pojetí a cíle základního vzdělávání; vymezuje klíčové kompetence, které mají být v průběhu vzdělávání naplněny; definuje devět vzdělávacích oblastí, které jsou tvořeny jedním či více vzdělávacími obory, přičemž je vždy nejprve charakterizována vzdělávací oblast a následně popsán vzdělávací obor (případně obory); popisuje průřezová témata a jejich realizaci; a představuje rámcový učební plán, který stanovuje minimální časovou dotaci pro vzdělávací obory na prvním a druhém stupni. Část D se věnuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných, podmínkám pro uskutečňování RVP ZV¹² a zásadám pro zpracování, vyhodnocování a úpravy školního vzdělávacího programu. Mimo výše zmíněné, je součástí RVP ZV také slovníček použitých výrazů, přibližující odborné pojmy zejména nepedagogické veřejnosti (RVP ZV, 2023).

---

¹¹ Dále jen VÚP.

¹² Podmínky materiální, personální, hygienické, organizační a jiné (viz RVP ZV, 2023, str. 149–152).

Jak již bylo uvedeno výše, RVP pracují s novým termínem – klíčovými kompetencemi. Obst v publikaci *Obecná didaktika* (2017) upozorňuje na to, že v současnosti je hlavním cílem výuky dosažení právě těchto kompetencí, což je myšlenka stavící učivo až na druhé místo. Na učivo je pohlíženo jako na prostředek vedoucí k osvojení klíčových kompetencí (Obst, 2017, str. 35). Klíčové kompetence jsou vymezeny jako „souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.“ V průběhu základního vzdělávání by měly být osvojeny kompetence: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní a digitální (RVP ZV, 2023, str. 10). Uvedené kompetence nestojí samostatně; naopak, dochází k jejich vzájemnému prolínání (Vališová, Kovaříková, 2021, str. 225). Jelikož je osvojení klíčových kompetencí komplexním a dlouhodobým procesem, který má svůj začátek již v předškolním vzdělávání, znamená to, že úspěšným ukončením povinné školní docházky nedochází k ukončení jeho rozvoje. Úroveň klíčových kompetencí se dále mění v průběhu celého života (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 35; Vališová, Kovaříková, 2021, str. 225).

Další zásadní změnou v obsahu základního vzdělávání, kterou přinesly rámcové vzdělávací programy, je zařazení průřezových témat. Podle slovníčku *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* se jedná o aktuální okruhy problémů, s nimiž se potýká jak současný, tak i budoucí svět. Jejich cílem je rozvíjet osobnost žáka, a to především v rámci formování postojů a hodnot (RVP ZV, 2023, str. 161). RVP ZV pokrývá šest takových okruhů: Osobnostní a sociální výchova; Výchova demokratického občana; Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech; Multikulturní výchova; Environmentální výchova a výchova mediální (Průcha, 2017, str. 266). Průřezová témata mohou být realizována buďto v rámci samostatných předmětů, případně mohou být integrována do předmětů již existujících. V neposlední řadě mohou být realizována prostřednictvím projektů, kurzů či seminářů. Jejich zařazení do výuky je povinné, avšak jejich uskutečňování je v kompetenci škol (RVP ZV, 2023, str. 125).

3.5 Školní kurikulární dokumenty

Jak jsme již dříve zmínili, pod pojmem školní kurikulární dokument si můžeme představit materiály používané ve školství. V této sekci budou stručně představeny dva z těchto dokumentů: školní vzdělávací program pro základní vzdělávání¹³ a časově tematický plán.¹⁴ Tyto dokumenty jsou klíčové pro správné porozumění praktické části, ve které se budeme zabývat jejich obsahovou analýzou.

3.5.1 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program je kurikulární dokument školní úrovně, jenž si každá škola vytváří individuálně podle zásad vymezených konkrétním RVP (Hrachovcová, Horská, Zouhar, 2007, str. 13). Jedná se tedy o klíčový dokument, skrze který je vzdělávací proces realizován v rámci příslušné instituce. Na jeho konstruování se podílí vedení školy a další pedagogičtí pracovníci (Walterová, 2004, str. 259), což se odráží ve vyšší míře autonomie učitelů, kteří mají nejenom možnost pojmout obsah a strukturu učiva podle svého, ale také mají větší svobodu ve výběru metod a didaktických pomůcek (Skalková, 2007, str. 101).

Walterová (2004, str. 259) dále uvádí, že ŠVP bere v potaz skutečné potřeby žáků a umožňuje pedagogům přizpůsobit vzdělávací proces specifikům a možnostem školy (Walterová, 2004, str. 259). I přesto, že vzdělávací instituce disponují jistou samostatností, je důležité mít na paměti, že vytvořený vzdělávací program musí být vždy v souladu s příslušným RVP a nelze jej měnit v průběhu započatého školního roku (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 91–92).

Staněk (2009, str. 37–38) ve své publikaci *Výchova k občanství v současné škole: Profesionální identita učitele výchovy k občanství* počítá s možností, že díky autonomii, která byla školám dána ve vytváření vlastních ŠVP, tvůrci těchto dokumentů mají prostor projevit svoji tvořivost a originalitu. RVP sice stanoví minimální časovou dotaci vzdělávacího oboru a stupeň, na kterém bude obor vyučován, ale jejich realizace je dále v kompetenci vyučujících. Ti mají možnost do určité míry upravovat, nebo možná spíše konkretizovat, vzdělávací obsah a očekávané výstupy pro konkrétní ročníky. ŠVP rovněž poskytuje rámec pro vytvoření individuálního učebního plánu každé školy, který specifikuje název, obsah a rozsah vyučovacího předmětu.

S ohledem na výše uvedené faktory lze předpokládat, že se jednotlivé ŠVP budou lišit v rámci jejich obsahu a zaměření. Každá škola má své specifické podmínky, priority a odlišný

---

¹³ Dále ŠVP ZV.

¹⁴ Dále ČTP.

pedagogický přístup ke vzdělávání a vyučování, což se promítá do utváření a realizace jejich vzdělávacího programu. Tvůrci ŠVP se snaží všechny tyto aspekty reflektovat, aby byli schopni vytvořit optimální vzdělávací program pro své žáky.

Strukturu ŠVP ZV tvoří dle RVP ZV (2023, str. 155–156) následující komponenty:

1. **Identifikační údaje** (název ŠVP, údaje o škole, zřizovatel, platnost dokumentu);
2. **Charakteristika školy** (úplnost a velikost školy, charakteristika pedagogického sboru, dlouhodobé projekty);
3. **Charakteristika ŠVP** (zaměření školy, výchovné a vzdělávací strategie, zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných, začlenění průřezových témat);
4. **Učební plán** (tabulace učebního plánu, poznámky k učebnímu plánu);
5. **Učební osnovy** (název vyučovacího předmětu, charakteristika vyučovacího předmětu, vzdělávací obsah vyučovacího předmětu);
6. **Hodnocení výsledků vzdělávání žáků** (pravidla pro hodnocení žáků).

Mimo samotné RVP ZV a ŠVP ZV existují manuály a příručky, které hrají důležitou roli v implementaci RVP ZV do školní praxe (Maňák, Janík a Švec, 2008, str. 91). Stěžejním metodickým materiálem je *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*,¹⁵ který vydalo VÚP v roce 2005. Zatímco RVP ZV (2023) zmiňuje strukturu ŠVP ZV pouze stroze, manuál ZV detailně popisuje jednotlivé body zmíněné struktury a současně poskytuje návrhy vhodné pro tvorbu a realizaci školního programu (Manuál ZV, 2005).

3.5.2 Časově tematický plán

Časově tematický plán je kurikulární dokument školní úrovně, který je vytvářen pro každý ročník a každý předmět. Jeho účelem je podrobnější rozpis výuky daného předmětu, jež bude naplněna v rámci konkrétního ročníku. Zpravidla obsahuje následující komponenty: název předmětu; jméno vyučujícího; ročník; školní rok; a rozpracování vzdělávacího obsahu, který bude v daném školním roce probírán. Mimo zmíněné komponenty se v ČTP můžeme setkat také se zařazením projektů a exkurzí, které budou v rámci výuky absolvovány. Nedílnou součástí jsou také poznámky, které v případě Výchovy k občanství, mohou stanovovat, že do výuky bude zahrnuto také aktuální dění v regionu, v České republice a ve světě nebo zařazení státních svátků a významných dnů, které budou ve vyučovacích hodinách připomenuty a zakomponovány do výuky.

---

¹⁵ Dále jen Manuál ZV.

Co se zmíněného rozpracování vzdělávacího obsahu týče, učivo by mělo být poskládáno do tematických celků, pomocí nichž budou naplňovány cíle výuky. Učivo i cíle, kterých má být dosaženo, vycházejí ze vzdělávacího programu školy. Každý tematický celek je dále spojen s časovou dotací, která bývá většinou měsíční, nicméně se můžeme setkat s ČTP, které pro tematické celky vymezují konkrétní hodinovou dotaci.

ČTP hraje důležitou roli při přípravě učitele na vyučovací proces, neboť slouží jako opora během celého školního roku. Učitel s pomocí ČTP zajišťuje, že výuka bude probíhat v souladu s vymezeným učivem a očekávanými výstupy, které jsou stanoveny ŠVP a zároveň bude dodržovat předem stanovený časový harmonogram. Závěrem je třeba zmínit, že je vyučující povinen naplnit tyto stanovené směrnice, nicméně zařazení tematických celků do ročníků je na jeho uvážení (Hrachovcová, Horská, Zouhar, 2007, str. 80). Na rozdílné řazení tematických celků v ČTP se podíváme v rámci praktické části.

4 Postavení Výchovy k občanství ve vzdělávacím systému České republiky

Než se podíváme na to, jak je předmět Výchova k občanství vymezen v kurikulárních dokumentech, je třeba v několika větách shrnout jeho vznik a původní záměr, jelikož tento předmět nebyl v českém vzdělávacím systému vždy brán jako samozřejmost. Vzhledem k tomu, že se diplomová práce nesoustřeďuje na charakteristiku předmětu jako takového, ale spíše na to, jak je jeho obsah ukotven v kurikulárních dokumentech, bude tato část zmíněna pouze ve stručnosti.

Prvním zásadním mezníkem se pro Výchovu k občanství stal rok 1922, kdy byla v souladu s Malým školským zákonem zavedena do českého školství jakožto povinný předmět pod názvem Občanská nauka a výchova (Staněk, 2007, str. 15–16). Malý školský zákon upravoval pouze několik drobných tehdejších ustanovení a zákonů pro československé obyvatelstvo, mimo což také právě zavedl, podle prvního paragrafu, předmět Občanská nauka a výchova do obecných (řadových) škol a podle druhého paragrafu také do škol občanských (Kováříček, 1983, str. 89).

V tamější době byl náplní předmětu především výčet základních informací týkající se československého státu. Prostřednictvím občanské výchovy mělo docházet k výchově československých občanů tak, aby každý jednotlivec, bez ohledu na národnost či náboženství, byl schopen již od mládí porozumět nejen svým občanským právům, ale i povinnostem vůči Československu. Do předmětu byla také promítnuta témata týkající se státních forem a státních zřízení. Občanská výchova se v širším slova smyslu promítala do hospodářské, kulturní, sociální a politické složky života. V užším slova smyslu měla sloužit jako prostředek k podpoře demokratických hodnot, lásky k vlasti, vzájemné tolerance, úcty a solidarity. Jak víme z druhé kapitoly práce, tehdejší systém byl silně ovlivněn ideologií, což bylo v rozporu se zamýšleným pojetím předmětu. Jeho demokratické pojetí bylo obnoveno až v roce 1991 na základě výnosu MŠMT ČR (Pitřha, 1992, str. 10–12).

Novodobé pojetí občanské výchovy se nijak drasticky neliší od pojetí prvního, které bylo představeno v předchozím odstavci. Každopádně v dnešní době předmět apeluje především na aktivní participaci občanů v oblastech státní správy a samosprávy a na rozvoj demokratických hodnot. Celý předmět tedy stojí na základech demokracie, participace, tolerance, soudržnosti a spravedlnosti (Staněk, 2008, str. 423). Je nezbytné rovněž připomenout, že zásadní roli v aktuálním pojetí předmětu hrají také klíčové kompetence a průřezová témata,

což jsou aspekty, které mají zajistit nejen teoretickou znalost společenských témat, ale zejména uplatnění těchto poznatků v praktickém životě člověka.

4.1 Vymezení vzdělávacího oboru Výchova k občanství v rámci RVP ZV

RVP ZV zařazuje obor Výchova k občanství, společně s oborem Dějepis, do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Zmíněná vzdělávací oblast je umístěna na druhý stupeň základní školy a navazuje na vzdělávací oblast s názvem Člověk a jeho svět, jejíž obsah je vyučován na prvním stupni. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět se ze společenského hlediska soustřeďuje na témata týkající se člověka, rodiny, vlasti a kultury (RVP ZV, 2023, str. 45, 53), která jsou na druhém stupni rozšířena a prohloubena. Minimální časová dotace pro oblast Člověk a společnost je aktuálním RVP ZV stanovena na deset hodin týdně, přičemž těchto deset hodin je děleno mezi obory Výchova k občanství a Dějepis. Počet hodin může být navýšen prostřednictvím disponibilní časové dotace¹⁶ (tamtéž, 2023, str. 140).

RVP ZV vymezuje Výchovu k občanství jakožto obor, který se primárně zaměřuje na socializaci jedince, jeho sebepoznání a toleranci vůči druhým lidem. Obor dále cílí na pochopení a rozvoj interpersonálních a intrapersonálních vztahů, hospodářského života a finanční gramotnosti. Krom uvedených témat je akcent také kladen na podporu občanské participace, občanské a osobní odpovědnosti a motivace k podílení se na rozvoji demokratické společnosti (RVP ZV, 2023, str. 53).

Obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství je dále strukturován do pěti tematických okruhů: Člověk ve společnosti; Člověk jako jedinec; Člověk, stát a hospodářství; Člověk, stát a právo a Mezinárodní vztahy a globální svět. Součástí každého okruhu jsou očekávané výstupy,¹⁷ minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření a učivo (tamtéž, str. 59–63).

Člověk ve společnosti

Vzdělávací okruh Člověk ve společnosti se zaměřuje na vztah žáka k prostředí, ve kterém žije a na mezilidské vztahy ve společnosti, která jej obklopuje. Klíčovým cílem tohoto okruhu je, aby žák získal povědomí o vlasti a její stručné historii, včetně jejích státních symbolů, svátků a významných osobností, které jsou s Českou republikou neodmyslitelně spojené. Součástí je také podpora zájmu o kulturní dění a tradice s důrazem na specifika daného

---

¹⁶ Disponibilní časová dotace slouží k navýšení počtu hodin u předmětů, u kterých je to z hlediska ŠVP vhodné či nutné. Pro druhý stupeň je disponibilní časová dotace stanovena v rozsahu 18 hodin, přičemž její plné využití je povinné (RVP ZV, 2023, str. 141, 144).

¹⁷ Očekávané výstupy pro vzdělávací obor Výchova k občanství jsou uvedeny v RVP ZV 2023 v rozmezí stránek 59–62.

regionu, ve kterém žák žije. Žáci se dále učí budovat a rozvíjet mezilidské vztahy, porozumět rozdílům mezi lidmi a snažit se tyto rozdíly akceptovat a respektovat. Důraz je kladen i na podporu rovnoprávnosti pohlaví, nenásilné řešení konfliktů a odmítání jakýchkoli projevů lidské nesnášenlivosti. Důležitým prvkem je také osvojení si pravidel slušného chování a respektování etických norem, jak ve školním prostředí, tak i v běžném životě.

RVP ZV rozděluje učivo vzdělávacího okruhu Člověk ve společnosti na následující tematické celky:

- **Naše škola** (život ve škole, práva a povinnosti žáků, význam a činnost žákovské samosprávy, společná pravidla a normy; vklad vzdělání pro život);
- **Naše obec, region, kraj** (důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku);
- **Naše vlast** (pojem vlasti a vlastenectví; zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti; státní symboly, státní svátky, významné dny);
- **Kulturní život** (rozmanitost kulturních projevů, kulturní hodnoty, kulturní tradice; kulturní instituce; masová kultura, prostředky komunikace);
- **Lidská setkání** (přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, rovnost a nerovnost, rovné postavení mužů a žen; lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti);
- **Vztahy mezi lidmi** (osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace; konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášenlivosti);
- **Zásady lidského soužití** (morálka a mravnost, svoboda a vzájemná závislost, pravidla chování).

Člověk jako jedinec

Vzdělávací okruh je zaměřen především na chování a prožívání jedince, což má zásadní význam, zejména v případě žáků druhého stupně, kde dochází k intenzivnímu rozvoji jejich osobnosti. Je nezbytné, aby se žák naučil vnímat jedinečnost lidí projevující se v chování a prožívání s ohledem na jejich charakter a vlastnosti. Tento okruh se tedy neomezuje pouze na zkoumání vnějších projevů, ale klade důraz i na porozumění vnitřním pohnutkám. Žák se učí poznávat a chápat sám sebe, což mu umožňuje pochopit myšlení a jednání druhých. Důležitá je také stránka sebereflexe, kde by měl každý jedinec být schopen kriticky zhodnotit své kladné i záporné stránky. Důraz je také kladen na osobní potenciál a rozvoj, který je důležitou součástí života každého jedince. To zahrnuje stanovení životních cílů a plánů, přemýšlení o životní perspektivě a adaptaci na změny v životě. K dosažení těchto cílů je nezbytná motivace, aktivita,

vůle a osobní kázeň. Každý jedinec musí být schopen sebezmeny a neustálého osobního růstu, aby dosáhl svého potenciálu a žil naplněný život.

RVP ZV rozděluje učivo vzdělávacího okruhu Člověk jako jedinec na následující tematické celky:

- **Podobnost a odlišnost lidí** (projevy chování, rozdíly v prožívání, myšlení a jednání; osobní vlastnosti, dovednosti a schopnosti, charakter; vrozené předpoklady, osobní potenciál);
- **Vnitřní svět člověka** (vnímání, prožívání, poznávání a posuzování skutečnosti, sebe i druhých lidí, systém osobních hodnot, sebehodnocení; stereotypy v posuzování druhých lidí);
- **Osobní rozvoj** (životní cíle a plány, životní perspektiva, adaptace na životní změny, sebezmena; význam motivace, aktivity, vůle a osobní kázně při seberozvoji).

Člověk, stát a hospodářství

V rámci vzdělávacího okruhu Člověk, stát a hospodářství je zdůrazňováno především ekonomické myšlení a finanční gramotnost. Ústředním tématem, které si žáci mají osvojit, je schopnost efektivně hospodařit s penězi, zejména při tvorbě osobního a později rodinného rozpočtu. Žákům je rovněž představen i rozpočet státu, včetně jeho hlavních příjmů a výdajů. Žáci získávají povědomí o bankách a službách, které nabízejí; seznamují se s bankovním účtem a jeho funkcemi; a jsou schopni využít hotovostní i bezhotovostní placení. Dále se žáci seznamují s principy tržního hospodářství, rozumí konceptu nabídky a poptávky a jsou schopni pochopit základní mechanismy fungování trhu.

RVP ZV rozděluje učivo vzdělávacího okruhu Člověk, stát a hospodářství na následující tematické celky:

- **Majetek, vlastnictví** (formy vlastnictví; hmotné a duševní vlastnictví, jejich ochrana; hospodaření s penězi, majetkem a různými formami vlastnictví);
- **Peníze** (formy placení);
- **Hospodaření** (rozpočet domácnosti, úspory, investice, úvěry, splátkový prodej, leasing; rozpočet státu, typy rozpočtu a jejich odlišnosti; význam daní);
- **Banky a jejich služby** (aktivní a pasivní operace, úročení, pojištění, produkty finančního trhu pro investování a pro získávání prostředků);
- **Principy tržního hospodářství** (nabídka, poptávka, trh; tvorba ceny, inflace; podstata fungování trhu).

Člověk, stát a právo

V rámci tohoto okruhu se žák zaměřuje na pochopení právních základů státu a na vymezení postihů a trestů za spáchání protiprávního jednání. Seznamuje se se základními principy demokracie, lidskými právy a právy dítěte, státní správou a samosprávou, ale i s důležitými aspekty právního řádu, jako je soustava soudů, právní normy a předpisy. Cílem je rozvíjet právní vědomí a dovednosti žáků tak, aby se v běžných životních situacích dokázali orientovat, řešit právní problémy a chránit svá práva i práva druhých. Získané znalosti a dovednosti jim pomohou zapojit se do aktivního života společnosti a stát se zodpovědnými a aktivními občany. Žák se podrobněji zabývá znaky státu, typy a formami států, Ústavou České republiky, složkami státní moci, významem a formami voleb a také problematikou šikany a diskriminace.

RVP ZV rozděluje učivo vzdělávacího okruhu Člověk, stát a právo na následující tematické celky:

- **Právní základy státu** (znaky státu, typy a formy státu; státní občanství ČR; Ústava ČR; složky státní moci, jejich orgány a instituce, obrana státu);
- **Státní správa a samospráva** (orgány a instituce státní správy a samosprávy, jejich úkoly);
- **Principy demokracie** (znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu; politický pluralismus, význam a formy voleb do zastupitelstev);
- **Lidská práva** (základní lidská práva, práva dítěte, jejich ochrana; úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech; poškozování lidských práv, šikana, diskriminace);
- **Právní řád České republiky** (význam a funkce právního řádu, orgány právní ochrany občanů, soustava soudů; právní norma, předpis, publikování právních předpisů);
- **Protiprávní jednání** (druhy a postihy protiprávního jednání včetně korupce, trestní postizitelnost; porušování předpisů v silničním provozu, porušování práv k duševnímu vlastnictví);
- **Právo v každodenním životě** (důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající; základní práva spotřebitele; styk s úřady).

Mezinárodní vztahy, globální svět

Poslední okruh oboru Výchova k občanství se zabývá mezinárodními vztahy a vzájemnou kooperací mezi státy, zejména v souvislosti s Českou republikou. Nejdůležitější částí tohoto okruhu je evropská integrace, přičemž by si žáci měli osvojit zejména její podstatu

a význam. S tím úzce souvisí začlenění tématu týkající se Evropské unie¹⁸ a vymezení jejího vztahu s Českou republikou. Žáci by měli být schopni popsat vliv EU na každodenní život občanů. Okruh se dále specializuje na globální problémy současného světa, včetně jejich příčin, projevů a důsledků.

RVP ZV rozděluje učivo vzdělávacího okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět na následující tematické celky:

- **Evropská integrace** (podstata, význam, výhody; Evropská unie a ČR);
- **Globalizace** (projevy, významné globální problémy).¹⁹

Na základě výše uvedených tematických celků je patrné, že Výchova k občanství je oborem multioborovým. Jak píše Staněk (2007, str. 50–51), interdisciplinární charakter tohoto oboru je tvořen šesti složkami, a sice složkou vlastivědnou, právní, ekonomickou, antropologickou, ekologickou a politologickou. Jinými slovy se jedná o takový obor, který v sobě mísí poznatky z většího množství vědních disciplín, mezi které patří například psychologie, ekonomika, sociologie, etika a dějepis.

4.2 Vymezení vzdělávacího oboru Výchova k občanství v rámci ŠVP

V rámci terminologie ŠVP již nehovoříme o Výchově k občanství jako o vzdělávacím oboru jako v případě RVP ZV, nýbrž o vyučovacím předmětu. Vyučovací předmět může nabývat různých podob. Tyto odlišnosti lze spatřovat v časové dotaci, v názvu předmětu, integraci vzdělávacích oborů, integraci témat nebo v zařazení témat do ročníků. Nicméně školy musejí dodržovat požadavky stanovené RVP ZV (Hrachovcová, Horská, Zouhar, 2007, str. 14).

Jak bylo naznačeno v předchozím odstavci, v souvislosti s faktem, že se na tvorbě ŠVP podílejí pedagogičtí pracovníci, dochází často k diferencovaným názvům tohoto předmětu. Nejčastěji se můžeme setkat s názvy, jako jsou například Občanská výchova, Výchova k občanství nebo Výchova k občanství a zdraví (Staněk, 2009, str. 39). Z toho vyplývá, že název předmětu se nemusí shodovat s názvem vzdělávacího oboru. Zásadní však je, že reflektuje vzdělávací obsah oboru (Kratochvílová, 2006, str. 50).

V rámci realizace předmětu Výchova k občanství na základních školách je třeba zmínit, že předmět může být uskutečněn ve více podobách. Nejčastěji stojí jako samostatný povinný předmět, nicméně může být integrován do jiného vyučovacím předmětu, jehož obsah je Výchově k občanství blízký. V tomto případě hovoříme nejčastěji o předmětu Výchova ke zdraví (Staněk, 2009, str. 39), případně o Dějepis nebo Zeměpisu (Hrachovcová, Horská,

---

¹⁸ Dále jen EU.

¹⁹ Rozpracování témat všech pěti okruhů je doslovně převzato z RVP ZV 2023 (str. 59–63).

Zouhar, 2007, str. 29). Autoři publikace *Pomáháme při tvorbě Školního vzdělávacího programu: vzdělávací obor Výchova k občanství* (2007, str. 29) rovněž uvádějí, že to, jestli je předmět samostatný nebo integrovaný, ovlivňuje jak název předmětu, tak jeho časovou dotaci.

4.3 Změny v obsahové stránce oboru Výchovy k občanství v souvislosti s revizemi RVP ZV

Dříve jsme zmínili, že RVP ZV se pravidelně aktualizuje, aby odpovídal potřebám současné společnosti a cílům vzdělávací politiky. Z toho důvodu si na následujících řádcích stručně shrneme nejvýznamnější změny, které revize RVP ZV přinesly, a to zejména v souvislosti s obsahovou stránkou oboru Výchova k občanství. Konkrétně se bude jednat o revidované verze z roku 2007, 2013, 2017, 2021 a aktuální verzi RVP ZV z roku 2023, jež je poslední revidovanou verzí.

Jak již bylo předtím uvedeno, první RVP ZV byl vydán v roce 2005 a vymezil pět okruhů s očekávanými výstupy a učivem. K první revizi tohoto vzdělávacího programu došlo již o dva roky později, přičemž se ale žádná ze změn netýkala oboru Výchova k občanství. To znamená, že vzdělávací obsah vzdělávacího oboru zůstal beze změny.

Pro Výchovu k občanství byly podstatné změny, které představila revize z roku 2013. Ty se významně dotkly okruhu týkajícího se hospodářství. Oproti svým předchozím verzím, se v tomto novém dokumentu objevily také drobné změny v názvech dvou okruhů. Původní názvy Stát a hospodářství a Stát a právo byly změněny na Člověk, stát a hospodářství a Člověk, stát a právo, jež jsou v této podobě zachovány do současnosti. Vyjma nepatrné úpravy v jednom z očekávaných výstupů prvního okruhu, zůstal první i druhý okruh nezměněn. Jak jsme naznačili o pár řádků výše, ke značné změně došlo v oblasti hospodářství. Součástí učiva se staly dva nové tematické okruhy: hospodaření; a banky a jejich služby. Tematický okruh hospodaření pokrýval rozpočet domácnosti, úspory, investice, úvěry, splátkový prodej, leasing, rozpočet státu, typy rozpočtu a jejich odlišnosti a význam daní. Tematický celek banky a jejich služby zastřešoval aktivní a pasivní operace, úročení, pojištění, produkty finančního trhu pro investování a pro získávání prostředků. Mimoto se součástí probíraného učiva rovněž stala tvorba ceny a inflace, které byly zařazeny do tematického okruhu s názvem principy tržního hospodářství. V návaznosti na nově přidaná témata muselo logicky dojít také k rozšíření očekávaných výstupů. V menší míře byl také rozšířen okruh Člověk, stát a právo, jehož součástí se stala i obrana státu, korupce a základní práva spotřebitele. Poslední okruh, Mezinárodní

vztahy a globální svět, čelil úpravě v oblasti globalizace, kde se součástí globálních problémů staly války a terorismus.

Revidovaná verze RVP ZV z roku 2017 přinesla změny ve všech vzdělávacích oblastech. Mimo očekávané výstupy a učivo, se součástí každého vzdělávacího obsahu všech vzdělávacích oborů stala minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření. Celkově byla revize koncipována tak, aby vzdělávací program bral v úvahu také žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a zajišťoval jejich vzdělávání pomocí podpůrných opatření a inkluzivního vzdělávání (Tupý, 2017, str. 135). Obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství zůstal nezměněn.

Rok 2021 se sebou přinesl další významné změny, které se ale poprvé netýkaly rozšíření obsahu, nýbrž jeho redukce. Společně s odebraným učivem byly rovněž odstraněny korespondující očekávané výstupy. Co se týče Výchovy k občanství, z okruhu Člověk ve společnosti byla vyřazena témata masové komunikace, masmédiá, dělba práce a činností a výhody spolupráce lidí. Okruh Člověk jako jedinec zůstal obsahově nezměněn, nicméně byl odebrán cíl, který se zabýval projevy záporných charakterových vlastností u člověka, a který byl součástí tohoto okruhu již od vzniku prvního RVP ZV. Okruh Člověk, stát a hospodářství přišel o tematický okruh, který se původně věnoval poznatkům z oblasti výroby, obchodu a služeb a zabýval se zejména jejich funkcí. Mimoto byla z okruhu odebrána témata týkající se funkce a podoby peněz a stejně tak i právní formy podnikání. Z okruhu Člověk, stát a právo byla vymazána témata sociálního dialogu a jeho významu a význam právních vztahů. S obsahovými změnami se setkal také poslední okruh, Mezinárodní vztahy a globální svět, jemuž byla odebrána témata týkající se kladů a záporů globalizace a současně i problematika válek a terorismu s možnostmi jejich řešení. Kromě toho byl zrušen celý tematický celek týkající se mezinárodní spolupráce, což znamená, že byla odstraněna témata vztahující se k významným mezinárodním organizacím a ke spolupráci mezi státy.

V roce 2023 proběhla pouze malá revize, která nikterak neupravovala vzdělávací obsah Výchovy k občanství. Obor tedy zůstal po obsahové stránce naprosto totožný se svojí předchozí verzí. RVP ZV 2023, poslední revidovaná verze, která je aktuálně v platnosti, se koncentruje na vzdělávání cizinců, kteří nemají dostatečnou znalost českého jazyka. Pro tyto žáky zavádí možnost studia českého jazyka jakožto jazyka cizího (MŠMT, 2023).

Na začátku 21. století se stále prohlubuje myšlenka, že je na dnešní žáky kladeno příliš mnoho požadavků a že jsou zahlcováni velkým množstvím informací, které nejsou schopni vstřebat. Z tohoto důvodu se dospělo k názoru, že je potřeba široký okruh poznatků redukovat tak, aby si žáci skutečně osvojili pouze potřebné informace, které budou využitelné v jejich

praktickém životě. Na základě této myšlenky je třeba obsah a výstupy v RVP modifikovat tak, aby odpovídaly vzdělávacím potřebám žáků (Strategie 2030, str. 26–27).

Praktická část

Praktická část diplomové práce se zabývá stručnou charakteristikou vybraných základních škol v okrese Blansko a analýzou jejich školních kurikulárních dokumentů. Školními kurikulárními dokumenty jsou v tomto kontextu chápány školní vzdělávací programy a časově tematické plány pro vzdělávací obor Výchova k občanství. Hlavní náplní praktické části je komparace uvedených dokumentů jednotlivých škol zaměřující se právě na vzdělávací obor Výchova k občanství. Součástí praktické části je také porovnání školních vzdělávacích programů těchto škol s aktuální verzí RVP ZV.

Co se týče samotné realizace praktické části, nejprve bude vytyčen její hlavní cíl, od kterého se bude odvíjet celé výzkumné šetření. Následně budou stanoveny výzkumné otázky, jimiž se budeme v průběhu výzkumu zabývat. Posléze se zaměříme na stanovení a popis výzkumného souboru, výzkumné metody a postup při zpracování dat. Nakonec přejdeme k analýze dokumentů a k interpretaci výsledků výzkumu.

5 Metodologie výzkumného šetření

5.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem praktické části je identifikovat podobnosti a odlišnosti mezi školními vzdělávacími programy a časově tematickými plány z hlediska vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru Výchova k občanství ve vybraných základních školách v okrese Blansko. Hlavní cíl bude naplněn prostřednictvím komparativní analýzy dokumentů, pomocí které budeme zjišťovat, jak se liší obsah a struktura školních kurikulárních dokumentů jednotlivých škol.

Cíl práce byl stanoven se záměrem vytvořit ucelený přehled o obsahu a struktuře školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů z hlediska Výchovy k občanství. Prostřednictvím identifikace podobností a rozdílů v těchto dokumentech můžeme lépe porozumět tomu, jak je předmět Výchova k občanství zakotven ve školním kurikulu v okrese Blansko. Tato práce může odhalit nedostatky v obsahu a struktuře dokumentů týkajících se Výchovy k občanství a inspirovat pedagogy k inovacím a zkvalitnění výuky tohoto předmětu.

5.2 Výzkumné otázky

Pro realizaci výzkumného šetření a naplnění hlavního cíle práce je klíčovým krokem stanovení relevantních výzkumných otázek.²⁰ Výzkumné otázky nám umožní vymezit konkrétní aspekty, na které se budeme zaměřovat, aby mohla být provedena úspěšná komparativní analýza školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů. V případě této práce následující výzkumné otázky zastupují dílčí cíle:

VO 1: Jak se liší názvy předmětu?

VO 2: Jedná se o samostatný nebo integrovaný vyučovací předmět?

VO 3: Jaká je časová dotace předmětu?

VO 4: Do jaké míry vychází učivo a očekávané výstupy ŠVP z RVP ZV 2023?

VO 5: Jaké učivo je začleněno do časově tematických plánů a v jakých ročnících je realizováno?

---

²⁰ Dále VO.

5.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor zahrnuje čtyři základní školy Jihomoravského kraje nacházející se v okrese Blansko. Mimo zmíněnou lokalitu byla pro výběr škol uplatněna také další kritéria. Pro smysluplnost výzkumu bylo nutné zaměřit se na úplné školy s devíti postupnými ročníky a další zásadní podmínkou byla povinná výuka předmětu Výchovy k občanství.

Nicméně hlavním předmětem zkoumání nejsou samotné školy, nýbrž jejich kurikulární dokumenty, konkrétně školní vzdělávací programy a časově tematické plány pro všechny ročníky, v nichž je realizován vyučovací předmět Výchova k občanství. V kontextu těchto dokumentů se práce zaměřuje na to, pod jakým názvem je obor Výchova k občanství na školách realizován, jaká časová dotace je mu věnována, a zdali je vyučován v rámci samostatného předmětu nebo je integrován do předmětu příbuzného. Především nás zajímá, jaké učivo a očekávané výstupy jsou školními vzdělávacími programy pro obor stanoveny a do jaké míry jsou promítnuty do časově tematických plánů.

Výzkumným souborem jsou tedy konkrétně čtyři školní vzdělávací programy a patnáct časově tematických plánů. Školní vzdělávací programy jsou veřejně dostupné na webových stránkách jednotlivých škol, což usnadňuje přístup k potřebným informacím. Avšak, pro účely podrobnější analýzy, bylo nezbytné požádat školy o poskytnutí časově tematických plánů,²¹ které nejsou běžně volně dostupné, právě na rozdíl od vzdělávacích programů. V souvislosti se sháněním časově tematických plánů se projevilo značné omezení výzkumu, neboť ne všechny školy byly ochotné tyto dokumenty poskytnout. Většina škol, které byly původně osloveny, dokonce neposkytly žádnou zpětnou vazbu. V souhrnu lze říci, že výběr škol do vzorku byl proveden zcela náhodně, samozřejmě s ohledem na splnění výše stanovených kritérií.

5.4 Výzkumná metoda

Jak již bylo uvedeno, práce se zabývá komparací kurikulárních dokumentů čtyř základních škol, a proto bude použit kvalitativní výzkumný přístup. Kvalitativní přístup je v publikaci *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation* chápán jako hloubkové porozumění jedinečnosti situace v daném kontextu (Merriam, 2009, str. 14). V našem případě tedy v kontextu školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů zkoumaných škol.

---

²¹ Časově tematické plány zkoumaných škol jsou uvedeny v přílohách této práce. Jména tvůrců a názvy škol byly záměrně vynechány s cílem zachovat anonymitu.

Výzkum bude prováděn pomocí obsahové analýzy. Obsahová analýza neboli analýza dokumentů je výzkumná metoda, která se zabývá zkoumáním písemného či vizuálního materiálu (Jůvová, 2005, str. 10), přičemž se takovým materiálem nejčastěji rozumí psaný či tištěný dokument, ale může se jednat také o magnetofonový či filmový záznam (Skalková a kol., 1983, str. 94).

Z pohledu pedagogiky řadíme mezi dokumenty, které se stávají předmětem zkoumání obsahové analýzy, například vzdělávací programy, školní dokumenty nebo učebnice (Jůvová, 2005, str. 10). Dvořák (2012, str. 78) uvádí, že metoda obsahové analýzy byla původně určena právě pro zkoumání kurikulárních dokumentů a z toho důvodu se můžeme setkat také s označením kurikulární analýza. V souladu s hlavním cílem této práce se budeme orientovat konkrétně na analýzu školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů, čili na projektovou formu kurikula.

Na metodu obsahové analýzy lze nahlížet dvěma způsoby. První způsob interpretuje obsahovou analýzu jako součást jakékoli výzkumné metody, která se zabývá slovem. Druhý způsob ji definuje jako speciální metodu, jejímž základem je právě analýza textu (Emanovský 2013, str. 44–45; Gavora, 2010, str. 144–145). Pro účely této práce bude použit druhý způsob, charakterizující obsahovou analýzu jakožto samostatnou metodu.

V souvislosti s realizací metody bývá uváděn výčet pěti po sobě jdoucích kroků, které by měly být při aplikaci obsahové analýzy dodrženy. Prvním krokem je vymezení základního souboru textů, kterým se rozumí důkladné seznámení a prostudování veškerých textů, o jejichž analýzu se pokoušíme. Vzhledem k tomu, že základní soubor může být obsáhlý a metoda obsahové analýzy tím pádem časově náročná, je základní soubor častokrát redukován na soubor výběrový, přičemž jsou stanovena taková kritéria, která odpovídají cíli výzkumu. Dále je nutno vymežit tzv. „významovou jednotku“, čili konkrétní jev, na který se v textu zaměřujeme, a který zaznamenáváme. Povětšinou se tímto jevem rozumí slovo nebo soubor vícera slov, jež se v textu nacházejí, nicméně se také může jednat o větší část textu, případně i o celý text. Významové jednotky jsou následně klasifikovány do větších celků, přičemž je zkoumána frekvence výskytu těchto celků v textu. Finálním krokem je interpretace dat, kterou chápeme popis a vysvětlení zjištěných údajů (Emanovský 2013, str. 44–45; Gavora, 2010, str. 144–145).

5.5 Postup při zpracování dat

Jak již bylo předtím nastíněno, vycházíme z metodologie obsahové analýzy, která nám umožňuje systematicky prozkoumat a porovnat obsah jednotlivých školních kurikulárních

dokumentů.²² S využitím této metody byl nejprve vymezen výzkumný soubor, kterým jsou již zmíněné čtyři základní školy na Blanensku, jejich školní vzdělávací programy a časově tematické plány. Z důvodu zaměření diplomové práce a jejího rozsahu se předmětem zkoumání staly pouze části školních kurikulárních dokumentů, zaměřující se na vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství.

Na základě zmíněné terminologie se jedná o výběrový výzkumný soubor. Prvním krokem bude provedení deskripce a analýzy škol a jejich kurikulárních dokumentů, jež budou porovnány na základě výše uvedených výzkumných otázek. Výzkumnými otázkami se v kontextu obsahové analýzy rozumí významové jednotky, jejichž stanovení a následné vyhledávání v dokumentech představuje zásadní aspekt této výzkumné metody. Závěrečnou částí výzkumu bude interpretace zjištěných údajů, které budou prezentovány v kapitole Výsledky výzkumného šetření a následně budou shrnuty v rámci diskuze.

---

²² Obsahem školních kurikulárních dokumentů v naší práci rozumíme očekávané výstupy a učivo.

6 Analytická část

V následující kapitole budou stručně charakterizovány čtyři základní školy situované v okrese Blansko. V rámci charakteristiky uvedeme typ a umístění školy, vybavenost školy, dlouhodobé i krátkodobé projekty, možnosti spolupráce s jinými školami a dalšími subjekty, mimoškolní aktivity a stručné představení školního vzdělávacího programu.

Při analýze školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů se budeme soustředit na to, jak jsou tyto dokumenty strukturovány a jaké údaje obsahují. Právě na obsahovou stránku těchto dokumentů bude kladen velký důraz, jelikož budeme zkoumat učivo a očekávané výstupy vzdělávacího oboru Výchova k občanství, a to jak v rámci školních vzdělávacích programů, tak v časově tematických plánech. V neposlední řadě se zaměříme na to, do jaké míry školami vymezené učivo koresponduje s učivem oboru Výchova k občanství v RVP ZV 2023.

Z důvodu respektování přání některých škol o zachování anonymity, nebudou v této práci zveřejněny jejich názvy. Místo toho budou školy označeny po sobě jdoucími čísly. Toto číselné označení bude sloužit k jejich identifikaci v průběhu celého výzkumu. Přestože anonymita znemožňuje přímou identifikaci jednotlivých škol, nijak nebrání v analýze a srovnání získaných dat.

Charakteristika základní školy č. 1

Škola č. 1 je školou venkovskou nacházející se v poklidném prostředí na kraji vesnice kousek od autobusové a vlakové zastávky. Je tedy situována mimo hlavní silnici, což zajišťuje bezpečné prostředí pro dopravu dětí do školy i ze školy. Jedná se o školu spádovou, která sdružuje děti z okolních vesnic. Její struktura odpovídá úplné základní škole s devíti ročníky, přičemž pro každý ročník je otevřena jediná třída. V aktuálním školním roce 2023/2024 tuto školu navštěvuje celkem 228 žáků, nicméně je škola schopna pojmout až 270 žáků. Základní škola zaměstnává celkem třicet tři pedagogických a nepedagogických pracovníků.

První zmínka o škole č. 1 pochází z roku 1801, kdy vznikla budova současné mateřské školy, nicméně dříve se jednalo právě o školu základní. Základní škola v nynější podobě byla založena až v roce 1920 a v dnešní době je spojena právě s mateřskou školou a také se školní družinou. Součástí školní budovy je také školní zahrada a hřiště pro děti nacházející se v bezprostřední blízkosti školy. V budově školy se kromě devíti kmenových tříd nacházejí odborné učebny: počítačová učebna; tělocvična; dílny a cvičná kuchyně, přičemž je každá učebna opatřena dataprojektorem, notebookem a interaktivní tabulí.

Základní škola č. 1 se snaží o zapojení do velkého množství projektů, které jsou celostátní nebo jsou organizovány Jihomoravským krajem. Patří sem například projekt Zelená škola; Žijeme v Evropě; Zdravé zuby atp. Důležitá je také spolupráce s ostatními školami, především v oblasti zavádění školního vzdělávacího programu, ale také při organizaci školních a mimoškolních akcí. Dále je také zajištěna práce se speciálně pedagogickým centrem, pedagogicko-psychologickou poradnou, s policií ČR, ale i se samotnou obcí, ve které se škola nachází. Škola rovněž zařizuje i mimoškolní aktivity pro žáky v rámci školy. Mezi takové kroužky patří: čtenářský klub, klub cizích jazyků, keramika a florbal. Všechny tyto aktivity probíhají v odpoledních hodinách, dle zájmu a možností žáků, a trvají devadesát minut.

Škola funguje na základě školního vzdělávacího programu, který nese název *Spolu za poznáním*. Hlavním záměrem školního kurikula je příprava žáků na praktický život a celoživotní vzdělávání. Mezi klíčové dílčí cíle škola zařazuje kooperaci v rámci školy i mimo ni a úmysl stát se komunitním centrem vzdělávání v obci. Základní škola má ve svém školním vzdělávacím programu vymezeno, jaká průřezová témata budou integrována v rámci daného předmětu a ročníku. Rozvoj specifických klíčových kompetencí je rovněž uveden v ŠVP vždy v rámci konkrétního předmětu (ŠVP *Spolu za poznáním*, 2022, str. 4–8).

Charakteristika vzdělávacího oboru Výchova k občanství podle školy č. 1

Základní škola č. 1 naplňuje vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství prostřednictvím předmětu Občanská výchova. Předmět je samostatný, povinný a je vyučován v šestém, sedmém a devátém ročníku jednou týdně. Do školního roku 2021/2022 byl vyučován také v osmém ročníku, čili časová dotace předtím čítala čtyři hodiny týdně. Od minulého školního roku došlo v osmém ročníku k odebrání tohoto předmětu (ŠVP *Spolu za poznáním*, 2022).

Analýza obsahu časově tematického plánu pro předmět Občanská výchova²³

Úvodní část časově tematického plánu základní školy č. 1 obsahuje název předmětu, třídu, školní rok a jméno vyučujícího. Dále následuje tabulka, která uvádí název tematického celku s vymezením konkrétního učiva, měsíc, ve kterém bude tematický celek realizován a počet hodin, který je tematickému celku věnován. Časově tematický plán neobsahuje očekávané výstupy, projekty, exkurze ani žádné dodatečné poznámky.

---

²³ Komplettní ČTP školy č. 1 je k dispozici v přílohách č. 1–3 (str. 88–90).

Do šestého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **Život v čase;**
- **Život v rodině** (manželství a rodičovství; vývojová období člověka; vztahy v rodině; náhradní rodinná péče; rodinný rozpočet);
- **Život mezi lidmi** (pravidla soužití; šikana; lidská práva);
- **Místo, kde žiji** (obec, život v regionech; cizí jazyky; spisovná a nespisovná čeština);
- **Naše vlast** (státní symboly; národnostní menšiny; národnost; státní občanství; občan; významné osobnosti; co nás proslavilo; naši prezidenti);
- **Žiji v Evropě a ve světě** (EU; OSN);
- **Žiji na Zemi** (ekologický způsob života; odpady a jejich třídění).

Do sedmého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **Kam patřím** (já a dospívání);
- **Život mezi lidmi** (socializace; sociální skupina);
- **Osobnost** (temperament; charakter);
- **Psychické procesy a stavy** (smyslové poznávání skutečnosti; rozumové poznávání skutečnosti; paměť, hra, zapomínání; pozornost; učení);
- **Komunikace** (typy komunikace; hromadné sdělovací prostředky; pravidla chování);
- **Stát, ve kterém žiji** (moc ve státě; národností menšiny a tolerance; vlastenectví);
- **Obrana státu** (ozbrojené síly; armáda ČR; NATO; zahraniční mise; ochrana obyvatel);
- **Svět kolem nás** (spolupráce mezi zeměmi Evropy);
- **Kultura a umění** (kultura v našem životě; druhy umění);
- **Kulturní bohatství** (památky, styly, ochrana; památky UNESCO);
- **Já a hospodaření** (potřeby, statky, služby; peníze, majetek, rozpočet).

Do devátého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **V pracovním poměru** (volba povolání; hledání zaměstnání; služby úřadu práce; zákoník práce);
- **Právní ochrana** (právní řád; orgány právní ochrany a sankce; přestupky a správní řízení; občanské soudní řízení; trestní právo; děti a paragrafy);
- **Rodina a zákony** (rodinné právo; formy pomoci státu rodinám; náhradní rodinná péče);
- **Občan** (život v naší obci; účast na správě a řízení obce; význam komunálních voleb; jsem občanem státu; jsem občanem EU);
- **Občan a právo** (odvětví práva ČR; občanskoprávní vztahy);

- **Stát a hospodářství** (ekonomika; trh – nabídka a poptávka; státní rozpočet; peněžní ústavy; bankovní služby; elektronické bankovníctví; úrok, úvěr);
- **Globální svět** (problémy současného světa).

Komparace časově tematického plánu, ŠVP školy a RVP ZV

Školní vzdělávací program základní školy č. 1 v rámci sekce věnující se Občanské výchově charakterizuje tento předmět a vymezuje klíčové kompetence, které by při výuce měly být naplněny. Pro každý ročník se zde nachází tabulka, která vymezuje tematický okruh, učivo, výstupy z RVP ZV a výstupy stanovené školou. Součástí vzdělávacího programu je mimo této tabulky také zařazení průřezových témat a určení mezipředmětových vazeb. V případě mezipředmětových vazeb nám vzdělávací program školy poskytuje název dalších předmětů, konkrétní učivo a ročník, se kterým se učivo Občanské výchovy prolíná. Očekávané výstupy z RVP ZV jsou základní školou č. 1 převzaty beze změn, nicméně škola si sama stanovuje a přidává dílčí výstupy:

- Žák se orientuje ve své obci.
- Žák popíše, čím se zabývá obecní úřad a s jakými problémy se na něj můžeme obracet.
- Žák objasní význam hlavního města Prahy.
- Žák se seznámí se jmény všech českých prezidentů.
- Žák se seznámí s organizacemi a úřady pro ochranu životního prostředí.
- Žák se seznámí s možnostmi ochrany životního prostředí.
- Žák pochopí zákonitosti paměti, zapomínání a pozornosti.
- Žák se seznámí se základními druhy citů.

Po obsahové stránce Občanské výchovy, kterou stanovuje ŠVP základní školy č. 1, je analýza učiva poněkud složitější. Výuka Občanské výchovy byla totiž před dvěma roky zkrácena o jednu hodinu, a tudíž v osmém ročníku není vyučována vůbec. Každopádně ŠVP ji má stále zařazenou i do osmého ročníku, jelikož prozatím neexistuje jeho aktuální verze, která by Občanskou výchovu vymezovala pouze pro tři ročníky tak, jak ji vymezují časově tematické plány školy. Odebrání této hodiny zapříčinilo nejenom rozdělení učiva, které bylo původně náplní osmého ročníku, mezi ostatní ročníky druhého stupně, ale také úplné vypuštění několika témat.

Mezi témata, která zůstala prozatím zachována v rámci ŠVP, ale byla odebrána z časově tematických plánů Občanské výchovy, patří:

- **Život ve škole** (školní docházka; práva a povinnosti žáků; organizace práce, pracovní metody; systém škol v ČR);

- **Život mezi lidmi** (přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi; lidská solidarita; pomoc lidem v nouzi);
- **Člověk a kultura** (náboženství).

Ostatní témata z výše uvedených jsou vypsána jak v časově tematických plánech, tak ve školním vzdělávacím programu pouze s tím rozdílem, že v případě vzdělávacího programu jsou rozepsána do větších detailů. ŠVP do vzdělávacího obsahu stále zařazuje společenskovední témata a očekávané výstupy, které byly odebrány prostřednictvím revize RVP ZV v roce 2021. V případě témat se jedná o celý tematický celek výroba, obchod, služby. Dále byla odebrána část celku principy tržního hospodářství²⁴ a celku globalizace.²⁵

Mezi odebrané výstupy patří následující:

- Žák posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při konkrétních úkolů a dosahování některých cílů v rodině, ve škole, v obci.
- Zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak pomoci v situacích ohrožení.
- Zdůvodní nepřijatelnost vandalského chování a aktivně proti němu vystupuje.
- Zhodnotí nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírá akce, které ho zajímají.
- Rozlišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich součinnosti.
- Provádí jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky.
- Uvede některé významné mezinárodní organizace a společenství, k nimž má vztah ČR, posoudí jejich význam ve světovém dění a popíše výhody spolupráce mezi státy, včetně zajišťování obrany státu a účasti v zahraničních misích.
- Uvede příklady některých projevů globalizace, porovná jejich klady a zápory.
- Uvede příklady mezinárodního terorismu a zaujme vlastní postoj ke způsobu jeho potírání, objasní roli ozbrojených sil ČR při zajišťování obrany státu a při řešení krizí nevojenského charakteru.

Z výčtu výše zmíněných témat a očekávaných výstupů vyplývá, že aktuální verze vzdělávacího programu školy plně nevychází ze současné verze RVP ZV.

²⁴ Konkrétně téma nejčastější právní formy podnikání.

²⁵ Konkrétně téma klady a zápory globalizace.

Na závěr je třeba zmínit témata, která jsou zakomponována do časově tematického plánu, ale nejsou uvedena ve vzdělávacím programu školy:

- **Život v čase;**
- **Žiji na Zemi** (ekologický způsob života; odpady a jejich třídění);
- **V pracovním poměru** (volba povolání; hledání zaměstnání; služby úřadu práce; zákoník práce).

Charakteristika základní školy č. 2

Škola č. 2 je komplexem tří budov, který vznikl v roce 2007 sloučením tří samostatných základních škol. Škola tedy funguje na třech pracovištích, přičemž první pracoviště nabízí rozšířenou výuku přírodovědných předmětů na druhém stupni, druhé pracoviště se zaměřuje na podporu tělesné výchovy na prvním stupni a třetí pracoviště se od minulého školního roku orientuje na jazykovou přípravu žáků, kteří mají jiný mateřský jazyk než český. Jedná se o školu městskou s devíti postupnými ročníky a několika paralelními třídami. V současnosti ji navštěvuje 1530 žáků, kteří jsou rozděleni do 64 tříd. Celková kapacita školy, co se počtu žáků týče, je přibližně 1940. Základní škola slouží jako hlavní vzdělávací instituce pro žáky z městských částí a okolních vesnic, ve kterých se nacházejí pouze neúplné základní školy.

Základní škola č. 2 je angažována v celé řadě dlouhodobých projektů, mezi které patří Den Země; Den bez aut; Světový den životního prostředí; Zdravé zuby a mnohé další. Mimo dlouhodobé projekty je třeba také zmínit projekty krátkodobé či nepravidelné, mezi které škola řadí například kurzy plavání a lyžování, výlety, exkurze, ale také kulturně vzdělávací akce jako jsou výstavy, besedy či návštěvy muzeí a knihoven. Krom velkého množství projektů je pro základní školu č. 2 podstatná také spolupráce s rodiči a dalšími subjekty. Na každém pracovišti funguje Spolek rodičů, který je tvořen rodiči zastupující jednotlivé třídy. Spolek rodičů má možnost vyjádřit se k aktuálnímu dění na škole. Mezi další subjekty, které se školou spolupracují, patří zejména Městská policie, Komise pro výchovu a vzdělávání, Středisko volného času a Základní umělecká škola.

Vyučování je zajišťováno podle školního vzdělávacího programu s názvem *Škola mnoha možností*, jehož hlavním cílem, jak již název napovídá, je poskytnout přehled o možnostech jedince, ale také upozornit na následky, které se s každou volbou pojí. ŠVP školy č. 2 upozorňuje na to, že tato volba by neměla ohrozit žáka ani jeho okolí a měla by přispívat k udržování bezpečného školního prostředí. Součástí ŠVP jsou tabulky, ve kterých je uvedeno, jaký tematický okruh průřezového tématu bude začleněn do konkrétního předmětu a ročníku. Průřezová témata, která budou realizována formou projektu, jsou vypsána v samostatné tabulce. ŠVP vymezuje také klíčové kompetence, které mají být v rámci předmětů naplněny. Klíčové kompetence jsou vždy uvedeny v charakteristice konkrétního předmětu (ŠVP Škola mnoha možností, 2022, str. 7–11, 16).

Charakteristika vzdělávacího oboru **Výchova k občanství podle školy č. 2**

Základní škola č. 2 přibližuje vzdělávací obsah vzdělávacího oboru **Výchova k občanství** prostřednictvím stejnojmenného předmětu. Předmět je samostatný a je povinný pro všechny ročníky druhého stupně, přičemž pro každý ročník je vymezena jedna vyučovací hodina týdně (ŠVP Škola mnoha možností, 2022, str. 39).

Analýza obsahu časově tematického plánu pro předmět **Výchova k občanství²⁶**

Časově tematický plán základní školy č. 2 uvádí název školy, školní rok, ročník, předmět a jméno vyučujícího. Na základně školního vzdělávacího programu pak stanovuje učivo pro každý ročník, přičemž je učivo strukturováno do tematických okruhů.²⁷ Časová dotace není stanovena pro jednotlivá témata, nýbrž pro celé tematické okruhy. Součástí těchto časově tematických plánů jsou také drobné poznámky vyučujících a zařazení projektového vyučování. Níže budou představeny ročníky a tematické okruhy s konkrétní učební látkou a časovou dotací.

Do šestého ročníku jsou zařazeny tři okruhy: **Člověk jako jedinec**; **Člověk ve společnosti** a **Člověk, stát a právo**. Učivo okruhu **Člověk jako jedinec** (časová dotace devět hodin):

- **Sebezpznání** (osobnostní vlastnosti, dovednosti a schopnosti člověka; projevy chování; charakter člověka; vrozené předpoklady; umění učit se);
- **Život v naší škole** (lidská spolupráce; školní řád; žákovská samospráva; školní parlament);
- **Vrstevnické skupiny**.

Učivo okruhu **Člověk ve společnosti** (časová dotace patnáct hodin):

- **Mezilidské vztahy** (přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, lidská spolupráce);
- **Rodina, její členové** (rodokmen, funkce rodiny, dělba práce, společenské role);
- **Komunikační dovednosti, konflikt**;
- **Naše obec a region** (kulturní a veřejný život obce; nabídka kulturních institucí);
- **Naše vlast** (státní symboly a jejich používání);
- **Významné dny, státní a církevní svátky**.

Učivo okruhu **Člověk, stát a právo** (časová dotace devět hodin):

- **Důležité instituce státní správy a samosprávy**;

---

²⁶ Komplettní ČTP školy č. 2 je k dispozici v přílohách č. 4–7 (str. 91–94).

²⁷ Tj. **Člověk jako jedinec**; **Člověk ve společnosti**; **Člověk, stát a hospodářství**; **Člověk, stát a právo**; **Mezinárodní vztahy, globální svět**.

- **Správní orgány obce a jejich funkce** (samospráva, obecní zastupitelstvo, starosta, komunální volby);
- **Významná místa spojená s historií ČR, vlastenectví;**
- **Přírodní a kulturní bohatství, UNESCO;**
- **Ochrana majetku, boj proti lidské lhostejnosti;**
- **Úvod do lidských práv.**

Součástí posledního okruhu, na který se vyučující šestého ročníku zaměřují, je také projekt s názvem Hra na město, který má dle ŠVP probíhat v měsíci březen. Náplní projektu je vytvoření plánu města, přičemž se žáci mají seznámit s významnými institucemi a jejich zaměřením a následně udělat rozhovor se zástupci vybraných institucí. Projekt je ukončen buďto prezentací žáků nebo prostřednictvím článku, který bude zveřejněn ve školním časopisu. V rámci časově tematického plánu pro šestý ročník vyučující upozorňují, že v rámci výuky Výchovy k občanství se bude také klást důraz na zájem o aktuální dění v regionu a na posilování základních postojů a hodnot.

Učivo sedmého ročníku je rozděleno do čtyř okruhů: Člověk jako jedinec; Člověk ve společnosti; Člověk, stát a hospodářství; Člověk, stát a právo. Obsah okruhu Člověk jako jedinec je dotován celkem sedmi hodinami a vymezuje tato témata:

- **Proměny člověka v období dospívání;**
- **Společenské role, začleňování do společnosti;**
- **Sociálně-patologické jevy ve společnosti, prevence;**
- **Náročná životní situace, stres;**
- **Vůle, volní vlastnosti;**
- **Volný čas.**

Obsah okruhu Člověk ve společnosti (časová dotace devět hodin):

- **Člověk a kultura** (umění, umělecké slohy, kulturní instituce);
- **Společenské vzorce chování, seberegulace;**
- **Komunikace, pravidla;**
- **Média a hromadné sdělovací prostředky, manipulace;**
- **Svět kolem nás** (národ, vlastenectví, nacionalismus, národnostní menšiny, tolerance);
- **Co nás proslavilo.**

Obsah okruhu Člověk, stát a hospodářství (časová dotace deset hodin):

- **Potřeby** (zbytné, nezbytné výdaje);

- **Majetek a vlastnictví, hospodaření** (rozpočet domácnosti, příjmy a výdaje, úspory, investice);
- **Typy majetku;**
- **Peníze** (funkce a podoba peněz, formy placení);
- **Banky, formy placení;**
- **Zaměstnání** (volba práce, typy lidí).

Součástí tohoto okruhu je projekt, který nese název Náš životní styl – odpady. Projekt je jednodenní a je realizován v průběhu výuky Výchovy k občanství. Smyslem projektu je naučit žáky ohleduplného přístupu k přírodě.

Obsah okruhu Člověk, stát a právo (časová dotace sedm hodin):

- **Znaky a formy státu;**
- **Demokracie** (znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu, principy demokracie);
- **Volby, volební právo;**
- **Úprava lidských práv a svobod v dokumentech** (Úmluva o právech dítěte, Listina základních práv a svobod);
- **Postihy za porušování právních norem.**

Výchova k občanství pro osmý ročník se zabývá všemi tematickými okruhy kromě okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět. Prvním okruhem je Člověk jako jedinec s osmihodinovou dotací, který stanovuje tato témata:

- **Osobnost člověka, osobní rozvoj** (sebedůvěra, sebevědomí, chování, jednání a prožívání);
- **Osobnostní vlastnosti a předpoklady pro život a budoucí zaměstnání;**
- **Formování osobnosti člověka, osobnostní předpoklady** (charakter, temperament, vnímání, posuzování sebe i druhých, volní vlastnosti, paměť).

Obsah okruhu Člověk ve společnosti (časová dotace pět hodin):

- **Člověk v sociálních vztazích** (vztahy mezi lidmi, pravidla chování, konflikt);
- **Vandalismus.**

Obsah okruhu Člověk, stát a hospodářství (časová dotace osm hodin):

- **Principy tržního hospodářství** (trh, nabídka, poptávka, tvorba ceny, inflace);
- **Ekonomická odvětví, výroba, obchod, služby;**

- **Základní práva spotřebitele, reklamace.**²⁸

Obsah okruhu Člověk, stát a právo (časová dotace dvanáct hodin):

- **Složky státní moci** (jejich orgány a instituce; Ústava ČR);
- **Politické spektrum ČR, pluralismus;**
- **Morální a právní normy;**
- **Listina základních práv a svobod, ombudsman;**
- **Soustava soudů ČR, notářství, advokacie, státní zastupitelství;**
- **Obrana státu, armáda, policie;**
- **Protiprávní jednání.**

V časově tematickém plánu pro osmý ročník je vyučujícími uvedeno, že učivo předmětu Výchova k občanství může být rozšířeno o volbu povolání, návštěvy firem či úřad práce.

V devátém ročníku jsou vyučována témata ze všech pěti tematických okruhů vzdělávacího oboru Výchova k občanství. Tematický okruh Člověk jako jedinec má časovou dotaci tři hodiny a jeho obsahem jsou tato témata:

- **Systém osobních hodnot;**
- **K čemu mám předpoklady;**
- **Životní perspektivy;**
- **Motivace pro budoucí povolání.**

Obsah okruhu Člověk ve společnosti (časová dotace jedenáct hodin):

- **Světová náboženství;**
- **Extremistické projevy v chování lidí;**
- **Pomoc při ohrožení, obrana státu;**
- **Tolerance;**
- **Propaganda;**
- **Sdělovací prostředky, mediální výchova.**

Obsah okruhu Člověk, stát a právo (časová dotace osm hodin):

- **Protiprávní jednání, korupce;**
- **Člověk jako občan státu;**
- **Odvětví práva, právní řád, lidská práva;**
- **Občanskoprávní vztahy, reklamace;**

---

²⁸ Tato témata jsou dle časově tematického plánu zařazena do okruhu Člověk, stát a hospodářství, nicméně dle RVP ZV a dokonce i ŠVP ZV se jedná o témata, která spadají do okruhu Člověk, stát a právo.

- **Smlouvy;**
- **Soudy, právní normy, předpisy, odvětví.**

Obsah okruhu Člověk, stát a hospodářství (časová dotace sedm hodin):

- **Hospodaření domácnosti, úspory, úvěry, investice, leasing;**
- **Stát, státní rozpočet, tržní hospodářství;**
- **Daně;**
- **Sociální síť** (podpora a pomoc);
- **Peníze, peněžní ústavy, formy placení, pojištění.**

Obsah okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět (časová dotace čtyři hodiny):

- **Globální problémy, možnosti jejich řešení;**
- **Mezinárodní organizace** (EU, NATO, OSN, UNICEF);
- **Humanitární organizace;**
- **Mezinárodní spolupráce** (ekonomická, politická, bezpečnostní);
- **Boj proti terorismu.**

Komparace časově tematického plánu, ŠVP školy a RVP ZV

ŠVP základní školy č. 2 vymezuje v rámci předmětu Výchova k občanství následující komponenty: výstupy, učivo, průřezová témata a mezipředmětové vztahy pro každý ročník zvlášť. Zmíněné komponenty jsou uspořádány do přehledné tabulky, která umožňuje snadnou a rychlou orientaci v obsahu předmětu. Tematické okruhy průřezových témat a mezipředmětové vztahy jsou vypsány pouze ve vzdělávacím programu školy a nejsou součástí časově tematických plánů. Všechny výstupy v ŠVP jsou doslovně převzaty z očekávaných výstupů v RVP ZV, nicméně ŠVP obsahuje i několik výstupů, které si stanovila sama škola:

- Žák sleduje nabídku kulturních institucí.
- Žák uvede příklady vandalského chování.
- Žák procvičuje schopnost spolupráce v rámci třídy.
- Žák se učí zvládat stresové situace.
- Žák uvede příklady důležitých politických stran ČR a rozlišuje jejich programy.
- Žák popíše postup při reklamaci výrobku nebo služby.

Pokud jde o obsah zařazený do vzdělávacího programu školy, většina z něj je shodná s učivem uvedeným v RVP ZV. Tyto dva dokumenty se vzájemně odlišují pouze minimálně, a to v pojmenování některých témat. Většinou je to zapříčiněno faktem, že některá témata jsou

ve vzdělávacím programu školy popsána detailněji. ŠVP obsahuje několik témat, která nejsou součástí RVP ZV 2023. Většinou se jedná o témata, která byla odstraněna v souvislosti s revizí v roce 2021, ale základní škola č. 2 tato témata stále zařazuje do svého programu. Nejvýrazněji se tato problematika dotýká tematického okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět v devátém ročníku. V důsledku zmíněné revize bylo z tohoto okruhu odebráno téma týkající se mezinárodní spolupráce a terorismu, nicméně tato témata zůstala zachována v ŠVP a časově tematickém plánu školy. S podobným problémem se setkáváme také v okruhu Člověk, stát a hospodářství v sedmém ročníku, který stále obsahuje téma funkce a podoba peněz, a v osmém ročníku tentýž okruh zahrnuje učivo týkající se obchodu, výroby a služeb. Na závěr je potřeba zdůraznit, že tato témata nejsou podle současné verze RVP ZV aktuální.

Charakteristika základní školy č. 3

Základní škola č. 3 je městskou, plně organizovanou školou, která poskytuje vzdělání od prvního do devátého ročníku. Škola byla postavena v roce 1966 a v současné době je tvořena dvěma budovami. Součástí hlavní budovy jsou třídy od prvního do devátého ročníku, přípravná třída, školní klub a školní družina. Druhá budova je tvořena třídami prvního až pátého ročníku a školní družinou. Co se týče charakteristiky žáků, školu navštěvují zejména žáci místní a pouze malé procento žáků dojíždí z jiných obcí. V aktuálním školním roce 2023/2024 tuto školu navštěvuje přibližně 400 žáků.

Ve škole se nachází několik odborných učeben a to konkrétně učebna informatiky, chemie, biologie a dále také speciální učebny pro výuku cizích jazyků, hudební výchovy a praktického vyučování. V každé učebně je k dispozici interaktivní tabule a bezdrátové připojení k internetu. Součástí školy jsou také dvě speciální třídy, ve kterých jsou vzdělávání žáci se speciálně vzdělávacími potřebami.

Škola je zapojena do několika dlouhodobých projektů, jako například Zdravá škola; Digitálně a interaktivně; Moje první firma; Ovoce do škol a dalších. Škola kooperuje se specialisty v oblasti protidrogové prevence a zdravotní péče a nechybí ani spolupráce s hasiči, Městskou policií a policií ČR, Základní uměleckou školou a sportovními organizacemi, přičemž je škola členem Asociace školních sportovních klubů, prostřednictvím které pořádá pravidelné turnaje v malé kopané a ve vybíjené. Mezi pravidelné akce, které škola zajišťuje, patří školní ples, divadelní představení, rozloučení se se žáky devátých ročníků a programy pro seniory, které zajišťují učitelé ve spolupráci se žáky. Mimoto škola organizuje zájezdy do členských zemí Evropské unie a to především do Polska, Francie a Anglie.

Název školního vzdělávacího programu základní školy č. 3 je *Hrou k vědění*. Tento vzdělávací program si klade za cíl nastavit vhodné podmínky pro vzdělávání žáků, kterého

se snaží dosáhnout pomocí podpory zdravé stravy a pohybu a prevence proti nezdravým projevům a návykům v životech žáků. Vzdělávací program školy uvádí všeobecné zaměření školy, přičemž ale zdůrazňuje, že je škola součástí sítě Zdravých škol. V úvodu vzdělávacího programu jsou uvedeny klíčové kompetence, kterých by měl žák na konci základního vzdělávání dosáhnout. Rovněž je zde umístěna tabulka, která uvádí, jaké tematické okruhy průřezových témat budou integrovány do vyučovacích předmětů konkrétních ročníků (ŠVP Hrou k vědění, 2022, str. 4–8).

Charakteristika vzdělávacího oboru Výchova k občanství podle školy č. 3

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství je na základní škole č. 3 realizován ve vyučovacím předmětu s názvem Občanská výchova a je do něj integrován vzdělávací obor Výchova ke zdraví společně s doplňujícím vzdělávacím oborem Etická výchova. Jedná se o předmět, který je na druhém stupni povinný pro všechny ročníky. Z hlediska časové dotace je výuce Občanské výchovy věnováno pět hodin týdně. V šestém ročníku je předmět vyučován dvě hodiny týdně a ve zbývajících ročnících jednou za týden (ŠVP Hrou k vědění, 2022).

Analýza obsahu časově tematického plánu pro předmět Občanská výchova²⁹

Součástí časově tematického plánu školy je název školy; název předmětu; třída; školní rok; vyučující; časové období; očekávané žákovské kompetence a výstupy; téma, probírané učivo, projekt, exkurze; evaluace a vyučovací metody a techniky; poznámky, včetně uvedení průřezových témat a mezipředmětových vztahů. Časově tematický plán nestanovuje, kolik hodin se bude věnovat jednotlivým tématům. Místo toho určuje, v jakých měsících se bude dané téma probírat. Sekce věnující se tématům a probíranému učivu zahrnuje také projekty, exkurze a pravidelné připomínání státních svátků a významných dnů.

Do šestého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **Člověk v rytmu času** (čas; cyklus dne, týdne a tok času; denní rytmus; volný čas; cyklus přírody; kalendář; zvyky a obyčeje v ČR v průběhu roku);
- **Život ve škole** (význam školy; škola základ života; systém školství v ČR; naše škola, historie a tradice; život v naší škole; i ve škole s pravidly – školní řád, režim školy; profese ve škole; význam a činnost žákovské samosprávy, třídní kolektivy; umění učit se, zásady efektivního učení);
- **Domov a rodina, člověk a rodinný život** (význam rodiny – historie, funkce, vznik a zánik; moje rodina, rodina užší a širší; pojetí domova, atmosféra a prostředí domova;

---

²⁹ Komplettní ČTP školy č. 3 je k dispozici v přílohách č. 8–11 (str. 95–101).

postavení a role muže a ženy v rodině; změny, negativní jevy a krize v rodině; náhradní rodinná výchova; ekonomická činnost a hospodaření rodiny; sousedé, hosté a cizí lidé; hygiena provozu domácnosti);

- **Naše vlast** (pojem vlast a vlastenectví; mateřský jazyk; české pověsti; zajímavá a památná místa; naši slavní předkové; co nás proslavilo; život v regionech, rozdílnost regionů; Praha, hlavní město ČR);
- **Druhy a příklady mimořádných událostí** (živelné pohromy; havárie; ostatní události);
- **Varovné signály** (všeobecná výstraha);
- **Místo, kde žijeme** (obec, region – historie, památky, důležité instituce, tradice, ekologie; Moravský kras; Jihomoravský kraj – charakteristika, tradice, zvyklosti, příroda, památky);
- **Vztahy mezi lidmi, formy soužití** (vztahy osobní a neosobní; dělba práce a činností, výhody spolupráce lidí; konflikt a jeho druhy, konflikty v mezilidských vztazích; problémy lidské nesnášenlivosti; vztahy kamarádké, partnerské, manželské; rodiče a děti; láska, zamilovanost; vztahy a pravidla soužití v prostředí komunity; rodina, škola, vrstevnická skupina, obec);
- **Rozvoj osobnosti** (duševní a tělesné zdraví; vyrovnávání se s problémy; vliv výživy na zdravotní stav; zneužívání návykových látek, tabakismus, alkoholismus).

Do sedmého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **Multikulturní společnost** (rasa; etnikum; národ; národnostní menšiny; multikulturní tolerance; stereotyp; předsudek; diskriminace; rasismus; xenofobie; antisemitismus; národnostní menšiny v ČR);
- **Řízení společnosti, stát** (znaky státu; Ústava ČR, nejvyšší zákon státu; složky státní moci – moc zákonodárná, výkonná a soudní; typy státu; státní symboly; volby – význam, formy, předvolební kampaň; politické strany, politické spektrum ČR);
- **Lidská práva** (dokumenty; rovnost a nerovnost; svoboda a autorita; morálka a mravnost; Všeobecná deklarace lidských práv);
- **Kultura a člověk** (kultura; umění; kulturní organizace; krása kolem nás; kultura vystupování; Památky UNESCO v ČR);
- **Osobní bezpečí, zneužívání návykových látek** (manipulace, manipulativní reklama a informace; autodestruktivní závislosti; zneužívání návykových látek, nejčastěji zneužívané návykové látky; patologické hráčství; působení sekt; skupina vrstevníků

a násilí; nebezpečné situace, hazardování; nebezpečné sportování; bezpečnost silničního provozu).

Do osmého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **Osobnost** (pojem osobnost; v čem se lišíme; typologie osobnosti; vlohy, schopnosti, nadání, talent; co je za mnou, kde právě jsem, kam jdu; co chci – moje plány do budoucna);
- **Psychické procesy a stavy** (vnímání; představy a fantazie; myšlení, paměť; učení, hra; city, emoce; asertivita; konflikt, druhy konfliktů; stres, zvládání náročných situací);
- **Člověk a citový život** (citová zralost a nezralost; vlastnosti citů; rozum a cit; lidské potřeby);
- **Komunikace** (umění naslouchat; umění rozhovoru; komunikační prostředky; neverbální komunikace, znaková řeč);
- **Člověk a právo** (vznik práva; fyzické a právnické osoby; funkce a systém práva; Ústava ČR; druhy práva; soudy, státní zástupci, policie, notáři; svoboda a rovnost);
- **Člověk a zdraví, člověk a nemoc** (nemoc; péče o nemocné; alternativní medicína; civilizační choroby; AIDS; zdravá výživa; alternativní strava);
- **Prevence zneužívání návykových látek** (drogy kolem nás, drogy v ČR; závislost, druhy závislosti; pomoc při závislosti; druhy návykových látek).

Do devátého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **Občan** (územní samospráva; kraj, obec; já občan);
- **Občan a právo** (jsem občanem státu; jsem občanem EU; odvětví práva ČR; občanskoprávní vztahy);
- **Občan a právo** (vlastnictví; ochrana majetku; smlouvy; odpovědnost za škodu);
- **Právní ochrana** (orgány právní ochrany a sankce; přestupky; občanské soudní řízení; trestní právo; děti a paragrafy);
- **Globální svět** (problémy současného světa; ohrožené životní prostředí; globalizace, populační exploze; války, ozbrojené konflikty, humanitární pomoc; terorismus);
- **Světová náboženství** (náboženství kmenů; židovství; křesťanství; čínská náboženství; buddhismus; islám; náboženské sekty, nebezpečí náboženských sekt);
- **Rasismus a xenofobie;**
- **Významné světové organizace.**

Jak bylo předtím uvedeno, součástí časově tematických plánů jsou také exkurze a velké množství projektů, které jsou v průběhu školního roku realizovány v rámci Výchovy k občanství. Nejvíce projektů je zařazeno do šestého ročníku, kde je předmětu věnováno více času než v následujících ročnících. Časově tematické plány obsahují pouze názvy projektů a exkurzí, které však nejsou blíže charakterizovány ani v rámci vzdělávacího programu školy. O jejich náplni můžeme tedy pouze spekulovat na základě jejich názvů, nicméně jejich skutečná podoba, záměr a časová dotace není k dispozici. Pro větší přehlednost byla vytvořena tabulka, která zobrazuje rozdělení projektů a exkurzí do ročníků.

Ročník	Název projektu	Název exkurze
Šestý	<ul style="list-style-type: none"> – Kalendář; – Rodokmen mé rodiny; – Slavní Češi, Moravané a Slezané; – Město mých snů; – Svět kolem mé hlavy. 	—
Sedmý	<ul style="list-style-type: none"> – Poznej svoje sousedy (charakteristika států národnostních menšin); – Vymyšlený stát; – Výukový fotoplakát s názvem „Nebezpečí, které tě může potkat“. 	– Muzeum romské kultury
Osmý	– Moje osobnost	—
Devátý	—	– Městský úřad

Tab. 2: Rozdělení projektů a exkurzí do ročníků podle časově tematických plánů školy č. 3

Cílem vyučujících Výchovy k občanství na škole č. 3 je také pravidelné opakování státních svátků a významných dnů, týkající se nejen České republiky, ale i celého světa. Dle vyučujících je nezbytné, aby tyto dny byly žákům průběžně připomínány. Státní svátky a významné dny jsou do časově tematického plánu zakomponovány dle měsíců, ve kterých se slaví a jsou připomínány v každém ročníku. Časově tematický plán školy č. 3 vymezuje pro jednotlivé měsíce ve školním roce následující svátky a významné dny:

- Září: Sv. Václav, Den české státnosti;
- Říjen: Světový den nenásilí, Den OSN, Vznik československého státu, Den UNICEF;
- Listopad: Mezinárodní den tolerance, Den boje za svobodu a demokracii, Den studentstva, Den pozdravů;
- Prosinec: Světový den boje proti AIDS, Den lidských práv, Vánoce;
- Leden: Den památky obětí holocaustu;

- Únor: Světový den manželství, Sv. Valentýn;
- Březen: Mezinárodní den žen, Den OSN pro práva žen, Den učitelů;
- Duben: Mezinárodní den proti nášlapným minám, Mezinárodní den památek a historických sídel, Evropský den akcí proti rasismu;
- Květen: Svátek práce, Den vítězství, Den osvobození ČR, Den Evropy, Mezinárodní den rodiny, Mezinárodní den muzeí, Den Afriky, Den sousedů;
- Červen: Mezinárodní den dětí, Světový den uprchlíků.

Komparace časově tematického plánu, ŠVP školy a RVP ZV

Jak jsme již zmínili výše, obor Výchova k občanství je ve vzdělávacím programu školy vymezen v rámci předmětu Občanská výchova. Kromě obecné charakteristiky předmětu, jeho časové dotace a integrace dalších předmětů lze ze vzdělávacího plánu vyčíst klíčové kompetence a průřezová témata. Zatímco klíčové kompetence jsou pro Občanskou výchovu vymezeny obecně, průřezová témata jsou vypsána pro každý ročník zvlášť, přičemž jsou vždy zmíněny přesné tematické okruhy zařazeného průřezového tématu. Nedílnou součástí ŠVP jsou nepochybně očekávané výstupy a učivo, jež jsou pro větší přehled uvedeny v tabulce. ŠVP základní školy č. 3 přejímá všechny očekávané výstupy vymezené v RVP ZV bez úprav, avšak škola přidává poměrně velké množství dalších očekávaných výstupů, které si stanovila sama. Z důvodu širokého spektra výstupů stanovených školou nebudeme jmenovat všechny, ale uvedeme pouze několik příkladů. Variabilita těchto cílů je pochopitelně ovlivněna integrací dalších oborů do předmětu Občanská výchova:

- Žák se orientuje v systému školství ČR a ve školním řádu.
- Žák respektuje pravidla chodu školy a školní řád.
- Žák se orientuje v sociálních skupinách.
- Žák rozlišuje mezi sociálním statutem a sociální rolí.
- Žák aplikuje empatii v párových vztazích i kolektivu.
- Žák se chová asertivně.

Nutno také podotknout, že formulace očekávaných výstupů ve vzdělávacím plánu školy a výstupů stanovených časově tematickým plánem nejsou v mnoha případech shodné, byť sdílí stejnou myšlenku. Rovněž je třeba upozornit na to, že v ojedinělých případech jsou očekávané výstupy v rámci časově tematických plánů napsány pouze stroze či úplně chybí. V časově tematických plánech také dochází k tomu, že tentýž samý výstup je zmíněn vícekrát, dokonce i v rámci stejného ročníku.

Co se týče učiva zařazeného do vzdělávacího programu školy, jeho charakteristika je poměrně náročnější a to z důvodu kombinace tematických celků z vícera vzdělávacích oborů. Obsah tedy není tvořen pouze tématy ze vzdělávacího oboru Výchova k občanství, ale současně i tématy ze vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví a Etická výchova. Témata uvedená v ŠVP a časově tematických plánech jsou více méně shodná, každopádně ŠVP stanovuje pár dalších tematických celků, jež nejsou součástí plánu výuky, a sice:

- **Základy společenského chování** (formální a neformální chování; pozdravy, představení, vykání a tykání; vhodné oblečení; stolování);
- **Lidská setkání** (slušné chování na veřejnosti; zásady pro každou příležitost; společenská setkání);
- **Mezilidské vztahy** (sociální rozvoj; vzájemná komunikace, spolupráce; respektování sebe sama i druhých; přijímání názoru druhého, empatie; chování podporující dobré vztahy; aktivní naslouchání, dialog, komunitní kruh);
- **Majetek v našem životě** (naše potřeby).

Na druhou stranu také časově tematický plán vymezuje pár témat, která nejsou uvedena v ŠVP:

- **Člověk v rytmu času** (čas; cyklus dne, týdne a tok času; denní rytmus; volný čas; cyklus přírody; kalendář; zvyky a obyčeje v ČR v průběhu roku);
- **Osobní bezpečí, zneužívání návykových látek** (manipulace, manipulativní reklama a informace; autodestruktivní závislosti; zneužívání návykových látek, nejčastěji zneužívané návykové látky; patologické hráčství; působení sekt; skupina vrstevníků a násilí; nebezpečné situace, hazardování; nebezpečné sportování; bezpečnost silničního provozu).

Vzdělávací program školy zahrnuje témata, která nejsou obsažena v RVP ZV 2023, a to konkrétně dělbu práce a činností, výhody spolupráce lidí, války, terorismus a významné mezinárodní organizace. Všechna zmíněná témata byla součástí učební látky do vydání RVP ZV 2021. Zvláštní pozornost by měla být věnována tematickému celku s názvem Světová náboženství. V současnosti již není religionistika povinně začleňována do základního vzdělávání, nicméně základní škola č. 3 jí věnuje několik vyučovacích hodin. Sporné je však zařazení učiva z okruhu Člověk, stát a hospodářství do vzdělávacího programu školy a do časově tematického plánu. I přesto, že tyto školní kurikulární dokumenty vymezují očekávané výstupy z tohoto okruhu, neuvádějí konkrétní témata, která by se k daným výstupům vztahovala. Školní kurikulární dokumenty tyto výstupy zařazují do devátého ročníku,

ale přiřazují je k tematickému celku s názvem občan a právo, přičemž vymezení učiva tohoto celku příliš nekoresponduje s ekonomickou, finanční ani hospodářskou složkou.

Charakteristika školy základní školy č. 4

Základní škola č. 4 je plně organizovanou školou s devíti postupnými ročníky. Škola se nachází na okraji obce, kousek od hlavní silnice, což přispívá k zajištění bezpečného prostředí pro dopravu dětí jak do školy, tak ze školy. Škola je navštěvována nejen místními žáky, ale také žáky z okolních obcí. Ve školním roce 2023/2024 ji navštěvuje celkem 168 žáků. Maximální kapacita školy činí 177 žáků. Celkový počet zaměstnanců je 25 osob, zahrnující jak pedagogické, tak nepedagogické pracovníky.

Poprvé se o základní škole č. 4 zmiňuje písemný záznam datovaný do roku 1712. Od tohoto roku prošla škola mnohými změnami a rekonstrukcemi, které vedly až do její finální podoby z roku 2013. V průběhu těchto rekonstrukcí došlo i k výstavbě mateřské školy, která je v současnosti součástí základní školy. Velkým přínosem nejen pro školu, ale také pro veřejnost, byla výstavba moderní sportovní haly. Ve škole se kromě kmenových učeben nacházejí odborné učebny a to učebna fyziky, chemie, počítačová učebna a tělocvična. Součástí školní budovy je také školní družina a školní klub.

Škola je zapojena do mnoha dlouhodobých projektů, například projekt Škola pro udržitelný život; Krokus na památku dětským obětem holocaustu; Adopce na dálku a Záložka do knihy spojuje školy. Škola pravidelně pořádá sezónní besídky, karneval, exkurze do divadla, lyžařský výcvik, projektové dny a vánoční slavnost. Významná je také její spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou, speciálně pedagogickým centrem a místními organizacemi.

Školní vzdělávací program základní školy č. 4 nese název *Škola s dveřmi dokořán*. Vzdělávací program rovněž uvádí zaměření školy, které je všeobecné. V úvodní části vzdělávacího programu jsou stanoveny klíčové kompetence, které jsou sepsány z pohledu pedagoga, nejedná se tedy o konkrétní výstupy, které se od žáka očekávají. Dále je zde přiložena tabulka, která detailně popisuje, jaké tematické okruhy průřezových témat budou integrovány do jednotlivých vyučovacích předmětů v jednotlivých ročnících (ŠVP Škola s dveřmi dokořán, 2022, str. 5–7, 13–15).

Charakteristika vzdělávacího oboru Výchova k občanství podle školy č. 4

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství je na základní škole č. 4 realizován ve stejnojmenném vyučovacím předmětu. Jedná se o samostatný předmět, který je povinný pro všechny ročníky druhého stupně. Z hlediska časového vymezení předmětu

je třeba zmínit, že je v každém ročníku vyučován jednu hodinu týdně (ŠVP Škola s dveřmi dokořán, 2022, str. 134).

Analýza obsahu časově tematického plánu pro předmět Výchova k občanství³⁰

Základní škola č. 4 nemá jednotnou strukturu časově tematických plánů. V každém ročníku vyučuje Občanskou výchovu jiný vyučující, který si vytváří svůj vlastní časově tematický plán a z toho důvodu plány nabývají odlišných podob. Všechny časově tematické plány obsahují název školy, název předmětu, školní rok, týdenní časovou dotaci předmětu, název učebnice a jméno vyučujícího. Dále vymezují učivo a období, ve kterém bude probíráno. Není v nich stanovena časová dotace pro jednotlivá témata, ale pouze měsíc, ve kterém budou realizována. V případě devátého ročníku jsou součástí časově tematického plánu také výstupy z ŠVP. Projekty, exkurze ani očekávané výstupy nejsou součástí časově tematických plánů školy.

Do šestého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **Život v čase** (kalendáře, čas svátků);
- **Život v rodině** (různé podoby rodiny; náhradní rodinná péče; funkce rodiny);
- **Naše obec, region, kraj** (důležité instituce; zajímavá místa; významní rodáci; místní tradice; ochrana památek);
- **Naše vlast** (státní symboly; státní svátky; významné dny);
- **Lidská práva** (základní lidská práva, práva dítěte a jejich ochrana; důležité dokumenty; poškození lidských práv; šikana, diskriminace);
- **Život mezi lidmi** (řešení konfliktů; pravidla soužití; nerespektování pravidel; vandalismus);
- **Majetek, vlastnictví** (formy vlastnictví; hmotné a duševní vlastnictví; hospodaření s penězi; hospodaření s majetkem a různými formami vlastnictví).

Do sedmého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **Osobní rozvoj** (životní cíle, plány a perspektiva);
- **Adaptace na životní změny a sebezměna;**
- **Význam motivace a aktivity;**
- **Vůle a osobní kázeň při seberozvoji;**
- **Kulturní život** (kultura a rozmanitost kulturních projevů; druhy umění a kulturní instituce; masová kultura a masmédiá);

---

³⁰ Komplettní ČTP školy č. 4 je k dispozici v přílohách č. 12–15 (str. 102–106).

- **Kulturní hodnoty, kulturní tradice;**
- **Naše vlast** (vlastenectví; státní symboly; co nás proslavilo; památná místa);
- **Významné osobnosti, státní svátky, významné dny;**
- **Civilní ochrana obyvatel;**
- **Majetek, vlastnictví a jeho formy** (hmotné a duševní vlastnictví, jejich ochrana);
- **Peníze a formy placení** (hospodaření domácnosti; hospodaření s penězi, majetkem a vlastnictvím);
- **Globální problémy a projevy globalizace.**

Do osmého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **Lidská setkání** (vztahy mezi lidmi; zásady lidského soužití; podobnost a odlišnost lidí);
- **Vnitřní svět člověka** (vnímání; prožívání; poznávání a posuzování skutečnosti; sebe i druhých lidí);
- **Systém osobních hodnot** (sebehodnocení; stereotypy v posuzování druhých lidí);
- **Právní základy státu** (znaky státu; typy a formy státu; státní občanství ČR);
- **Principy demokracie** (znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu; politický pluralismus; význam a formy voleb do zastupitelstev);
- **Ústava ČR, složky státní moci** (jejich orgány a instituce; obrana státu);
- **Státní správa a samospráva** (orgány a instituce státní správy a samosprávy, jejich úkoly);
- **Lidská práva** (základní lidská práva, práva dítěte a jejich ochrana; úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech; poškozování lidských práv; šikana, diskriminace);
- **Právní řád České republiky** (význam a funkce právního řádu; orgány právní ochrany občanů; soustava soudů; právní norma, předpis, publikování právních předpisů);
- **Protiprávní jednání** (druhy a postihy protiprávního jednání včetně korupce, trestní postizitelnost; porušování předpisů v silničním provozu; porušování práv k duševnímu vlastnictví);
- **Právo v každodenním životě** (důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající; základní práva spotřebitele; styk s úřady).

Do devátého ročníku je zařazeno následující učivo:

- **Vztahy mezi lidmi** (osobní a neosobní vztahy; mezilidská komunikace; konflikty v mezilidských vztazích; problémy lidské nesnášenlivosti);

- **Vnitřní svět člověka** (vnímání; prožívání; poznávání a posuzování skutečnosti, sebe i druhých lidí; systém osobních hodnot; sebehodnocení; stereotypy v posuzování druhých lidí);
- **Osobní rozvoj** (životní cíle a plány; životní perspektiva; adaptace na životní změny; sebezměna; význam motivace, aktivity, vůle a osobní kázně při seberozvoji);
- **Hospodaření** (rozpočet domácnosti; úspory; investice; úvěry; splátkový prodej; leasing; rozpočet státu, typy rozpočtu a jejich odlišnosti; význam daní);
- **Banky a jejich služby** (aktivní a pasivní operace; úročení; pojištění; produkty finančního trhu pro investování a pro získávání prostředků);
- **Principy tržního hospodářství** (nabídka, poptávka, trh, tvorba ceny, inflace, podstata fungování trhu);
- **Evropská integrace** (podstata, význam, výhody; Evropská unie a ČR);
- **Globalizace** (projevy, významné globální problémy).

Komparace časově tematického plánu, ŠVP školy a RVP ZV

Školní vzdělávací program základní školy č. 4 přibližuje vzdělávací obor Výchova k občanství prostřednictvím stejnojmenného předmětu. Z tohoto dokumentu můžeme vyčíst časovou dotaci předmětu, jeho charakteristiku, klíčové kompetence a mezipředmětové vazby. Z hlediska obsahového a organizačního vymezení předmětu je důležité rozčlenění jeho obsahu do ročníků, přičemž pro každý ročník je vymezeno učivo, očekávané výstupy a tematické okruhy průřezových témat. Učivo a očekávané výstupy jsou uvedeny v přehledné tabulce, aby bylo zřejmé, který výstup reflektuje které téma. Všechny očekávané výstupy, které jsou vypsány ve vzdělávacím programu školy, jsou doslovně převzaty z RVP ZV bez jakýchkoli úprav. Základní škola č. 4 tyto výstupy nikterak nerozšiřuje. Jinými slovy se v ŠVP této školy nenacházejí jiné výstupy než ty, které vymezuje RVP ZV.

Učivo, stejně tak jako již zmíněné očekávané výstupy, plně vychází z RVP ZV 2023. Jedinou nesrovnalostí vůči RVP ZV je, že časově tematický plán nezařazuje do výuky dva tematické celky: naše škola, podobnost a odlišnost lidí, a to i přesto, že jsou oba celky uvedeny ve vzdělávacím programu školy a mají být obsahovou náplní předmětu pro šestý ročník. Namísto těchto témat jsou do výukového plánu pro šestý ročník zařazeny následující celky, které dle RVP ZV nepatří do vzdělávacího okruhu Výchova k občanství: život v čase, život v rodině a život mezi lidmi. V šestém ročníku jsou dále vyučována některá témata, která se překrývají s učivem v sedmém a osmém ročníku. Závěrem je třeba zmínit, že se na tyto drobné odchylky časově tematický plán shoduje s vymezením předmětu v ŠVP a plně vychází

z aktuální verze RVP ZV. Důležité je zdůraznit, že škola nepracuje s učivem, které bylo z RVP ZV vyřazeno prostřednictvím revizí.

7 Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole budou srovnány školní vzdělávací programy a časově tematické plány představených škol z hlediska ukotvení a realizace Výchovy k občanství. Kromě samotného obsahového vymezení předmětu, bude pro komparaci stěžejní také časové a organizační vymezení předmětu, zahrnující jeho název, časovou dotaci a případnou integraci obsahově příbuzných předmětů. Záměrem kapitoly je interpretace výsledků výzkumu, které bude dosaženo na základě provedené komparace. Komparace odpovídá na stanovené výzkumné otázky a vychází z analýzy školních kurikulárních dokumentů zvolených škol.

VO 1: Jak se liší názvy předmětu?

Jak víme z teoretické části, školy disponují určitou mírou autonomie a mají tak možnost volby názvu předmětu. Z tohoto důvodu se můžeme setkat s rozdílnými názvy, které jsou v kontextu vzdělávacího oboru Výchova k občanství použity. Důležitým kritériem pro volbu názvu je vzdělávací obsah předmětu, jenž s názvem musí korespondovat. To znamená, že integrace jednoho či více předmětů do Výchovy k občanství či naopak může název předmětu ovlivnit. Zbývá tedy zodpovědět, zda a do jaké míry pedagogové využívají autonomie při stanovování názvu, či zda se spíše uchylují k převzetí názvu vzdělávacího oboru.

Základní školy, které byly vybrány pro tuto práci, realizují vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství buďto prostřednictvím stejnojmenného předmětu nebo v předmětu s názvem Občanská výchova. Z analýzy čtyř vybraných základních škol vyplývá, že polovina z nich používá název Občanská výchova, a to konkrétně základní škola č. 1 a č. 3. Naopak zbývající dvě školy, základní škola č. 2 a č. 4, se rozhodly ponechat název předmětu totožný se vzdělávacím oborem, tedy Výchova k občanství.

VO 2: Jedná se o samostatný nebo integrovaný vyučovací předmět?

Existují dva způsoby, jak může být vzdělávací obor Výchova k občanství koncipován. Prvním způsobem je, že je obsah vzdělávacího oboru realizován v rámci samostatného předmětu. Druhý způsob umožňuje integraci jednoho či více předmětů do výchozího předmětu. V našem případě se zaměřujeme na to, zdali a jakým způsobem školy integrují jiné předměty do Výchovy k občanství, případně naopak. Zjištění, zda se jedná o samostatný či integrovaný vyučovací předmět, nám poskytne ucelenou představu o tom, jak je vzdělávací obsah Výchovy k občanství realizován. Jinými slovy nám pomůže pochopit výběr učiva a očekávaných výstupů pro tento předmět.

Výchova k občanství, případně Občanská výchova, je jako samostatný předmět vyučována na třech základních školách. Pouze základní škola č. 3 do svého předmětu Občanská

výchova integruje učivo a očekávané výstupy ze dvou dalších vzdělávacích oborů; Výchovy ke zdraví a Etické výchovy. Vymezené učivo tedy nereflektuje pouze tematické celky ze vzdělávacího oboru Výchova k občanství, ale obsahuje také témata ze zbylých dvou oborů. Stejným způsobem je také rozšířen soubor očekávaných výstupů, které musejí korespondovat s učivem.³¹

VO 3: Jaká je časová dotace předmětu?

Jak již bylo zmíněno dříve, RVP ZV vymezuje minimální časovou dotaci dohromady pro vzdělávací obory Výchova k občanství a Dějepis, která je aktuálně stanovena na deset hodin týdně. Rozdělení této dotace mezi předměty je dále již v kompetenci škol a může odrážet priority a přístup k těmto předmětům na jednotlivých školách. Analýza tedy může ukázat, jak si stojí Výchova k občanství v porovnání s Dějepisem z hlediska časové dotace. Přesto, že všechny základní školy z výzkumného souboru mají Výchovu k občanství zařazenou do povinných předmětů, liší se nejen distribuce přidělených hodin mezi Výchovu k občanství a Dějepis, ale rovněž se liší také hodinová dotace pro předmět Výchova k občanství stanovená pro ročníky jednotlivými školami.

Z hlediska rozdělení hodin mezi tyto dva předměty, převažují hodiny věnované Dějepisu. Dějepis je ve všech základních školách vyučován v každém ročníku druhého stupně s časovou dotací dvě hodiny týdně. Výchova k občanství je z hlediska stanovené časové dotace shodná na základní škole č. 2 a č. 4, kde je vyučována v každém ročníku druhého stupně jednu hodinu týdně. Oproti tomu základní škola č. 1 věnuje Výchově k občanství pouze tři hodiny týdně, a to v šestém, sedmém a devátém ročníku. Na základní škole č. 3 se předmět naopak vyučuje dokonce s časovou dotací pět hodin za týden. Na této škole je předmět vyučován v šesté třídě dvakrát do týdne a v následujících ročnících druhého stupně je mu věnováno po jedné hodině týdně. Je důležité zdůraznit, že po porovnání časové dotace s minimální časovou dotací pro vzdělávací oblast Člověk a společnost stanovenou RVP ZV lze konstatovat, že všechny základní školy dodržují požadované minimum.

VO 4: Do jaké míry vychází učivo a očekávané výstupy ŠVP z RVP ZV 2023?

Ve čtvrté výzkumné otázce se zabýváme problematikou implementace učiva a očekávaných výstupů z RVP ZV do ŠVP. Při zkoumání této problematiky se zaměřujeme na několik klíčových aspektů. Za prvé analyzujeme, zdali školy začleňují do svých vzdělávacích programů všechno učivo a všechny výstupy stanovené RVP ZV. Tento krok nám pomáhá posoudit míru, do jaké školy následují směrnice a požadavky stanovené státem.

---

³¹ Příklady učiva a očekávaných výstupů ze vzdělávacích oborů Výchova ke zdraví a Etická výchova jsou zmíněny na stranách 57–63.

Za druhé se soustředíme na to, zdali a jak školy přistupují k vlastnímu učivu či výstupům, které by mohly být doplněny k obsahu převzatému z RVP ZV. V obou případech lze od škol očekávat jistou míru flexibility a kreativity. V případě učiva se školy například mohou rozhodnout pro vytvoření vlastních názvů pro tematické celky, do kterých bude učivo začleněno. Dále je možné, že témata budou rozepsána do větších detailů, než je tomu v RVP ZV. U očekávaných výstupů se spíše klade důraz na jejich konkretizaci. To znamená, že školy sice přebírají výstupy z RVP ZV, ale mohou si je samy přepracovat do několika dílčích výstupů či převzatý cíl přeformulovat a projevit tak kreativnější přístup.

Posledním bodem zkoumání v rámci čtvrté otázky je, zdali školy přizpůsobily obsah svých vzdělávacích programů poslední revidované verzi RVP ZV 2023. Celkově nám toto zkoumání poskytne ucelený pohled na to, jak školy implementují vzdělávací obsah definovaný státem do svých programů a jakým způsobem ho přizpůsobují k dosažení optimálního vzdělávání pro své žáky.

Všechny výše zmíněné body čtvrté výzkumné otázky jsou ve formách otázek sepsány do uvedené tabulky a poté jsou detailněji rozepsány v následujících odstavcích.

Název školy	Je do ŠVP zakomponován o všechno učivo RVP ZV?	Obsahuje ŠVP také vlastní učivo? ³²	Jsou do ŠVP zakomponovány všechny výstupy RVP ZV?	Obsahuje ŠVP také vlastní výstupy? ³³	Vychází ŠVP z nejnovější verze RVP ZV 2023?
Škola č. 1	ano	ano	ano	ano	ne
Škola č. 2	ano	ano	ano	ano	ne
Škola č. 3	ne	ano	ano	ano	ne
Škola č. 4	ano	ne	ano	ne	ano

Tab. 3: Do jaké míry vychází učivo a očekávané výstupy ŠVP jednotlivých základních škol z RVP ZV 2023

Z hlediska učiva lze konstatovat, že vyjma základní školy č. 3, všechny ostatní zkoumané školy začleňují do svých vzdělávacích programů všechna témata stanovená RVP ZV. V programu školy č. 3 chybějí tematické celky z okruhu Člověk, stát a hospodářství. Zařazen je pouze celek věnující se majetku a vlastnictví. Pro všechny vzdělávací programy

³² Vlastním učivem je v tomto kontextu myšleno, že se škola neomezuje na pouhé převzetí učiva stanoveného RVP ZV, ale projevuje iniciativu ve smyslu úprav názvů témat či tematických celků, případně témata doplňuje a rozšiřuje.

³³ Vlastními výstupy je v tomto kontextu myšleno, že se škola neomezuje na pouhé převzetí očekávaných výstupů z RVP ZV, ale tyto výstupy si sama upravuje.

platí, že některá témata školy konkretizují a tak se jejich názvy mohou odlišovat od názvů použitých v RVP ZV. Zvláštní pozornost je třeba věnovat vzdělávacímu programu základní školy č. 4, který se v tomto ohledu odlišuje od ostatních. Tento program se totiž neuchyluje k žádným úpravám či modifikacím a učivo, které je vymezeno v RVP ZV, přebírá z tohoto dokumentu doslovně.

Očekávané výstupy, které jsou uvedeny ve vzdělávacích programech škol, jsou většinou odvozeny z RVP ZV s několika příležitostnými odchylkami ve formulaci. V průběhu obsahové analýzy vzdělávacích programů škol bylo zjištěno, že s výjimkou základní školy č. 4, která se řídí přesnými formulacemi RVP ZV, ostatní školy rozšiřují očekávané výstupy o výstupy dílčí. Dílčí výstupy bývají podrobnější a specifitější než ty, které jsou definovány v RVP ZV a je do nich promítnuta vlastní iniciativa jejich tvůrců.

Pokud jde o konkrétní příklady vlastního učiva a očekávaných výstupů škol, základní škola č. 1 pro své téma Obecní úřad a obecní zastupitelstvo uvádí dva dílčí výstupy: Žák se orientuje ve své obci; Žák popíše, čím se zabývá obecní úřad a s jakými problémy se na něj můžeme obrátit. Základní škola č. 2 zahrnuje například téma Umění učit se, které spojuje s cílem: Žák si uvědomuje, že vloh je třeba rozvíjet vlastní činností, váží si talentu, práce a píle. V případě základní školy č. 3 můžeme zmínit například téma Jihomoravský kraj a Moravský kras a s tím spojený cíl: Žák vymezí, co je typické pro jeho vlastní region.³⁴

Pokud se zaměříme na porovnání vzdělávacích programů škol s aktuálním rámcovým programem, je zřejmé, že většina škol tuto současnou verzi nepřebírá plně. Jedinou výjimkou je základní škola č. 4, která plně vychází z RVP ZV 2023. Ostatní tři základní školy se v zásadě příliš neliší, avšak do svých programů stále zahrnují témata, jež byla odstraněna během revize RVP ZV v roce 2021. Jedná se především o témata spojená s mezinárodní spoluprací, mezinárodními organizacemi, válkami a terorismem. Nicméně kromě těchto témat, jež byla odstraněna, jsou ŠVP těchto škol v naprostém souladu s touto verzí.

Patrný rozdíl je také mezi školami, které vyučují Výchovu k občanství jakožto samostatný předmět a školou č. 3, která do předmětu integruje poznatky z Výchovy ke zdraví a Etické výchovy. Z tohoto důvodu se pochopitelně liší také témata a očekávané výstupy, které škola uvádí v obsahovém vymezení Výchovy k občanství ve vzdělávacím programu školy. Každopádně ani v případě vzdělávacího obsahu těchto dvou dalších vzdělávacích oborů se očekávané výstupy ani témata neliší od těch stanovených RVP ZV.

---

³⁴ Více příkladů vlastního učiva a očekávaných výstupů škol je uvedeno v analytické části.

Z analýzy ŠVP jednotlivých základních škol vyplývá, že všechny zkoumané školy integrují do svých programů učivo a očekávané výstupy z RVP ZV. Výjimkou je pouze základní škola č. 3, v jejímž programu nejsou zastoupeny všechny tematické celky z okruhu Člověk, stát a hospodářství. Rozdíly mezi jednotlivými ŠVP se projevují především v názvech některých témat či ve formulaci očekávaných výstupů. V tomto kontextu se nejvíce liší základní škola č. 4, jejíž program neobsahuje žádné úpravy nebo změny a přebírá obsah učiva stanovený RVP ZV doslovně. Po obsahové stránce se také pochopitelně liší vzdělávací program základní školy č. 3, a to kvůli variabilitě témat a výstupů. Tato variabilita je zapříčiněna tím, že kromě obsahu vzdělávacího oboru Výchova k občanství je do ŠVP zakomponována část učiva a s ním spojené očekávané výstupy ze dvou dalších oborů.

VO 5: Jaké učivo je začleněno do časově tematických plánů a v jakých ročnících je realizováno?

V posledním úseku praktické části diplomové práce se zaměříme na analýzu obsahu učiva, které je vymezeno v časově tematických plánech škol. Jedná se o závazné učivo, které by vyučující Výchovy k občanství měli během výuky realizovat. Pomocí obsahové analýzy dokumentů bylo zjištěno, že všechny čtyři zkoumané školy zahrnují do svých tematických plánů stejná či podobná témata, ale i tak lze očekávat, že zařazení témat do ročníků se bude mezi školami lišit. Vzhledem k tomu, že jsou tematické plány vypracovávány jednotlivými vyučujícími, předpokládá se větší míra tvůrčího přístupu při pojmenovávání témat a tematických celků. Odlišné pojmenování tematických celků může významně ztížit jejich srovnání. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli převzít témata z ČTP škol a zařadit je do jednotlivých tematických celků stanovených RVP ZV.³⁵ Konkrétní učivo, které do tematických celků ČTP patří, je náplní analytické části. Proto se v této části zaměříme výhradně na to, do jakých ročníků školy zařazují jednotlivé tematické celky a jak se toto zařazení mezi školami podobá či liší.

Na následujících řádcích budou uvedeny ročníky jednotlivých škol včetně tematických celků, které jsou v těchto ročnících zařazeny. Následně bude zmíněno, jaký tematický okruh je v daném ročníku nejvíce zastoupen. Závěrem této části bude zhodnocení, zda se školy liší ve výběru a zařazení témat, a pokud ano, jakým způsobem. Tím bude možné identifikovat tematické celky a vzdělávací okruhy, na které se klade větší důraz, a které pedagogové považují za klíčové ve výuce Výchovy k občanství pro konkrétní ročník.

---

³⁵ Tematické celky RVP ZV jsou v této práci uvedeny na stranách 32–35.

Základní škola č. 1

Šestý ročník: Naše obec, region, kraj; Naše vlast; Vztahy mezi lidmi; Právní základy státu; Lidská práva; Evropská integrace.

Sedmý ročník: Kulturní život; Lidská setkání; Vztahy mezi lidmi; Zásady lidského soužití; Podobnost a odlišnost lidí; Vnitřní svět člověka; Osobní rozvoj; Majetek, vlastnictví; Peníze; Hospodaření; Právní základy státu; Evropská integrace.

Devátý ročník: Lidská setkání; Osobní rozvoj; Hospodaření; Banky a jejich služby; Principy tržního hospodářství; Státní správa a samospráva; Principy demokracie; Právní řád ČR; Protiprávní jednání; Právo v každodenním životě; Globalizace.

Vzdělávací program základní školy č. 1 nepokrývá témata z tematického celku Naše škola. Naopak zařazuje tematické celky, které nejsou explicitně stanovené vzdělávacím oborem Výchova k občanství; Život v čase, Život v rodině, Žiji na Zemi, V pracovním poměru, Rodina a zákony. Z uvedených tematických celků lze vypořadovat, že v šestém ročníku jsou uvedena témata převážně ze vzdělávacích okruhů Člověk ve společnosti a Mezinárodní vztahy, globální svět. Náplní sedmého ročníku jsou převážně témata ze vzdělávacích okruhů Člověk ve společnosti, Člověk jako jedinec a Člověk, stát a hospodářství. V devátém ročníku je nejvíce zastoupeno učivo z okruhů Člověk, stát a hospodářství a Člověk, stát a právo.

Vzdělávací okruh	Ročník, ve kterém je vzdělávací okruh realizován
Člověk ve společnosti	6, 7
Člověk jako jedinec	7
Člověk, stát a hospodářství	7, 9
Člověk, stát a právo	9
Mezinárodní vztahy, globální svět	6

Tab. 4: Nejvyšší zastoupení témat vzdělávacího okruhu v daném ročníku podle školy č. 1

Základní škola č. 2

Šestý ročník: Naše škola; Naše obec, region, kraj; Naše vlast; Kulturní život; Lidská setkání; Vztahy mezi lidmi; Podobnost a odlišnost lidí; Vnitřní svět člověka; Státní správa a samospráva; Principy demokracie; Lidská práva.

Sedmý ročník: Naše vlast; Kulturní život; Vztahy mezi lidmi; Zásady lidského soužití; Osobní rozvoj; Majetek, vlastnictví; Peníze; Hospodaření; Banky a jejich služby; Právní základy státu; Principy demokracie; Lidská práva; Protiprávní jednání.

Osmý ročník: Vztahy mezi lidmi; Zásady lidského soužití; Vnitřní svět člověka; Osobní rozvoj; Principy tržního hospodářství; Právní základy státu; Principy demokracie; Právní řád ČR; Protiprávní jednání; Právo v každodenním životě.

Devátý ročník: Osobní rozvoj; Peníze; Hospodaření; Lidská práva; Právní řád ČR; Protiprávní jednání; Evropská integrace; Globalizace.

Základní škola č. 2 má do svých tematických plánů zakomponována všechna témata, která uvádí v ŠVP. Nicméně, stejně tak jako předchozí škola, zahrnuje tematický celek s názvem Rodina. V šestém ročníku jsou především zahrnuta témata vyplývající ze vzdělávacích okruhů Člověk ve společnosti, Člověk jako jedinec a Člověk, stát a právo. Do sedmého ročníku jsou převážně zařazena témata z okruhu Člověk ve společnosti; Člověk, stát a hospodářství a Člověk, stát a právo. V osmém ročníku jsou vyučována témata z okruhů Člověk jako jedinec a Člověk, stát a právo. Devátý ročník se soustřeďuje na témata z okruhů Člověk, stát a právo a Mezinárodní vztahy, globální svět.

Vzdělávací okruh	Ročník, ve kterém je vzdělávací okruh realizován
Člověk ve společnosti	6, 7
Člověk jako jedinec	6, 8
Člověk, stát a hospodářství	7
Člověk, stát a právo	6, 7, 8, 9
Mezinárodní vztahy, globální svět	9

Tab. 5: Nejvyšší zastoupení témat vzdělávacího okruhu v daném ročníku podle školy č. 2

Základní škola č. 3

Šestý ročník: Naše škola; Naše obec, region, kraj; Naše vlast; Vztahy mezi lidmi; Zásady lidského soužití.

Sedmý ročník: Kulturní život; Lidská setkání; Zásady lidského soužití; Podobnost a odlišnost lidí; Vnitřní svět člověka; Právní základy státu; Principy demokracie; Lidská práva; Právní řád ČR.

Osmý ročník: Podobnost a odlišnost lidí; Vnitřní svět člověka; Osobní rozvoj; Právní základy státu.

Devátý ročník: Majetek, vlastnictví; Státní správa a samospráva; Protiprávní jednání; Právo v každodenním životě; Evropská integrace; Globalizace.

Jak již bylo uvedeno dříve, základní škola č. 3 nezařazuje do svých ŠVP ani do tematických plánů tyto celky; Peníze, Hospodaření, Banky a jejich služby, Principy

tržního hospodářství. Na druhou stranu zařazuje tři další tematické celky; Člověk v rytmu času, Domov a rodina, Člověk a rodinný život. Z uvedených tematických celků můžeme vyzorovat, že v šestém ročníku jsou především zahrnuta témata vyplývající ze vzdělávacího okruhu Člověk ve společnosti. V sedmém ročníku je pozornost věnována hlavně tematickým celkům z okruhů Člověk jako jedinec a Člověk, stát a právo. Osmý ročník se zaměřuje na témata z okruhu Člověk jako jedinec a devátý ročník zahrnuje tematické celky z okruhů Člověk, stát a právo; Mezinárodní vztahy, globální svět a zčásti se věnuje učivu z okruhu Člověk, stát a hospodářství.

Vzdělávací okruh	Ročník, ve kterém je vzdělávací okruh realizován
Člověk ve společnosti	6
Člověk jako jedinec	7, 8
Člověk, stát a hospodářství	9
Člověk, stát a právo	7, 9
Mezinárodní vztahy, globální svět	9

Tab. 6: Nejvyšší zastoupení témat vzdělávacího okruhu v daném ročníku podle školy č. 3

Základní škola č. 4

Šestý ročník: Naše obec, region, kraj; Naše vlast; Zásady lidského soužití; Majetek, vlastnictví; Lidská práva.

Sedmý ročník: Naše vlast; Kulturní život; Osobní rozvoj; Majetek, vlastnictví; Peníze; Globalizace.

Osmý ročník: Lidská setkání; Vztahy mezi lidmi; Zásady lidského soužití; Podobnost a odlišnost lidí; Vnitřní svět člověka; Právní základy státu; Státní správa a samospráva; Principy demokracie; Lidská práva; Právní řád ČR; Protiprávní jednání; Právo v každodenním životě.

Devátý ročník: Vztahy mezi lidmi; Vnitřní svět člověka; Osobní rozvoj; Hospodaření; Banky a jejich služby; Principy tržního hospodářství; Evropská integrace; Globalizace.

Stejně tak jako v případě první školy, která byla uvedena, ani základní škola č. 4 nezařazuje do tematických plánů učivo z celku Naše škola. Na druhou stranu jsou do tematických plánů zařazena tato témata; Život v čase a Život v rodině. Z uvedených ČTP základní školy č. 4 je patrné, že v šestém a sedmém ročníku jsou realizována hlavně témata ze vzdělávacího okruhu Člověk ve společnosti. V případě ročníku osmého je největší důraz kladen na tematické celky z okruhů Člověk ve společnosti, Člověk jako jedinec a Člověk, stát

a právo. V devátém ročníku je pak nejvíce zastoupeno učivo z okruhů Člověk, stát a hospodářství a Mezinárodní vztahy, globální svět.

Vzdělávací okruh	Ročník, ve kterém je vzdělávací okruh realizován
Člověk ve společnosti	6, 7, 8
Člověk jako jedinec	8
Člověk, stát a hospodářství	9
Člověk, stát a právo	8
Mezinárodní vztahy, globální svět	9

Tab. 7: Nejvyšší zastoupení témat vzdělávacího okruhu v daném ročníku podle školy č. 4

Analýza tematických plánů čtyř zkoumaných škol potvrdila, že ačkoliv se v nich objevují stejná či podobná témata, jejich zařazení do ročníků se liší. Tato variabilita, pramenící z individuálního přístupu jednotlivých učitelů, se projevila jak v pojmenování učiva, tak v jeho rozložení do tematických plánů. Získaná data naznačují, že všechny školy v rámci šestého ročníku zaměřují svoji pozornost zejména na témata ze vzdělávacího okruhu Člověk ve společnosti. Nicméně základní školy č. 1 a č. 4 do svých ČTP vůbec nezařazují tematický celek Naše škola. Další shoda byla nalezena v případě okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět, který je zahrnut do tematických plánů pro devátý ročník ve všech školách kromě školy č. 1. Ta se v devátém ročníku věnuje pouze části tohoto okruhu.

Výrazné nerovnosti lze zaznamenat v případě dalšího řazení témat. Největšího rozdílu si můžeme všimnout zejména v rámci okruhu Člověk, stát a právo. Zatímco škola č. 1 tento okruh začleňuje převážně do devátého ročníku, školy č. 2 a 3 jej zařazují také do šestých či sedmých ročníků. Naopak základní škola č. 4 se věnuje učivu z tohoto okruhu pouze v osmém ročníku. Vzdělávací okruh Člověk, stát a hospodářství je ve škole č. 2 realizován převážně v sedmém ročníku, zatímco škola č. 4 jej zahrnuje až do devátého ročníku a škola č. 1 tento okruh rozložila rovnoměrně mezi sedmý a devátý ročník. Škola č. 3 učivo z tohoto okruhu v rámci ČTP nevymezuje. Učivo z tematického okruhu Člověk jako jedinec v případě školy č. 3 a č. 4 je zařazeno převážně do osmého ročníku. Škola č. 2 tento okruh částečně zařazuje také do osmého ročníku, avšak významná část témat je zahrnuta již v šestém ročníku. Naopak škola č. 1 tento okruh zařazuje do sedmého ročníku.

Závěrem je třeba zdůraznit, že v mnoha případech dochází k prolínání tematických celků do jiných ročníků a k opakování jednotlivých témat. Prolínání a opakování témat jsou důležitými aspekty ČTP, které je nutné zohlednit při jejich srovnání. Nicméně tyto aspekty

zároveň znesnadňují plně objektivní stanovení míry podobností a odlišností mezi tematickými plány jednotlivých škol. Proto byly tematické plány zhodnoceny z hlediska nejvýraznějšího zastoupení tematických celků a vzdělávacích okruhů v jednotlivých ročnících, což nám umožňuje získat přehled o tom, která témata jsou prioritní, a ve kterých ročnících se zaměření škol z hlediska vzdělávacího obsahu liší.

8 Diskuze

Cílem této diplomové práce bylo identifikovat podobnosti a odlišnosti ve školních vzdělávacích programech a časově tematických plánech z hlediska vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru Výchova k občanství ve čtyřech vybraných základních školách v okrese Blansko. Tyto dokumenty byly podrobeny obsahové analýze, která nám umožnila porovnat školní kurikulární dokumenty jednotlivých škol z hlediska názvu předmětu, integrace obsahu učiva, časové dotace, dodržování směrnic RVP ZV a realizace učiva v konkrétních ročnících.

V rámci první výzkumné otázky jsme zkoumali, zda školy používají jednotný název pro předmět, do něhož je zakotven vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství. Zjistili jsme, že dvě ze zkoumaných škol přímo použily název vzdělávacího oboru pro tento předmět. Ostatní dvě školy si upravily název předmětu, přičemž se obě shodly na použití názvu Občanská výchova.

Ve druhé výzkumné otázce bylo analyzováno, zda je učivo vzdělávacího oboru Výchova k občanství vyučováno samostatně, nebo zda je do něj integrováno učivo z jiných vzdělávacích oborů. Integrace obsahu byla zaznamenána pouze v jednom případě, kdy se do Výchovy k občanství promítlo také učivo z oboru Výchova ke zdraví a z Etické výchovy.

Třetí výzkumná otázka se zaměřovala na časovou dotaci, kterou školy pro Výchovu k občanství vymezují. Důležité je poznamenat, že uvedená časová dotace zahrnuje celkový počet hodin za týden pro všechny ročníky dohromady. Nejedná se tedy o počet hodin v jednotlivých ročnících. Komparativní analýza dat prokázala, že nejnižší časová dotace pro Výchovu k občanství činí pouze tři hodiny týdně, zatímco nejvyšší čítá pět hodin týdně. Zbývající dvě školy se nacházejí v průměru s časovou dotací čtyři hodiny týdně. Závěrem lze říci, že získaná data poukazují na značné rozdíly v časové dotaci Výchovy k občanství mezi jednotlivými školami, přičemž tyto rozdíly mohou mít vliv na kvalitu a efektivitu výuky tohoto předmětu.

Pro lepší přehled a orientaci v rámci prvních tří výzkumných otázek přikládáme následující tabulku. Tato tabulka poskytuje strukturovaný přehled o používaných názvech předmětu, časové dotaci a také o integraci obsahu. Integrace obsahu ukazuje, zda je do Výchovy k občanství zařazeno i učivo z jiných oborů, případně jaké, nebo jestli se jedná o samostatný předmět.

Název školy	Název předmětu	Časová dotace předmětu	Integrace obsahu
Škola č. 1	Občanská výchova	3 hodiny týdně	Samostatný
Škola č. 2	Výchova k občanství	4 hodiny týdně	Samostatný
Škola č. 3	Občanská výchova	5 hodin týdně	Výchova ke zdraví; Etická výchova
Škola č. 4	Výchova k občanství	4 hodiny týdně	Samostatný

Tab. 8: Shrnutí názvů předmětu, časové dotace a integrace obsahu Výchovy k občanství v jednotlivých školách

Ve čtvrté výzkumné otázce jsme zkoumali, zda a v jakém rozsahu obsahy ŠVP odpovídají obsahu stanovenému RVP ZV 2023. Při analýze ŠVP nebyly zjištěny žádné výrazné odchylky od rámcového programu. Pouze v případě základní školy č. 3 byla zaznamenána nepatrná odlišnost, neboť tato škola do svého programu nezařazuje všechna témata ze vzdělávacího okruhu Člověk, stát a hospodářství. Obsah Výchovy k občanství na této škole je navíc rozšířen kvůli integraci dalších oborů, nicméně zachovává obsah stanovený RVP ZV. Dále je možno uvést jako drobnou odchylku od RVP ZV 2023 fakt, že tři zkoumané školy zahrnují do svých programů některá témata, která byla z rámcového programu odebrána během revize v roce 2021. Tato skutečnost však není nikterak zásadní, protože školy pouze rozšiřují obsah Výchovy k občanství o pár témat, která již nemusejí být realizována. Pouze vzdělávací program základní školy č. 4 plně koresponduje s aktuální verzí RVP ZV.

V páté výzkumné otázce jsme se zabývali rozložením učiva Výchovy k občanství do jednotlivých ročníků na základě tematických plánů škol. Během této analýzy jsme našli několik odlišností, které vycházely částečně z rozdílného pojmenování témat a formulace očekávaných výstupů. Témata pro jednotlivé ročníky ve všech čtyřech školách byla uspořádána do tematických celků a vzdělávacích okruhů podle RVP ZV, což nám umožnilo identifikovat podobnosti a rozdíly ve strukturování učiva do jednotlivých ročníků. Všechny školy se shodovaly v případě vzdělávacího okruhu Člověk ve společnosti, jehož tematické celky jsou realizovány převážně v šestém ročníku. Podobná shoda byla vyzorována i v okruhu Mezinárodní vztahy a Globální svět, který je začleněn do tematických plánů pro devátý ročník ve všech školách s výjimkou školy č. 1, kde se vyučující v devátém ročníku věnují pouze části tohoto okruhu. Rozdíly se projevíly v začlenění obsahu zbylých vzdělávacích okruhů, které se mezi jednotlivými školami liší.

V rámci této diplomové práce byl proveden výzkum zaměřený na vzdělávací obor Výchova k občanství a jeho ukotvení ve školních vzdělávacích programech a časově tematických plánech základních škol. Jak již bylo zmíněno v úvodu práce, existuje mnoho akademických prací a analýz věnovaných problematice kurikulární dokumentace v různých vzdělávacích oblastech, nicméně není k dispozici žádná konkrétní studie, která by se zabývala komparací zmíněných školních kurikulárních dokumentů v rámci Výchovy k občanství. Nedostatečná míra prozkoumání dané oblasti zdůvodňuje provedení této práce a nabízí nový pohled na problematiku vzdělávacího obsahu v oblasti občanského vzdělávání.

Závěrem se naskytá možnost navrhnout oblasti pro další možný výzkum, které by mohly být v budoucnu zkoumány:

- Zaměřit se na větší počet škol a zohlednit různé regiony při komparaci ŠVP a ČTP.
- Analyzovat další nástroje pro posouzení výuky Výchovy k občanství, jako jsou výukové metody a formy, pedagogický přístup učitelů, motivace žáků či materiální vybavení školy.
- Analyzovat vliv změn v kurikulární dokumentaci na výuku a vnímání Výchovy k občanství ze strany učitelů a žáků.
- Realizovat rozhovory s učiteli Výchovy k občanství a zjistit jejich vnímání obsahu a struktury ŠVP a ČTP.

Závěr

Vzdělávání v České republice podléhá normám a standardům, které určují obsah vzdělávání a očekávané výstupy žáků. Tyto normy jsou stanoveny jak na státní úrovni, především pomocí rámcových vzdělávacích programů, tak i na úrovni škol, kde se vytvářejí školní vzdělávací programy a časově tematické plány.

Tato diplomová práce se zaměřila na komparaci školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů z hlediska vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru Výchova k občanství ve vybraných základních školách v okrese Blansko. Hlavním cílem práce bylo identifikovat podobnosti a odlišnosti mezi těmito dokumenty jednotlivých škol. V teoretické části práce byly představeny základní pojmy související s českým vzdělávacím systémem a kurikulární dokumentací, jakož i konkrétní kurikulární dokumenty relevantní pro tuto práci. Dále byl popsán vzdělávací obor Výchova k občanství a jeho začlenění do kurikulárních dokumentů.

V praktické části práce byly stručně představeny čtyři vybrané základní školy a jejich vzdělávací programy a časově tematické plány, které byly podrobeny obsahové analýze. Pomocí kvalitativního výzkumu jsme se snažili nalézt odpovědi na pět výzkumných otázek, týkajících se realizace vzdělávacího oboru Výchova k občanství. Výsledná komparace pak určila shody a rozdíly v rámci zkoumaných dokumentů, které byly ještě jednou shrnuty v rámci diskuze.

Hlavní i dílčí cíle, které byly formulovány pomocí výzkumných otázek, byly prostřednictvím provedené obsahové analýzy úspěšně naplněny. Nicméně je třeba poznamenat, že v případě páté výzkumné otázky byla realizace výzkumného šetření náročnější. Cílem této otázky bylo identifikovat, jaké učivo je začleněno do časově tematických plánů a v jakých ročnících je ve školách vyučováno. Ukázalo se, že srovnání učiva mezi školami je náročné z důvodu rozdílných pojmenování témat a tematických celků, a tudíž nebylo možné učivo mezi jednotlivými školami s absolutní přesností porovnat.

Závěrem lze konstatovat, že výsledky této práce poskytují užitečné poznatky pro další zkoumání a zdokonalování školních vzdělávacích programů a časově tematických plánů. Přispívají k lepšímu porozumění toho, jak jednotlivé školy implementují vzdělávací obsah Výchovy k občanství do výuky a jak se tyto implementace liší. Tato práce také ukazuje aktuálnost tématu v kontextu novodobých kurikulárních reforem, které ovlivňují podobu vzdělávacího obsahu na školách. Je však třeba brát v úvahu, že kvůli omezené velikosti výzkumného souboru nelze získané výsledky výzkumného šetření zobecnit. Přesto může tento

výzkum posloužit jako základ pro budoucí výzkumy, které se touto problematikou budou zabývat.

Bibliografie

1. DVOŘÁK, Dominik; HOLEC, Jakub a DVOŘÁKOVÁ, Michaela. *Kurikulum školního vzdělávání: zahraniční reformy v 21. století* [online]. Praha, 2019. ISBN 978-80-7603-020-6. Dostupné z:
<https://eds.p.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzIwOTk2MzlfX0FO0?siid=a39153b9-abcc-4ece-9e2b-42037d4686c4%40redis&vid=4&format=EB&rid=1>.
[cit. 2024-01-19].
2. EMANOVSKÝ, Petr. *Úvod do metodologie pedagogického výzkumu*. Skripta. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3664-7.
3. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
4. GORDON, Peter a LAWTON, Denis. *Dictionary of British Education* [online]. 2005. ISBN 9780203607015. Dostupné z:
<https://eds.p.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzExNTQ5M19fQU41?siid=231987ee-57e5-496e-8623-b12e34492f29@redis&vid=10&format=EB&rid=1>.
[cit. 2024-01-15].
5. HAJEROVÁ MÜLLEROVÁ, Lenka a SLAVÍK, Jan. *Modelování kurikula*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, 2020. ISBN 978-80-261-0903-7.
6. HESSONG, Robert a WEEKS, Thomas Harold. *Introduction to education*. New York: Macmillan Publishing, 1987. ISBN 0023543809.
7. HRACHOVCOVÁ, Marie; HORSKÁ, Viola a ZOUHAR, Jan. *Pomáháme při tvorbě školního vzdělávacího programu vzdělávací obor Výchova k občanství: vzdělávací obor Výchova k občanství*. Úvaly: Albra, 2007. ISBN 978-80-7361-036-4.
8. JŮVOVÁ, Alena. Analýza dokumentu. In MAŇÁK, Josef; ŠVEC, Štefan a ŠVEC, Vlastimil (ed.). *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 8073151022.
9. KALHOUS, Zdeněk a OBST, Otto. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.
10. KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
11. KOVÁŘÍČEK, Václav. *Materiály k dějinám pedagogiky*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1983.

12. KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Tvorba školního vzdělávacího programu krok za krokem – s pedagogickým sborem*. Brno: Vydala Masarykova univerzita, 2006. ISBN 8021040637.
13. MAŇÁK, Josef; JANÍK, Tomáš a ŠVEC, Vlastimil. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-175-1.
14. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání* [online]. Praha: VÚP, 2005. ISBN 80-870-0003-X. Dostupné z: http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2010/02/Manual_SVP-ZV.pdf. [cit. 2024-02-08].
15. MERRIAM, Sharan B. *Qualitative research: a guide to design and implementation*. 2nd ed. The Jossey-Bass higher and adult education series. San Francisco, Calif.: Jossey-Bass, c2009. ISBN 978-0-470-28354-7.
16. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
17. *Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023. Dostupné z: msmt.cz/file/60262/.
18. PÍTHA, Petr. *Úvod do výchovy k občanství: knížka pro učitele a veřejnost*. Praha: Orbis, 1992. ISBN (Brožováno).
19. PRÁŠILOVÁ, Michaela. *Tvorba vzdělávacího programu*. První pomoc pro pedagogy, 3. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-712-7.
20. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.
21. PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Sedmé, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
22. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – verze 2005* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2005. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: https://www.npi.cz/images/RVP_ZV_2005.pdf
23. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – verze 2007* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2007. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf
24. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – verze 2013* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2013. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/08/RVPZV_2013_upraveny_s_barevn%C4%9B_vyznacenyymi_zmenami.pdf

25. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – verze 2017* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2017. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/08/RVP-ZV_2017_%C4%8Derven-2.pdf
26. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – verze 2021* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2021. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021-zmeny.pdf>
27. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – verze 2023* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2023. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_zmeny.pdf
28. *Reviews of national policies for education: Czech Republic*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 1996. ISBN 9264153071.
29. SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Pedagogika. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.
30. SKALKOVÁ, Jarmila. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.
31. STANĚK, Antonín. *Výchova k občanství a evropanství*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007. ISBN 8071822248.
32. STANĚK, Antonín. *Výchova k občanství v současné škole: profesní identita učitele výchovy k občanství*. Erudica. Praha: Epocha, 2009. ISBN 978-80-7425-082-8.
33. STANĚK, Antonín. *Výchova k občanství ve vzdělávání pro 21. století*. In STANĚK, Antonín a MEZIHORÁK, František (ed.). *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha: SPHV, 2008. ISBN 978-80-904187-0-7.
34. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf
35. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf
36. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Hrou k vědě* [online]. Adamov, 2022 [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://zs-adamov.realhost.cz/img/upload/svnpove/01-%20%C3%9Avod%20%C5%A0VP.pdf>
37. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Hrou k vědě*. Občanská výchova [online]. Adamov [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://zs-adamov.realhost.cz/img/upload/svnpove/11-%20Ob%C4%8Dansk%C3%A11%20v%C3%BDchova.pdf>

38. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Spolu za poznáním* [online]. Knínice, 2022 [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://zsknínice.cz/>
39. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Škola mnoha možností* [online]. Boskovice, 2022 [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: http://zs.boskovice.cz/dok_skoly/SVP_2023_2024.pdf
40. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Škola s dveřmi dokořán* [online]. Žďárná, 2022 [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://www.zszdarna.cz/wp-content/uploads/2022/08/SVP-informatika.pdf>
41. VALIŠOVÁ, Alena a KOVAŘÍKOVÁ, Miroslava. *Obecná didaktika: a její širší pedagogické souvislosti v úkolech a cvičeních*. Pedagogika. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3249-2.
42. *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v České republice za rok 2004*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2005. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:08845e94-5e09-4bcc-acac-fbbb8ccfc651>.
43. WALTEROVÁ, Eliška. *Kurikulum: proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 8021008466.
44. *Základní a mateřská škola Žďárná*. [online]. c2016. Dostupné z: <https://www.zszdarna.cz/>. [cit. 2024-04-07].
45. *Základní škola a mateřská škola Adamov*. [online]. Dostupné z: <https://www.zs-adamov.cz/>. [cit. 2024-04-07].
46. *Základní škola a mateřská škola Knínice*. [online]. c2023. Dostupné z: <https://zsknínice.cz/>. [cit. 2024-04-07].
47. *Základní škola Boskovice, příspěvková organizace*. [online]. Dostupné z: <http://zs.boskovice.cz/>. [cit. 2024-04-07].

Přílohy

Příloha 1: Časově tematický plán pro 6. ročník dle základní školy č. 1

Příloha 2: Časově tematický plán pro 7. ročník dle základní školy č. 1

Příloha 3: Časově tematický plán pro 9. ročník dle základní školy č. 1

Příloha 4: Časově tematický plán pro 6. ročník dle základní školy č. 2

Příloha 5: Časově tematický plán pro 7. ročník dle základní školy č. 2

Příloha 6: Časově tematický plán pro 8. ročník dle základní školy č. 2

Příloha 7: Časově tematický plán pro 9. ročník dle základní školy č. 2

Příloha 8: Časově tematický plán pro 6. ročník dle základní školy č. 3

Příloha 9: Časově tematický plán pro 7. ročník dle základní školy č. 3

Příloha 10: Časově tematický plán pro 8. ročník dle základní školy č. 3

Příloha 11: Časově tematický plán pro 9. ročník dle základní školy č. 3

Příloha 12: Časově tematický plán pro 6. ročník dle základní školy č. 4

Příloha 13: Časově tematický plán pro 7. ročník dle základní školy č. 4

Příloha 14: Časově tematický plán pro 8. ročník dle základní školy č. 4

Příloha 15: Časově tematický plán pro 9. ročník dle základní školy č. 4

Příloha 1: Časově tematický plán pro 6. ročník dle základní školy č. 1

TÉMATICKÝ A ČASOVÝ PLÁN UČIVA

Předmět: OBČANSKÁ VÝCHOVA

Třída: VI.

Školní rok: 2023/2024

Vyučující:

MĚSÍC	NÁZEV TEMATICKÉHO CELKU	POČET HODIN
ZÁŘÍ	ÚVOD ŽIVOT V ČASE	4
ŘÍJEN	ŽIVOT V RODINĚ Manželství a rodičovství Vývojová období člověka Vztahy v rodině Náhradní rodinná péče Rodinný rozpočet	4
LISTOPAD	ŽIVOT V RODINĚ Náhradní rodinná péče Rodinný rozpočet	4
PROSINEC	ŽIVOT MEZI LIDMI Pravidla soužití, šikana Lidská práva	3
LEDEN	MÍSTO, KDE ŽIJÍ Obec, život v regionech Cizí jazyky Spisovná a nespisovná čeština	4
ÚNOR	NAŠE VLAST Státní symboly Národnostní menšiny, národnost, státní občanství, občan	3
BŘEZEN	NAŠE VLAST Významné osobnosti Co nás proslavilo Naši prezidenti	
DUBEN	ŽIJÍ V EVROPĚ A VE SVĚTĚ EU, OSN	4
KVĚTEN	ŽIJÍ NA ZEMI Ekologický způsob života Odpady a jejich třídění	4
ČERVEN	ZÁVĚREČNĚ OPAKOVÁNÍ	3

Příloha 2: Časově tematický plán pro 7. ročník dle základní školy č. 1

TĚMATICKÝ A ČASOVÝ PLÁN UČIVA

Předmět: OBČANSKÁ VÝCHOVA

Třída: VII.

Školní rok: 2023/2024

Vyučující:

MĚSÍC	TEMATICKÝ CELEK	POČET HODIN	POZNÁMKY
ZÁŘÍ	KAM PATŘÍM Já a dospívání ŽIVOT MEZI LIDMI Socializace Sociální skupina	4	
ŘÍJEN	OSOBNOST Temperament Charakter	4	
LISTOPAD	PSYCHICKÉ PROCESY A STAVY Smyslové poznávání skutečnosti Rozumové poznávání skutečnosti Paměť, hra, zapomínání Pozornost, učení	4	
PROSINEC	KOMUNIKACE Typy komunikace Hromadné sdělovací prostředky Pravidla chování	3	
LEDEN	STÁT, VE KTERÉM ŽIJÍ Moc ve státě, národnostní menšiny a tolerance Vlastenectví	4	
ÚNOR	OBRANA STÁTU Ozbrojení síly, armáda ČR NATO, zahraniční mise Ochrana obyvatel SVĚT KOLEM NÁS Spolupráce mezi zeměmi Evropy	4	
BŘEZEN	KULTURA A UMĚNÍ Kultura v našem životě Druhy umění	4	
DUBEN	KULTURNÍ BOHATSTVÍ Památky, styly, ochrana Památky UNESCO	4	
KVĚTEN	JÁ A HOSPODAŘENÍ Potřeby, statky, služby Peníze, majetek, rozpočet	4	
ČERVEN	Opakování učiva	3	

Příloha 3: Časově tematický plán pro 9. ročník dle základní školy č. 1

TÉMATICKÝ A ČASOVÝ PLÁN UČIVA

Předmět: OBČANSKÁ VÝCHOVA

Třída: IX.

Školní rok: 2023/2024

Vyučující:

MĚSÍC	TEMATICKÝ CELEK	POČET HODIN	POZNÁMKY
ZÁŘÍ	V PRACOVNÍM POMĚRU Volba povolání Hledání zaměstnání Služby úřadu práce Zákoník práce	5	
ŘÍJEN	PRÁVNÍ OCHRANA Právní řád Orgány právní ochrany a sankce Přestupky a správní řízení	8	
LISTOPAD	Občanské soudní řízení Trestní právo Děti a paragrafy		
PROSINEC	RODINA A ZÁKONY Rodinné právo Formy pomoci státu rodinám Náhradní rodinná péče	3	
LEDEN	OBČAN Život v naší obci Účast na správě a řízení obce Význam komunálních voleb Jsem občanem státu Jsem občanem EU	5	
ÚNOR	OBČAN A PRÁVO Odvětví práva ČR Občanskoprávní vztahy	3	
BŘEZEN	STÁT A HOSPODÁŘSTVÍ Ekonomika Trh – nabídka a poptávka Státní rozpočet Peněžní ústavy	8	
DUBEN	Bankovní služby Elektronické bankovníctví Úrok, úvěr		
KVĚTEN	GLOBÁLNÍ SVĚT Problémy současného světa	4	
ČERVEN	Opakování učiva	2	

Příloha 4: Časově tematický plán pro 6. ročník dle základní školy č. 2

Tematický a časový plán učiva

Školní rok: 2023/2024

Ročník: šestý, VI. C

Vyučovací předmět: Výchova k občanství

učivo	časová dotace
<p>Člověk jako jedinec</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebepoznání – osobnostní vlastnosti, dovednosti a schopnosti člověka. Projevy chování. Charakter člověka. Vrozené předpoklady, umění učit se. - Život v naší škole – lidská spolupráce (školní řád, žákovská samospráva, školní parlament). - Vrstevnické skupiny. 	9 h
<p>Člověk ve společnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mezilidské vztahy, přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, solidarita mezi lidmi, lidská spolupráce. - Rodina, její členové (rodokmen), funkce rodiny, dělba práce, společenské role. - Komunikační dovednosti, konflikt. - Naše obec a region. Kulturní a veřejný život obce – nabídka kulturních institucí. - Naše vlast – státní symboly a jejich používání. - Významné dny, státní a církevní svátky. 	15 h
<p>Člověk stát a právo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Důležité instituce státní správy a samosprávy. <p>Projektové vyučování: Hra na město</p> <ul style="list-style-type: none"> - Správní orgány obce a jejich funkce (samospráva, obecní zastupitelstvo, starosta). Komunální volby. - Významná místa spojená s historií ČR, vlastenectví. - Přírodní a kulturní bohatství, UNESCO. - Ochrana majetku, boj proti lidské lhostejnosti. - Úvod do lidských práv. <p>Součástí učiva Vko bude zájem o aktuální dění v regionu, osvojování si důležitých základních životních hodnot, postojů a návyků.</p>	9 h

Zpracovala:

Příloha 5: Časově tematický plán pro 7. ročník dle základní školy č. 2

Tematický a časový plán učiva

Školní rok: 2023/2024

Ročník: sedmý, VII. A, C

Vyučovací předmět: Výchova k občanství

učivo	časová dotace
<p>Člověk jako jedinec</p> <ul style="list-style-type: none"> – Proměny člověka v období dospívání. – Společenské role, začleňování do společnosti. – Sociálně-patologické jevy ve společnosti, prevence. – Náročné životní situace, stres. – Vůle, volní vlastnosti. – Volný čas. 	7 h
<p>Člověk ve společnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> – Člověk a kultura, umění, umělecké slohy, kulturní instituce. – Společenské vzorce chování, seberegulace. – Komunikace, pravidla. – Média a hromadné sdělovací prostředky, manipulace – Svět kolem nás, národ, vlastenectví, nacionalismus, národnostní menšiny, tolerance – Co nás proslavilo 	9 h
<p>Člověk, stát a hospodářství</p> <ul style="list-style-type: none"> – Potřeby – zbytné a nezbytné výdaje – Majetek a vlastnictví, hospodaření – rozpočet domácnosti, příjmy a výdaje, úspory, investice – Typy majetku – Peníze – funkce a podoba peněz, formy placení – Banky, formy placení – Zaměstnání – volba práce – typy lidí <p>Projekt: Náš životní styl – odpady</p>	10 h
<p>Člověk, stát a právo</p> <ul style="list-style-type: none"> – Znaky a formy státu – Demokracie – znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu, principy demokracie – Volby, volební právo – Úprava lidských práv a svobod v dokumentech – Úmluva o právech dítěte, Listina základních práv – Postihy za porušování právních norem 	7 h

Zpracovala:

Příloha 6: Časově tematický plán pro 8. ročník dle základní školy č. 2

Tematický a časový plán učiva

Školní rok: 2023/2024

Ročník: osmý, VIII. C

Vyučovací předmět: Výchova k občanství

učivo	časová dotace
Člověk jako jedinec: <ul style="list-style-type: none"> – Osobnost člověka, osobní rozvoj (sebedůvěra, sebevědomí) – chování, jednání a prožívání – Osobnostní vlastnosti a předpoklady pro život a budoucí zaměstnání – Formování osobnosti člověka – osobnostní předpoklady – charakter, temperament, vnímání, posuzování sebe i druhých, volní vlastnosti, paměť.	8 hodin
Člověk ve společnosti: <ul style="list-style-type: none"> – Člověk v sociálních vztazích (vztahy mezi lidmi, pravidla chování, konflikt) – Vandalismus	5 hodin
Člověk, stát a hospodářství: <ul style="list-style-type: none"> – Principy tržního hospodářství – trh, nabídka, poptávka, tvorba ceny, inflace – Ekonomická odvětví, výroba, obchod, služby – Základní práva spotřebitele, reklamace	8 hodin
Člověk, stát a právo: <ul style="list-style-type: none"> – Složky státní moci – jejich orgány a instituce, Ústava ČR – Politické spektrum ČR, pluralismus – Morální a právní normy – Listina základních práv a svobod, ombudsman – Soustava soudů ČR, notářství, advokacie, státní zastupitelství – Obrana státu, armáda, policie – Protiprávní jednání <p>Dle možností doplnění učiva o téma volba povolání, návštěvy firem, ÚP apod.</p>	12 hodin

Zpracovala:

Příloha 7: Časově tematický plán pro 9. ročník dle základní školy č. 2

Tematický a časový plán učiva

Školní rok: 2023/2024

Ročník: devátý, IX. A, B

Vyučovací předmět: Výchova k občanství

učivo	časová dotace
Člověk jako jedinec <ul style="list-style-type: none"> – systém osobních hodnot – k čemu mám předpoklady – životní perspektivy – motivace pro budoucí povolání	3 h
Člověk ve společnosti <ul style="list-style-type: none"> – světová náboženství – extremistické projevy v chování lidí, – pomoc při ohrožení, obrana státu – tolerance – propaganda – sdělovací prostředky, mediální výchova	11 h
Člověk, stát a právo <ul style="list-style-type: none"> – protiprávní jednání, korupce – člověk jako občan státu – odpovědní práva, právní řád, lidská práva – občanskoprávní vztahy, reklamace, – smlouvy – soudy, právní normy, předpisy, odpovědní	8 h
Člověk, stát a hospodářství <ul style="list-style-type: none"> – hospodaření domácnosti, úspory, úvěry, – investice, leasing – stát, státní rozpočet, tržní hospodářství – daně – sociální síť – podpora a pomoc – peníze, peněžní ústavy, formy placení, – pojištění	7 h
Mezinárodní vztahy, globální svět <ul style="list-style-type: none"> – globální problémy – možnosti řešení – mezinárodní organizace – EU, NATO, OSN, UNICEF – humanitární organizace – mezinárodní spolupráce – ekon., polit., – bezpečnostní – boj proti terorismu	4 h

Zpracovala:

Příloha 8: Časově tematický plán pro 6. ročník dle základní školy č. 3

Časově tematický plán učiva				
Předmět: Občanská výchova		Školní rok: 2023 - 2024		Vyučující:
Třída: 6.A, 6.B				
Časové období	Očekávané žákovské kompetence a výstupy	Téma, probírané učivo, projekt, exkurze	Evaluace a vyučovací metody a techniky	Poznámky (přířezová témata, mezipředmětové vztahy)
září	- respektuje vliv přírodních cyklů na život člověka a společnosti - dokáže vhodně využívat svůj volný čas - umí popsat nejdůležitější zvyky a obyčeje a zdůvodnit, proč je slavíme	<ul style="list-style-type: none"> • Úvod do předmětu • Člověk v rytmu času <ul style="list-style-type: none"> - čas nelze zastavit, koupit, skladovat... - cyklus dne, týdne a tok času, denní rytmus, volný čas - cyklus přírody, kalendář - zvyky a obyčeje v ČR v průběhu roku • PROJEKT: Kalendář • 28.9. Sv. Václav, Den české státnosti (rozhlasová relace) 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> • skupinová práce • výklad • individuální práce • práce s textem • projektová činnost • rozhovor • pracovní listy • domácí příprava • klasifikace (test, ústní) 	<ul style="list-style-type: none"> - osobnostní a sociální výchova (OSV) - environmentální výchova (EV) - výchova k demokratickému občanu (VDO) - fyzika (F) - přírodopis (PŘ) - zeměpis (Z)
říjen	- chápe, proč je třeba chování a jednání ve škole podřizovat školnímu řádu a z něj vyplývajícím pravidlům - pojímá všeobecné vzdělání jako přípravu na osobní, rodinný, pracovní a občanský život - dovede si organizovat režim dne v souladu s režimem školy, zásadami zdravé životosprávy a racionální přípravy na vyučování - zná tradice školy a je na ně hrdý - využívá žákovskou samosprávu jako výraz demokracie ve škole a podle svých schopností se zapojuje do její činnosti - využívá zásady efektivního učení ve vlastní přípravě na vyučování - projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků, jejich přednostem a nedostatkům	<ul style="list-style-type: none"> • Život ve škole <ul style="list-style-type: none"> - význam školy, "škola-základ života", systém školství v ČR - naše škola, historie a tradice - život v naší škole - i ve škole s pravidly - školní řád, režim školy - profese ve škole - význam a činnost žákovské samosprávy, třídní kolektivy - umění učit se - zásady efektivního učení • 2.10. Světový den nenásilí • 24.10. Den OSN • 28.10. Vznik československého státu (rozhlasová relace) • 31.10. Den UNICEF 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> • skupinová práce • výklad • individuální práce • práce s textem • projektová činnost • rozhovor • pracovní listy • domácí příprava • klasifikace (test, ústní) • využití inform. technologií 	<ul style="list-style-type: none"> - OSV - VDO - multikulturní výchova (MKV) - výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (VMEGS) - dějepis (D)
listopad - prosinec	- chápe pojmy užší a širší rodina - zná základní příbuzenské vztahy ve vlastní rodině - dovede vymezit hlavní úkoly rodiny (funkce) a zná formy náhradní rodinné výchovy nezletilých dětí - dokáže zdůvodnit důležitost dobrého fungování rodiny a objasnit obvyklé způsoby jejího vzniku (manželství)	<ul style="list-style-type: none"> • Domov a rodina, člověk a rodinný život <ul style="list-style-type: none"> - význam rodiny, historie, funkce, vznik a zánik - moje rodina, rodina užší a širší - jeteli domova, atmosféra a prostředí domova - postavení a role muže a ženy v rodině 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> • skupinová práce • výklad 	<ul style="list-style-type: none"> - OSV - VDO - VMEGS - MKV - EV - D, PŘ
	- rozumí hlavním zásadám plánovaného rodičovství - ví, co je příjmová a výdajová část hospodaření rodiny - uvědomuje si význam domova - uvědomuje si význam přírodního okolí domova - dovede zvážit základní možná rizika kontaktu s neznámými cizími lidmi	<ul style="list-style-type: none"> - změny, negativní jevy a krize v rodině - náhradní rodinná výchova - ekonomická činnost a hospodaření rodiny - sousedé, hosté a cizí lidé - hygiena provozu domácnosti • PROJEKT: Rodokmen mé rodiny • 16.11. Mezinárodní den tolerance • 17.11. Den boje za svobodu a demokracii, Den studentstva • 21.11. Den pozdravů "World Hello Day" • 1.12. Světový den boje proti AIDS • 10.12. Den lidských práv • Vánoce 	<ul style="list-style-type: none"> • individuální práce • práce s textem • projektová činnost • rozhovor • pracovní listy • domácí příprava • klasifikace (test, ústní) • využití inform. technologií 	
leden - únor	- zná několik pověstí o počátcích českého národa a bájných předcích - ví, co nás navzájem spojuje (území, zvyky, dějiny), a mateřský jazyk chápe jako pojítko z nejdůležitějších - pociťuje národní hrdost nad tím, co nás proslavilo - uvědomuje si rovněž záporu a nedostatky v naší minulosti - dokáže popsat nejvýznamnější přírodní útvary a výrobky a uvést významné vědce a umělce v naší vlasti - rozpozná základní druhy mimořádných událostí a dokáže uvést jejich příklady - pozná varovný signál a ví, jaké nezbytné činnosti má následně provádět	<ul style="list-style-type: none"> • Naše vlast <ul style="list-style-type: none"> - pojem vlast a vlastenectví - mateřský jazyk - české pověsti - zajímavá a památná místa - naši slavní předkové, co nás proslavilo - život v regionech, rozdílnost regionů - Praha, hlavní město ČR • DRUHY A PŘÍKLADY MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ (živelné pohromy, havárie, ostatní události), VAROVNÉ SIGNÁLY (všeobecná výstraha) • PROJEKT: Slavní Češi, Moravané a Slezané • 27.1. Den památky obětí holocaustu • 8.2. Světový den manželství • 14.2. Sv. Valentýn 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> • skupinová práce • výklad • individuální práce • práce s textem • projektová činnost • rozhovor • pracovní listy • domácí příprava • klasifikace (test, ústní) • využití inform. technologií 	<ul style="list-style-type: none"> - OSV - VDO - VMEGS - MKV - EV - D, Z, ČJ
březen	- dokáže porovnat náš region v minulosti a v přítomnosti, přihlíží přitom k významným místům a památkám, významným rodákům a událostem - uvádí příklady místních tradic a zdůvodní, proč je dobré je udržovat - dokáže popsat na příkladech, čím se zabývá městský úřad a s jakými problémy se na něj můžeme obracet - umí vymezit pojem národnostní menšiny a respektuje odlišnosti národnostních menšin a jejich práva	<ul style="list-style-type: none"> • Místo, kde žijeme <ul style="list-style-type: none"> • Obec • Region <ul style="list-style-type: none"> - Adamov - historie, památky, důležité instituce, tradice, ekologie - Moravský kras - Jihomoravský kraj - charakteristika, tradice, zvyklosti, příroda, památky • PROJEKT: Město mých snů • 8.3. Mezinárodní den žen, Den OSN 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> • skupinová práce • výklad • individuální práce • práce s textem • projektová činnost • rozhovor 	<ul style="list-style-type: none"> - OSV - VDO - VMEGS - MKV - EV - D,Z,PŘ

		<p>pro práva žen</p> <ul style="list-style-type: none"> • 28.3. Den učitelů 	<ul style="list-style-type: none"> • pracovní listy • domácí příprava • klasifikace (test, ústní) • využití inform. technologií • exkurze 	
duben		<ul style="list-style-type: none"> • Vztahy mezi lidmi, formy soužití - vztahy osobní a neosobní - dělba práce a činnosti, výhody spolupráce lidí - konflikt / pojem, druhy, konflikty v mezilidských vztazích - problémy lidské nesnášenlivosti - já a ty - vztahy kamarádské, partnerské, manželské, rodiče a děti, láska, zamilovanost... - vztahy a pravidla soužití v prostředí komunity - rodina, škola, vrstevnická skupina, obec... • 4.4. Mezinárodní den proti násilným minám • Mezinárodní den památek a historických sídel • 22.4. Evropský den akcí proti rasismu 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> • skupinová práce • výklad • individuální práce • práce s textem • projektová činnost • rozhovor • pracovní listy • domácí příprava • klasifikace (test, ústní) • využití inform. technologií 	<ul style="list-style-type: none"> - OSV - VDO - VMEGS - MKV <p>PŘ</p>
květen		<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj osobnosti - duševní a tělesné zdraví - vyrovnávání se s problémy - vliv výživy na zdravotní stav - zneužívání návykových látek / základ, tabakismus, alkoholismus • PROJEKT: Svět kolem mé hlavy • 1.5. Svátek práce • 8.5. Den vítězství, Den osvobození ČR • 9.5. Den Evropy • 15.5. Mezinárodní den rodiny • 18.5. Mezinárodní den muzeí • 25.5. Den Afriky • 26.5. Den sousedů 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> • skupinová práce • výklad • individuální práce • práce s textem • projektová činnost • rozhovor • pracovní listy • domácí příprava • klasifikace (test, ústní) • využití inform. technologií 	
červen		<ul style="list-style-type: none"> • Opakování • 1.6. Mezinárodní den dětí • 20.6. Světový den uprchlíků 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace 	

Příloha 9: Časově tematický plán pro 7. ročník dle základní školy č. 3

Časově tematický plán učiva				
Předmět: Občanská výchova		Školní rok: 2023 - 2024		Vyučující:
Třída: sedmá A, sedmá B				
Časové období	Očekávané žákovské kompetence a výstupy	Téma, probírané učivo, projekt, exkurze	Evaluační a vyučovací metody a techniky	Poznámky (průřezová témata, mezipředmětové vztahy)
září - listopad	<p>--umí rozlišit základní pojmy rasa, etnikum, národ, občan, obyvatel, národnostní menšina</p> <p>-rozumí pojmu národnostní menšina a jmenuje nejvýraznější národnostní menšiny v ČR</p> <p>-rolišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu</p> <p>- dokáže vysvětlit pojmy stereotyp-předsudek-diskriminace-rasismus-xenofobie-antisemitismus</p> <p>-rolišuje nejčastější typy a formy států a na příkladech porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR i jejich orgánů a institucí, uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a států</p> <p>- objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro život občanů</p> <p>-vyloží smysl voleb v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat život občanů</p> <p>objasní účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Úvod do předmětu, opakování ze 6. ročníku • Multikulturní společnost <ul style="list-style-type: none"> • rasa-etnikum-národ-národnostní menšiny • multikulturní tolerance • stereotyp-předsudek-diskriminace-rasismus-xenofobie-antisemitismus • národnostní menšiny v ČR • Exkurze : Muzeum romské kultury Brno • PROJEKT: Poznej svoje sousedy (charakteristika států národnostních menšin) • Řízení společnosti - stát <ul style="list-style-type: none"> • znaky státu • Ústava ČR, nejvyšší zákon státu • složky státní moci - moc zákonodárná, výkonná a soudní • typy států • státní symboly • volby – význam, formy, předvolební kampaň • politické strany, politické spektrum ČR • PROJEKT: Vymyšlený stát 	<p>- pozorování žáků</p> <p>- hodnocení znalostí žáků</p> <p>- výsledky dlouhodobé práce</p> <p>- hodnocení dokumentace</p> <p>- hospitační činnost</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupinová pr. ▪ výklad ▪ individuální pr. ▪ práce s textem ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) 	<p>-OSV</p> <p>-MKV</p> <p>-VDO</p> <p>D, ČJ</p>
prosinec - únor	<p>-posoudí význam ochrany lidských práv a svobod</p> <p>-zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a v situacích ohrožení</p> <p>- uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případně neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem</p> <p>-objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí</p> <p>--zaujímá tolerantní postoje k menšinám</p> <p>- rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lidská práva <ul style="list-style-type: none"> - dokumenty - rovnost a nerovnost - svoboda a autorita -morálka a mravnost - Všeobecná deklarace lidských práv 	<p>- pozorování žáků</p> <p>- hodnocení znalostí žáků</p> <p>- výsledky dlouhodobé práce</p> <p>- hodnocení dokumentace</p> <p>- hospitační činnost</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupinová pr. ▪ výklad ▪ hra, hraní rolí ▪ práce s textem ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava 	<p>- OSV</p> <p>-VDO</p> <p>-MKV</p> <p>-VMEGS</p> <p>-MEV</p> <p>D, Z</p>
	<p>postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti</p> <p>- ví, co znamená pojem kultura</p> <p>- umí jmenovat kulturní instituce, ví, jak se chovat v kulturních institucích</p> <p>- orientuje se v základních pojmech z oblasti divadla, muzea, knihovny...</p> <p>- zná a jmenuje všechny památky UNESCO v české republice, vysvětlí jejich význam</p> <p>- seznámí se s pojmem víra a církev</p> <p>- umí jmenovat všechna základní světová náboženství</p> <p>- ví, co znamenají pojmy majetek a vlastnictví</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kultura a člověk <ul style="list-style-type: none"> - kultura, umění - kulturní organizace - krása kolem nás - kultura vystupování - Památky UNESCO v ČR 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ využití inf. technologií 	
březen - květen	<p>-kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí</p> <p>-posoudí různé způsoby chování lidí z hlediska odpovědnosti za vlastní zdraví i zdraví druhých</p> <p>- dáva do souvislostí zdravotní a psychosociální rizika spojená se zneužíváním návykových látek a životní perspektivu mladého člověka</p> <p>-- rozpozná sociálně patologické jevy ve škole i mimo ni; v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc sobě nebo druhým</p> <p>- zná nejběžnější návykové látky a jejich působení</p> <p>-vyjádří vlastní názor k problematice různých nebezpečí a diskutuje o něm v kruhu vrstevníků</p> <p>-zná a v praxi používá základní pravidla etikety</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hanin kufřík <ul style="list-style-type: none"> - společná četba + pracovní listy - holocaust, genocida • Osobní bezpečí, zneužívání návykových látek <ul style="list-style-type: none"> - manipulace, manipulační reklama a informace - autodestrukční závislosti: <ul style="list-style-type: none"> ... zneužívání návykových látek, nejčastěji zneužívané návykové látky ... patologické hráčství ... působení sekt - skupina vrstevníků a násilí - nebezpečné situace, hazardování - nebezpečné sportování - bezpečnost silničního provozu • PROJEKT: Výukový fotoplakát – „Nebezpečí, které tě může potkat“ 	<p>- pozorování žáků</p> <p>- hodnocení znalostí žáků</p> <p>- výsledky dlouhodobé práce</p> <p>- hodnocení dokumentace</p> <p>- hospitační činnost</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupinová pr. ▪ výklad ▪ hra, hraní rolí ▪ práce s textem ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ beseda ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ využití inf. technologií ▪ myšlenkové mapy ▪ případová studie 	<p>-OSV</p> <p>-VDO</p> <p>-VMEGS</p> <p>-MKV</p> <p>-EV</p> <p>-MEV</p> <p>D, PŘ, Z, CJ</p>
červen		<ul style="list-style-type: none"> • Opakování 		

Příloha 10: Časově tematický plán pro 8. ročník dle základní školy č. 3

Časově tematický plán učiva				
Předmět: Občanská výchova		Školní rok: 2023-2024		Vyučující:
Třída: osmá AB				
Časové období	Očekávané žákovské kompetence a výstupy	Téma, probírané učivo, projekt, exkurze	Evaluační a vyučovací metody a techniky	Poznámky (průřezová témata, mezipředmětové vztahy)
září - říjen	<ul style="list-style-type: none"> - dokáže vysvětlit pojem osobnosti, její individualitu - zná základní lidskou typologii, dokáže rozpoznat základní rysy typů lidské osobnosti - rozlišuje mezi pojmy vloha - schopnost - nadání - talent - dokáže vyjádřit své osobní životní cíle a plány, umí rozlišit krátkodobý, střednědobý a dlouhodobý cíl - má reálnou představu o svém životě - vede k akceptaci různých typů lidí, názorů, přístupů k řešení problémů - pomáhá k utváření pozitivního postoje k sobě samému a k druhým - obohacuje pohledy žáka na sebe sama z hlediska životních perspektiv - přispívá k využívání vlastních schopností v týmové práci 	<p>Osobnost</p> <ul style="list-style-type: none"> - pojem osobnost - v čem se lišíme, typologie osobnosti - co jsem - vlohy, schopnosti, nadání, talent - co je za mnou, kde právě jsem, kam jdu - co chci - moje plány do budoucna <p>PROJEKT: Moje osobnost - myšlenková mapa</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupinová pr. ▪ výklad ▪ hra, hraní rolí ▪ práce s textem ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ beseda ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ případová studie ▪ myšlenková mapa 	OSV, VDO PŘ, D
listopad - prosinec	<ul style="list-style-type: none"> - vede k porozumění sobě samému a druhým - napomáhá zvládnutí vlastního chování 	<p>Psychické procesy a stavy</p> <ul style="list-style-type: none"> - vnímání - představy a fantazie - myšlení, paměť - učení, hra - city, emoce - asertivita, konflikt, druhy konfliktů - stres, zvládnutí náročných situací 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupinová pr. ▪ výklad ▪ hra, hraní rolí ▪ práce s textem ▪ rozhovor ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ využití inf. technologií 	OSV, VDO PŘ,
leden	<ul style="list-style-type: none"> - umí pojmenovat druhy emocí 	<p>Člověk a citový život</p> <ul style="list-style-type: none"> - citová zralost a nezralost - vlastnosti citů - rozum a cit - lidské potřeby 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupinová pr. ▪ výklad ▪ hra, hraní rolí 	OSV, VDO PŘ
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ práce s textem ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ beseda ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ využití inf. technologií ▪ myšlenkové mapy ▪ případová studie 	
únor	<ul style="list-style-type: none"> - respektovat pravidla společenského soužití - uplatňovat vhodné způsoby chování a komunikace v různých situacích, rozlišit projevy nepřiměřeného chování - rozvíjí základní dovednosti komunikace - utváří a rozvíjí základní dovednosti pro vzájemnou spolupráci - umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení různých situací (např. konfliktů) - řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, řeč lidských skutků; cvičení pozorování; dovednosti pro sdělování verbální i neverbální (technika řeči, výraz řeči, cvičení v neverbálním sdělování); komunikace v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, prosba, přesvědčování, řešení konfliktů, vyjednávání, vysvětlování, žádost apod.) 	<p>Komunikace</p> <ul style="list-style-type: none"> - umění naslouchat - umění rozhovoru - komunikační prostředky - neverbální komunikace, znaková řeč 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupinová pr. ▪ výklad ▪ hra, hraní rolí ▪ práce s textem ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ beseda ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ využití inf. technologií ▪ myšlenkové mapy ▪ případová studie 	OSV, VDO, PŘ, D, Z
březen - duben	<ul style="list-style-type: none"> - být seznámen se základními právy a povinnostmi občanů - uvědomovat si rizika a důsledky protiprávního jednání - být seznámen s právy občanů ČR v rámci EU - vede k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti - vychovává k úctě k zákonu 	<p>Člověk a právo</p> <ul style="list-style-type: none"> - vznik práva - fyzické a právnické osoby - funkce práva - systém práva - Ústava ČR - druhy práva - soudy, státní zástupci, policie, notáři... - svoboda a rovnost 	<ul style="list-style-type: none"> - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> ▪ výklad ▪ práce s textem ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ beseda ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ využití inf. technologií ▪ případová studie 	OSV, VDO, VEMGS, MKV D, Z
květen	<ul style="list-style-type: none"> - rozezná nebezpečí ohrožení sociálně patologickými jevy - ví o možnostech sociální péče o potřebné občany - využívá v případě potřeby služeb pomáhajících organizací - chápe základní životní potřeby a jejich naplňování ve shodě se zdravím - respektuje zdravotní stav svůj i svých vrstevníků, 	<p>Člověk a zdraví, člověk a nemoc</p> <ul style="list-style-type: none"> - nemoc - péče o nemocné - alternativní medicína - civilizační choroby - AIDS - zdravá výživa - alternativní strava 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupinová pr. ▪ výklad ▪ práce s textem 	OSV, VDO, EV, MKV, VEMGS PŘ, D, Z

	<p>umí popsat své zdravotní problémy a potíže</p> <ul style="list-style-type: none"> -zná správné stravovací návyky a v rámci svých možností dodržuje a uplatňuje zásady správné výživy -používá důležitá telefonní čísla v případě potřeby pomoci 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ beseda ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ využití inf. technologií ▪ myšlenkové mapy 	
červen	<ul style="list-style-type: none"> - rozezná nebezpečí ohrožení sociálně patologickými jevy - ví o souvislosti mezi konzumací návykových psychoaktivních látek a poškozením zdraví - uplatňuje osvojené sociální dovednosti při kontaktu se sociálně patologickými jevy - zná základní druhy návykových látek - zná organizace, pomáhající drogově závislým 	<p>Prevence zneužívání návykových látek</p> <ul style="list-style-type: none"> - drogy kolem nás, drogy v ČR - závislost, druhy závislosti - pomoc při závislosti - druhy návykových látek 	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupinová pr. ▪ výklad ▪ práce s textem ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ beseda ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ myšlenkové mapy ▪ případová studie 	<p>OSV, VDO, EV, MKV, PŘ, D, Z</p>

Průběžně: významné dny (mezinárodní, světové, evropské), státní svátky, - připomenutí

Příloha 11: Časově tematický plán pro 9. ročník dle základní školy č. 3

Časově tematický plán učiva				
Předmět: Občanská výchova		Školní rok: 2023-2024		Vyučující:
Třída: devátá A, B				
Časové období	Očekávané žákovské kompetence a výstupy	Téma, probírané učivo, projekt, exkurze	Evaluační a vyučovací metody a techniky	Poznámky (průřezová témata, mezipředmětové vztahy)
září - říjen	<p>žák</p> <ul style="list-style-type: none"> rolišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu zdůvodní nepřijatelnost vandalského chování a aktivně proti němu vystupuje kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám 	<p>Úvodní hodina, organizace výuky</p> <p>Občan</p> <ul style="list-style-type: none"> Územní samospráva Kraj, obec <p>Exkurze na Městský úřad Adamov</p> <p>Občan a právo</p> <ul style="list-style-type: none"> Já občan 	<ul style="list-style-type: none"> pozorování žáků hodnocení znalostí žáků výsledky dlouhodobé práce hodnocení dokumentace hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> skupinová práce výklad hra, hraní rolí práce s textem projektová činnost rozhovor beseda pracovní listy domácí příprava klasifikace (test, ústní) případová studie myšlenková mapa 	OSV, VDO D
listopad - prosinec	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti posoudí vliv osobních vlastností na dosahování individuálních i společných cílů, rolišuje a porovnává různé formy vlastnictví, uvede jejich příklady objasní potřebu dodržování zásad ochrany duševního vlastnictví a jejich znalost uplatňuje ve svém jednání 	<p>Občan a právo</p> <ul style="list-style-type: none"> Jsem občanem státu Jsem občanem EU Odvětní práva ČR Občanskoprávní vztahy 	<ul style="list-style-type: none"> pozorování žáků hodnocení znalostí žáků výsledky dlouhodobé práce hodnocení dokumentace hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> skupinová pr. výklad hra, hraní rolí práce s textem rozhovor pracovní listy domácí příprava klasifikace (test, ústní) využití inf. technologií 	OSV, VDO PŘ,
Prosinec - leden	<ul style="list-style-type: none"> dodržuje zásady hospodárnosti, popíše a objasní vlastní způsoby zacházení s penězi a se svým i svěřeným majetkem, vyhýbá se rizikům v hospodaření s penězi vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí rolišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy 	<p>Občan a právo</p> <ul style="list-style-type: none"> Vlastnictví Ochrana majetku Smlouvy Odpovědnost za škodu 	<ul style="list-style-type: none"> pozorování žáků hodnocení znalostí žáků výsledky dlouhodobé práce hodnocení dokumentace hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> skupinová pr. výklad hra, hraní rolí 	OSV, VDO PŘ
	<p>státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané</p> <ul style="list-style-type: none"> rolišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich součinnosti rolišuje a porovnává úlohy jednotlivých složek státní moci uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu 		<ul style="list-style-type: none"> práce s textem projektová činnost rozhovor beseda pracovní listy domácí příprava klasifikace (test, ústní) využití inf. technologií myšlenkové mapy případová studie 	
leden - únor	<ul style="list-style-type: none"> přiměřeně uplatňuje svá práva a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí objasní význam právní úpravy důležitých vztahů – vlastnictví, pracovní poměr, manželství provádí jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky, uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy – osobní přeprava; koupě, oprava či pronájem věci dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují a uvědomuje si rizika jejich porušování rolišuje a porovnává úlohy orgánů právní ochrany občanů, uvede příklady jejich činnosti a spolupráce při postihování trestných činů rozpozná protiprávní jednání, rozliší přestupek a trestný čin 	<p>Právní ochrana</p> <ul style="list-style-type: none"> Orgány právní ochrany a sankce Přestupky Občanské soudní řízení Trestní právo Děti a paragrafy 	<ul style="list-style-type: none"> pozorování žáků hodnocení znalostí žáků výsledky dlouhodobé práce hodnocení dokumentace hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> skupinová pr. výklad hra, hraní rolí práce s textem projektová činnost rozhovor beseda pracovní listy domácí příprava klasifikace (test, ústní) využití inf. technologií myšlenkové mapy případová studie 	OSV, VDO, PŘ, D, Z
březen	<ul style="list-style-type: none"> objasní význam právní úpravy důležitých vztahů – vlastnictví, pracovní poměr, manželství provádí jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky, uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy – osobní přeprava; koupě, oprava či pronájem věci dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují a uvědomuje si rizika jejich porušování rolišuje a porovnává úlohy orgánů právní ochrany občanů, uvede příklady jejich činnosti a spolupráce při postihování trestných činů rozpozná protiprávní jednání, rozliší přestupek a trestný čin uvede některé významné mezinárodní organizace a společenství, k nimž má vztah ČR, uvede příklady některých projevů globalizace, porovná jejich klady a zápory uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky pro život lidstva objasní souvislosti globálních a lokálních problémů uvede příklady mezinárodního terorismu a zaujme vlastní postoj ke způsobům jeho potírání 	<p>Globální svět</p> <ul style="list-style-type: none"> Problémy současného světa Ohrožené životní prostředí Globalizace, populační exploze Války, ozbrojené konflikty, humanitární pomoc Terorismus 	<ul style="list-style-type: none"> pozorování žáků hodnocení znalostí žáků výsledky dlouhodobé práce hodnocení dokumentace hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> výklad práce s textem projektová činnost rozhovor beseda pracovní listy domácí příprava klasifikace (test, ústní) využití inf. technologií případová studie 	OSV, VDO, VEMGS, MKV D, Z
duben - květen	<ul style="list-style-type: none"> uvede příklady mezinárodního terorismu a zaujme vlastní postoj ke způsobům jeho potírání má základní informace o světových náboženstvích, jejich symbolech vede k toleranci v soužití mezi lidmi různých vyznání 	<p>Světová náboženství</p> <ul style="list-style-type: none"> náboženství kmenů židovství křesťanství čínská náboženství buddhismus islám 	<ul style="list-style-type: none"> pozorování žáků hodnocení znalostí žáků výsledky dlouhodobé práce hodnocení dokumentace hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> výklad hra, hraní rolí 	OSV, VDO, MKV D, Z

	<ul style="list-style-type: none"> • uvědomuje si možná nebezpečí extrémních náboženských skupin a sekt • rozezná nebezpečí ohrožení sociálně patologickými jevy • ví o možnostech sociální péče o potřebné občany, využívá, v případě potřeby, služeb pomáhajících organizací 	- náboženské sekty, nebezpečí náboženských sekt	<ul style="list-style-type: none"> ▪ práce s textem ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ beseda ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ případová studie 	OSV, VDO, MKV, VEMGS
červen	<ul style="list-style-type: none"> • chápe základní životní potřeby a jejich naplňování ve shodě se zdravím • respektuje zdravotní stav svůj i svých vrstevníků, umí popsat své zdravotní problémy a potíže • zná správné stravovací návyky a v rámci svých možností dodržuje a uplatňuje zásady správné výživy • používá důležitá telefonní čísla v případě potřeby pomoci • ví o souvislosti mezi konzumací návykových psychoaktivních látek a poškozením zdraví • uplatňuje osvojené sociální dovednosti při kontaktu se sociálně patologickými jevy • zná základní druhy návykových látek • zná organizace, pomáhající drogově závislým 	Rasismus a xenofobie Významné světové organizace	<ul style="list-style-type: none"> - pozorování žáků - hodnocení znalostí žáků - výsledky dlouhodobé práce - hodnocení dokumentace - hospitační činnost <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupinová pr. ▪ výklad ▪ práce s textem ▪ projektová činnost ▪ rozhovor ▪ beseda ▪ pracovní listy ▪ domácí příprava ▪ klasifikace (test, ústní) ▪ využití inf. technologií ▪ myšlenkové mapy 	OSV, VDO, EV, MKV, VEMGS PŘ, D, Z

Průběžně: významné dny (mezinárodní, světové, evropské), státní svátky, - připomenutí

Příloha 12: Časově tematický plán pro 6. ročník dle základní školy č. 4

OBČANSKÁ VÝCHOVA– 6. ročník 2023/2024

Týdenní pracovní dotace: 1 hodina

Učebnice: Občanská výchova 6, Fraus

Měsíc	Učivo	
Září	Seznámení s učivem: Život v čase	- Kalendáře, čas svátků
Říjen	Život v rodině	- Různé podoby rodiny - Náhradní rodinná péče - Funkce rodiny
Listopad	Naše obec, region, kraj	- Důležité instituce - Zajímavá místa
Prosinec	Naše obec, region, kraj	- Významní rodáci - Místní tradice - Ochrana památek
Leden	Naše vlast	- Státní symboly - Státní svátky - Významné dny
Únor	Lidská práva	- Základní lidská práva - Práva dítěte - Jejich ochrana - Důležité dokumenty
Březen	Lidská práva	- Poškození lidských práv - Šikana - Diskriminace
Duben	Život mezi lidmi	- Řešení konfliktů - Pravidla soužití - Nerespektování pravidel - Vandalismus
Květen	Majetek, vlastnictví	- Formy vlastnictví - Hmotné a duševní - Hospodaření s penězi - Hospodaření s majetkem a různými formami vlastnictví
Červen	Opakování	

Vybrané aktivity a témata mohou být v průběhu roku měněny vzhledem k aktuálním možnostem a nápadům učitele.

Příloha 13: Časově tematický plán pro 7. ročník dle základní školy č. 4

Výchova k občanství - 7. třída

2023/2024

Září: Osobní rozvoj

Životní cíle, plány a perspektiva

Adaptace na životní změny a sebezměna

Říjen: Význam motivace a aktivity

Vůle a osobní kázeň při seberozvoji

Listopad: Kulturní život – Kultura a rozmanitost kult. projevů

Druhy umění a kulturní instituce

Masová kultura a masmédiá

Prosinec: Kulturní hodnoty

Kulturní tradice

Leden: Naše vlast- vlastenectví

Státní symboly

Co nás proslavilo

Památná místa

Únor: Významné osobnosti

Státní svátky

Březen: Významné dny

Civilní ochrana obyvatel

Duben: Majetek

Vlastnictví a jeho formy

Hmotné a duševní vlastnictví, jejich ochrana

Květen: Peníze a formy placení

Hospodaření domácnosti

Hospodaření s penězi, majetkem a vlastnictvím

Červen: Globální problémy a projevy globalizace

Učebnice: Výchova k občanství 7 – Nová škola

Příloha 14: Časově tematický plán pro 8. ročník dle základní školy č. 4

Časově tematický plán na školní rok 2023/2024

VÝCHOVA K OBČANSTVÍ 8. třída ZŠ, 1 hodina týdně

Učebnice: Výchova k občanství 8, NOVÁ ŠKOLA

Měsíc	Učivo
Září	Opakování a rozšíření učiva ze 7. ročníku Lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití, podobnost a odlišnost lidí
Říjen	Vnitřní svět člověka – vnímání, prožívání, poznávání a posuzování skutečností, sebe i druhých lidí
Listopad	Systém osobních hodnot, sebehodnocení; stereotypy v posuzování druhých lidí
Prosinec	Právní základy státu – znaky státu, typy a formy státu; státní občanství ČR;
Leden	Principy demokracie – znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu; politický pluralismus, význam a formy voleb do zastupitelstev
Únor	Ústava ČR; složky státní moci, jejich orgány a instituce, obrana státu Státní správa a samospráva – orgány a instituce státní správy a samosprávy, jejich úkoly
Březen	Lidská práva – základní lidská práva, práva dítěte, jejich ochrana; úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech; poškozování lidských práv, šikana, diskriminace
Duben	Právní řád České republiky – význam a funkce právního řádu, orgány právní ochrany občanů, soustava soudů; právní norma, předpis, publikování právních předpisů
Květen	Protiprávní jednání – druhy a postihy protiprávního jednání včetně korupce, trestní postížitelnost; porušování předpisů v silničním provozu, porušování práv k duševnímu vlastnictví
Červen	Právo v každodenním životě – důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající; základní práva spotřebitele; styk s úřady Opakování učiva

Tematický plán může být v průběhu roku modifikován a upravován na základě potřeb školy.

Příloha 15: Časově tematický plán pro 9. ročník dle základní školy č. 4

TEMATICKÝ PLÁN – Výchova k občanství – 9. ročník

2023/2024

Výchova k občanství 9, Nová škola

	Učivo	ŠVP výstupy
Září, říjen	- vztahy mezi lidmi – osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace; konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášenlivosti	- objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám - rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti
Listopad	- vnitřní svět člověka – vnímání, prožívání, poznávání a posuzování skutečnosti, sebe i druhých lidí, systém osobních hodnot, sebehodnocení; stereotypy v posuzování druhých lidí	- objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života
Prosinec	- osobní rozvoj – životní cíle a plány, životní perspektiva, adaptace na životní změny, sebezměna; význam motivace, aktivity, vůle a osobní kázně při seberozvoji	- posoudí vliv osobních vlastností na dosahování individuálních i společných cílů, objasní význam vůle při dosahování cílů a překonávání překážek
Leden	- hospodaření – rozpočet domácnosti, úspory, investice, úvěry, splátkový prodej, leasing; rozpočet státu, typy rozpočtu a jejich odlišnosti; význam daní	- rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků ze státního rozpočtu
Únor	- banky a jejich služby – aktivní a pasivní operace, úročení, pojištění, produkty finančního trhu pro investování a pro získávání prostředků	- na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení - uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu - vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít
Březen	- principy tržního hospodářství – nabídka, poptávka, trh; tvorba ceny, inflace; podstata fungování trhu	- rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků ze státního rozpočtu - na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet

TEMATICKÝ PLÁN – Výchova k občanství – 9. ročník

2023/2024

Výchova k občanství 9, Nová škola

		nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz
Duben	- evropská integrace – podstata, význam, výhody; Evropská unie a ČR	- popíše vliv začlenění ČR do EU na každodenní život občanů, uvede příklady práv občanů ČR v rámci EU i možných způsobů jejich uplatňování
Květen	- globalizace – projevy, významné globální problémy	- uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky pro život lidstva - objasní souvislosti globálních a lokálních problémů
Červen	závěrečné opakování	

Plán může být dle aktuálních potřeb během roku upravován.

Seznam použitých zkratek

ČTP	časově tematický plán
EU	Evropská unie
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP DG	Rámcový vzdělávací program pro dvojjazyčná gymnázia
RVP G	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
RVP GSP	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou
RVP JŠ	Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP SOV	Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání
RVP ZŠS	Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální
RVP ZUV	Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
str.	strana
ŠVP	Školní vzdělávací program
ŠVP ZV	Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání
tab.	tabulka
VO	výzkumná otázka
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický v Praze